cijena 10d

broj 16

SIRIUS

BIBLIOTEKA ZNANSTVENE FANTASTIKE

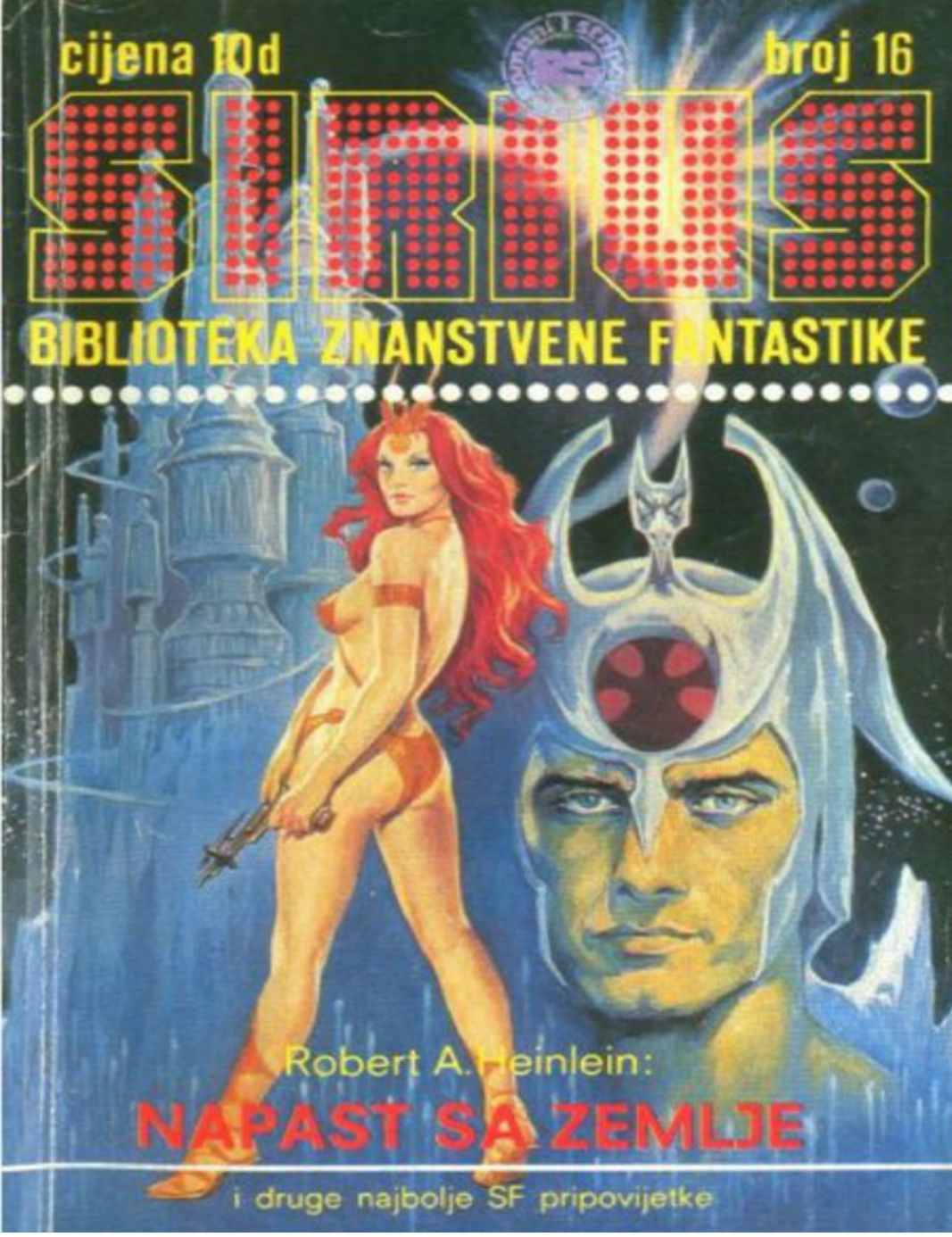

Robert A. Heinlein:

NAPAST SA ZEMLJE

i druge najbolje SF pripovijetke

Sirius 016

Sadržaj

Robert A. Heinlein
NAPAST SA ZEMLJE

Robert Sheckley
KNJIGOVOĐA

Bill Brown
ZVJEZDANE PATKE

Raymond F. Jones
RAZINA BUKE

Gerhard Zwerens
PENZIONER

Roger Zelazny
SAKUPLJAČKA STRAST

Ralph Williams
UOBIČAJENI POSAO S MANJIM IZMJENAMA

Mack Reynolds
I TI KRAJ MENE

NAPAST SA ZEMLJE

Robert A. Heinlein

Menace from Earth

Preveo Janko Paravić

Zovem se Holly Jones i petnaest mi je godina. Vrlo sam inteligentna, ali to se ne vidi jer izgledam kao nedopečeni anđeo. Bljutavo.

Rođena sam ovdje u Luna Cityju, što, čini se, iznenađuje neke tipove sa Zemlje. Ja sam zapravo već treća generacija obitelji što živi na Mjesecu. Moj je djed bio jedan od pionira koji su osnovali Koloniju broj jedan. Tamo se danas nalazi Spomenik. Stanujem s roditeljima u bloku Artemida, jednom od novih blokova na Petoj razini, dvije stotine i sedamdeset metara ispod površine Mjeseca, nedaleko od Vijećnice. No, tu ne provodim mnogo vremena. Previše sam zaposlena. Prije podne sam na Visokoj tehničkoj školi, a poslije podne učim ili letim s Jeffom Hardestyjem — to je moj ortak — ili vodim Zemljane kad sleti brod s turistima.

Tog je dana u podne alunirao »Gripsholm« te sam iz škole odmah otišla do American Expressa.

Kad sam stigla, upravo su iz odjela za karantenu izlazili prvi turisti. No, nisam se gurala jer gospodin Dorcas, direktor vodičke službe, zna da sam najbolja. Bavim se tim poslom samo privremeno (ja sam zapravo projektant svemirskih brodova), ali smatram da svaki posao valja raditi kako treba.

Gospodin Dorcas me zamijetio čim sam stigla.

— Holly! Dođi ovamo, molim te. Gospođice Brentwood, Holly će biti vaš vodič.

— Holly? — ponovi ona upitno. — Čudna li imena. Jesi li ti zaista vodič, draga?

Inače podnosim Zemljane — neki od mojih najboljih prijatelja žive na Zemlji. Kao što tata kaže, roditi se na Luni nije pitanje razboritosti, nego sreće, i većina Zemljana zaista ne može ništa učiniti, već i dalje ostati tamo gdje jesu. Osim toga, i Kopernik, i Buda, i Einstein bili su također Zemljani.

No, Zemljani mogu pokatkad ići na živce. Kad gimnazijalke ne bi bili vodiči, tko bi se time bavio?

— Tako piše na mojoj dozvoli — rekoh žustro i pogledah je od glave do pete, kao što je i ona činila.

Njeno mi je lice bilo nekako poznato te mi se učinilo da sam možda vidjela njenu sliku u člancima o otmjenom svijetu što ih nalazite u časopisima na Zemlji. Možda je to neka od onih premnogih bogatih plejgerla, pomislih. Bila je gotovo odurno lijepa: najlonska koža, meka, valovita, srebrnoplava kosa, osnovne mjere oko 80-60-86 (tako da sam se pokraj nje osjećala poput nedovršena crteža nagorjelom šibicom), dubok zavodljiv glas — ukratko, sve ono što neuglednije ženske navodi na pomisao o sporazumu s đavolom. No, to me nije uznemiravalo: ona je bila Zemljanka, a na takve se ne obazirem.

— Svi su naši vodiči djevojke — objasni gospodin Dorcas. — Holly je vrlo sposoban vodič.

— Oh, u to ne sumnjam — brzo je odgovorila gđica Brentwood i odmah počela, poput svih turista, zanovijetati: iznenadila se što joj vodič mora pronaći hotel, čudila što nema taksija ni nosača prtljage i uznemirila što će dvije djevojke same morati ići »podzemnim gradom«.

Dorcas je bio vrlo strpljiv.

— Gospođice Brentwood, Luna City je jedini grad u Sunčanom sustavu, gdje su žene zaista sigurne. Nema nikakvih mračnih ulica, pustih četvrti ili zločinaca.

Nisam ga ni slušala. Samo sam Dorcasu pružila svoju karticu i pričekala da na nju udari pečat, a zatim podigla njene torbe. Vodiči inače ne bi smjeli nositi prtljagu. Većina se turista oduševi kad ustanovi da njihovih dopuštenih šesnaest kilograma prtljage ovdje teži samo dva i pol kilograma. No, htjela sam što prije krenuti.

Ušle smo u tunel, i već sam položila nogu na pokretnu traku, kad je gošća zastala.

— Zaboravila sam! Htjela bih kupiti plan grada.

— Toga u nas nema.

— Zaista?

— Postoji samo jedan plan. Zato vam je i potreban vodič.

— Ali zašlo ih ne tiskaju? Zar bi tada vodiči ostali bez posla?

— Mislite li da je vodička služba izmišljena zbog toga? Gospođice Brentwood, radna je snaga ovdje tako dragocjena da bi iskoristili

majmune kad bi mogli.

— Ali zašto onda ne tiskaju te planove?

— Zato što Luna City nije ravna kao gradovi na Zemlji. Iz svemira ste mogli vidjeti samo meteorski štit. Grad se ispod njega prostire u širinu i u dubinu, na kilometre. Luna City ima više od dvanaest tlačnih zona.

— Znam, ali zašto onda ne štampaju plan za svaku razinu?

Zemljani uvijek kažu: »Znam, ali.., «

— Mogu vam pokazati jedini plan grada koji postoji. To je stereoskopska maketa grada, visoka sedam metara, no čak su i na njoj prikazani samo najveći dijelovi kao što su Dvorana gorskoga kralja, hidroponijska farma i Pećina šišmiša.

— Pećina šišmiša: To je pećina u kojoj lete, zar ne?

— Da, tamo letimo.

— Oh, tako bih je željela vidjeti!

— Dobro. Da pođemo najprije tamo... ili do makete grada?

— Odlučila je da najprije ode u hotel. Imala je rezervaciju za »Zürich«. Redovit put do njega vodi pokretnom trakom gore i zapadno, Grayevim tunelom, sve do Marsovske ambasade, zatim treba sići do Mormonskog hrama i spustiti se pretkomorom do Bulevara Diana. No ja poznajem sve prečice pa smo sišli na gornjoj stanici kod Macy-Gimbela. Namjeravala sam se spustiti njihovim službenim dizalom, misleći da će joj se to sviđati.

No kad sam joj rekla da zgrabi jedan od rukohvata što su pokraj nas promicali, zavirila je u okno i ustuknula.

— Ti se šališ.

Upravo sam se namjeravala vratiti i povesti je redovitim putem kad se niz okno spustila jedna od naših susjeda.

— Dobar dan, gospođo Greenberg — viknuh.

— Zdravo, Holly. Kako su tvoji?

Susan Greenberg je više nego punašna. Pridržavala se jednom rukom, a pod pazuhom druge držala je malog Davida i u ruci »Mjesečev dnevnik«, čitajući dok se spuštala.

Brentwoodica je buljila za njom, ugrizla se za usnu i napokon rekla:

— Što da učinim?

— Uhvatite se objema rukama. Ja ću ponijeti prtljagu. Svezala sam ručke maramicom i zgrabila prvi rukohvat. Drhtala je kad smo stigli do dna.

— Zaboga, Holly, kako to možeš podnijeti? Zar te nikad ne obuzme čežnja za domom?

Turističko pitanje broj šest...

— Bila sam već na Zemlji.

Prije dvije godine majka me nagovorila da posjetim tetku u

Omahi. Osjećala sam se užasno: čas mi je bilo vruće, čas hladno, osjećala sam se strašno prljavom i stalno me hvatala nekakva jeza. Činilo mi se da težim čitavu tonu i cijelo me tijelo boljelo. Da stvari budu još gore, tetka me neprekidno gnjavila tjerajući me na svjež zrak i da se krećem, a ja sam jedva čekala da se zavučem u kadu i na miru trpim. Osim toga, navukla sam i peludnu groznicu. Vjerojatno niste nikad čuli za peludnu groznicu — od toga se ne umire, ali ne jednom poželite da umrete.

Trebalo je da na Zemlji pohađam nekakvu školu za djevojke, ali sam telefonirala tati i ispričala mu kako se očajno osjećam, pa mi je dopustio da se vratim kući. Zemljani nikako da shvate da oni žive poput divljaka. No, Zemljani su Zemljani, a Lunarci Lunarci, i tu se ništa ne može.

Poput svih najboljih hotela, »Zürich« se nalazi u Prvoj tlačnoj zoni, sa zapadne strane, radi pogleda na Zemlju. Pomagala sam gospođici Brentwood da se prijavi roboportiru i pronašla njenu sobu. Imala je vlastiti prozor. Odmah mu je prišla, počela zuriti u Zemlju te »ohati« i »ahati«.

Provirila sam kraj nje i opazila da je tek prošlo 13 sati: polovica Indije bila je u sjeni. Bilo je dakle dovoljno vremena da ugrabim još jednu mušteriju.

— Trebate li još nešto, gospođice Brentwood?

Umjesto odgovora rekla je glasom punim strahopoštovanja:

— Holly, zar to nije najljepši prizor što si ga ikad vidjela?

— Lijepo je — složih se.

Pogled s te strane je dosadan. Vidi se samo Zemlja, no to svi turisti uvijek gledaju, iako su tek otišli s nje. Doduše, priznajem da je Zemlja zgodna. Zanimljivo je promatrati mijene godišnjih doba kad to ne morate neposredno iskusiti. Jeste li ikad proveli ljeto u Omahi?

— Ovo je veličanstveno — prošaptala je.

— Svakako. Želite li još nekamo ići? Ili ćete mi potpisati karticu?

— Što? Oprosti, sanjala sam otvorenih očiju. Ne, ne baš sada — da, hoću! Holly, hoću van. Moram! Ima li dovoljno vremena? Kako će još dugo biti svjetla?

— Molim? Sunce zalazi tek za dva dana.

To ju je, čini se, iznenadilo.

— Hm, to je zaista čudno. Holly, možeš li nam nabaviti svemirska odijela? Moram van, na površinu!

Navikla sam na brbljarije turista. Ali, pretpostavljam da je njima svemirsko odijelo i pneumatsko zaštitno odijelo jedno te isto. Zato sam jednostavno odgovorila:

— Mi djevojke nemamo dozvole za vođenje turista po površini. No, mogla bih nazvati prijatelja.

Jeff Hardesty je moj ortak — zajedno projektiramo svemirske

brodove — i drago mi je kad mu mogu naći posla. Njemu je osamnaest godina i već studira na Goddardovu institutu. No, ja se trudim iz petnih žila da ga stignem, tako da što prije možemo osnovati svoju tvrtku, »Jones i Hardesty — projektanti svemirskih brodova«. Matematika mi izvrsno ide, a to znači vrlo mnogo u svemirskoj tehnici, pa ću brzo diplomirati. U međuvremenu Jeff i ja ipak projektiramo svemirske letjelice.

Nisam to ispričala gospođici Brentwood jer si turisti ne mogu ni zamisliti da bi djevojka mojih godina mogla tako nešto raditi.

Jeff je podesio svoja predavanja tako da može voditi turiste utorkom i četvrtkom. U te dane dežura pri Zapadnoj pretkomori i uči od jedne mušterije do druge. Pronašla sam ga upravo pri videofonu šefa pretkomore. Nacerio se kad me ugledao.

— Zdravo, čačkalice!

— Zdravo, debeljko — ne ostadoh mu dužna. — Imaš li vremena za mušteriju?

— Pa, trebao sam voditi nekakvu obitelj, ali su zakasnili.

— Zaboravi na njih. Gospođice Brentvvood, priđite molim vas... Ovo je Jeff Hardesty.

Jeff je širom otvorio oči, i to me uznemirilo. Nije mi nikada palo na um da bi ga mogla privući Zemljanka, kako god bila dobro oblikovana. Ta oni ne govore ni našim jezikom!

Nisam romantična što se tiče Jeffa, ali sve što utječe na budućnost tvrtke »Jones i Hardesty«, tiče se i mene.

Kad smo mu se pridružile u zapadnoj pretkomori, Jeffu se gotovo zapetljao jezik od odvratnih pubertetskih gluposti. Stidjela sam ga se i istovremeno se uznemirila. Zašto su muškarci tako djetinjasti?

No, čini se da gospođici Brentwood nije uopće smetalo njegovo ponašanje. Jeff je krupan momak i u odijelu za izlazak na površinu doimao se poput jednog od divova iz »Rajnskog zlata«. Nasmiješila mu se i zahvalila što je promijenio program. Izgledao je još gluplje kad joj je rekao da mu je drago što joj može pokazati površinu Mjeseca.

I ja držim svoje pneumatsko odijelo u skladištu pri Zapadnoj pretkomori, tako da mogu poći s Jeffom kad mu »dobacim« neku mušteriju. Ovaj put mi je jedva rekao koju riječ čim se pojavila ta platinasta napast. Ali ipak sam joj pomogla da izabere odijelo, povela je u garderobu i propisno je obukla.

Na unajmljena odijela valja dobro pripaziti, jer će vas inače stezati na osjetljivim mjestima kad izađete u zrakoprazan prostor. Da ne govorim o onome što samo djevojke mogu reći jedna drugoj.

Kad sam izišla s njom iz garderobe, bez odijela, Jeff me nije ni upitao zašto se nisam odjenula, već ju je uzeo pod ruku i pošao prema pretkomori. Morala sam se umiješati među njih da mi potpiše karticu.

Slijedećih nekoliko dana činilo mi se poput vječnosti. Vidjela sam

Jeffa samo jedanput na pokretnoj traci Bulevara Diana. Išao je suprotnim smjerom: I ona je bila s njim.

Iako sam ga vidjela samo taj put, znala sam što se događa. Izostajao je s predavanja. Tri večeri zaredom odveo ju je u plesnu dvoranu hotela »Duncan Hines«, odakle se pružao lijep pogled na Zemlju. Baš me briga, pomislih. Valjda će ta Zemljanka imati više sreće od mene kad ga bude učila plesati! Jeff je slobodan građanin — ako želi od sebe napraviti posvemašnju budalu, zanemarivati školu i gubiti noći zbog nekakve dobro podstavljene Zemljanke, to je njegova stvar.

No, nije smio zanemarivati posao naše tvrtke!

»Jones i Hardesty« našla se u golemu zaostatku jer smo upravo projektirali brod za međuzvjezdana putovanja »Prometheus«. Već smo se godinu dana znojili nad time. Čak smo i letenje sveli na dva puta tjedno, a to je zaista žrtva.

Dakako, danas se brodovi za međuzvjezdana putovanja još ne grade zbog teškoća s pogonom. No, tata smatra da će se uskoro dogoditi nova tehnološka revolucija i da će se graditi pogonski uređaji na osnovi konverzije masa. A to će omogućiti međuzvjezdana putovanja. Tata zna što govori, ta on je glavni inženjer za svemirske letove i predavač na Goddardovu institutu. Zato Jeff i ja projektiramo međuzvjezdani brod koji će biti potpuno neovisan, sa svim pojedinostima: prostorima za posadu, pomoćnim pogonima, liječničkom službom, laboratorijima i tako dalje.

Tata misli da mi samo vježbamo, ali mama je jedina shvatila naše prave namjere. Ona radi kao analitičar u proizvodnji sintetskih tvari i pametna je gotovo kao ja. Ona zna da »Jones i Hardesty« namjeravaju biti spremni s gotovim projektom dok drugi projektanti budu još lutali.

Upravo sam zato bila bijesna na Jeffa što trati vrijeme na to stvorenje. Sve dok se ona nije pojavila, iskorištavali bismo svaki slobodan trenutak za rad. Jeff bi se pojavio poslije večere, izradili bismo svoje domaće zadaće, a tada se predali pravom poslu, »Prometheusu«, međusobno provjeravali proračune, ogorčeno se svađali zbog koječega... i divno se zabavljali. No, onoga dana kad sam mu dovela Ariel Bentwood nije se pojavio. Završila sam učenje i pitala se da li da počnem bez njega ili da ga pričekam — upravo smo se prihvatili korjenite promjene u pogledu zaštite posade od zračenja pogonskog postrojenja kad me nazvala njegova majka.

— Jeff me zamolio da te nazovem, draga. Otišao je na večeru s nekom mušterijom i ne može doći.

Gospođa Hardesty me promatrala pa sam odglumila iznenađenje i odgovorila.

— Jeff je mislio da ga očekujem? Valjda je pogriješio osobu.

Mislim da mi nije povjerovala jer se prebrzo suglasila sa mnom.

Cijeli sam tjedan polako stjecala uvjerenje da će »Jones i Hardesty« propasti, iako sam se svim silama borila protiv takvih misli. Jeff više nije kršio dogovore — kako je i mogao prekršiti nešto što nije ni dogovoreno? — no četvrtkom poslije podne smo uvijek znali odlaziti na letenje ako nismo bili zauzeti vođenjem turista. Tog četvrtka, međutim, Jeff me nije nazvao. Oh, znala sam gdje je — poveo ju je na klizanje u Fingalovu špilju.

Ostala sam kod kuće i bavila se »Prometheusom«, preračunavala mase i momente za hidroponijsku farmu i skladište s obzirom na promjenu u projektu štita protiv zračenja. No griješila sam i dvaput sam morala pogledati u logaritamske tablice, što mi se još nikada nije dogodilo. Bila sam tako navikla svađati se s Jeffom zbog svake sitnice da mi posao jednostavno nije išao.

Pogledala sam ugao nacrta što sam ga ispravljala. Na njemu je pisalo »Jones i Hardesty«, kao i na svim ostalim. »Prestani se zavaravati, Holly Jones«, rekoh sama sebi. »Ovo je možda kraj. Znala si da će se Jeff jednog dana u nekoga zatelebati.«

»Dakako, odgovorih, »ali ne u Zemljanku!«

»Ali upravo se to dogodilo! Kakav ćeš ti biti inženjer ako se ne usuđuješ pogledati u oči činjenicama? Ona je lijepa i bogata, i njen će mu otac pronaći posao na Zemlji. Čuješ li me? Na Zemlji! I zato si traži drugog partnera... ili nastavi sama.«

Izbrisala sam »Jones i Hardesty« i umjesto toga napisala »Jones and Company«, te se zabuljila u novi natpis. Tada sam i to počela brisati, ali sam samo sve umrljala jer je na papir kapnula suza. To je zaista bilo smiješno!

Slijedećeg utorka i tata i mama su ručali kod kuće, što je bilo neobično jer tata ruča u restoranu svemirske luke. On obično zamjećuje samo svemirske letjelice, no tog mu dana nije promaklo da sam iz automata uzela samo salatu te da ni to nisam dokraja pojela.

— Nedostaje ti još barem osam stotina kalorija, djevojko — reče gledajući salatu na mom tanjuru. — Kako misliš funkcionirati bez goriva? Zar se ne osjećaš dobro?

— Ništa mi nije, hvala — rekoh dostojanstveno.

— Hm... čini mi se, kad o tome razmislim, da već nekoliko dana kunjaš. Možda bi trebala otići na liječničku kontrolu.

Pogledao je mamu.

— Nije mi potrebna nikakva kontrola! Nisam kunjala.

Zar žena nema pravo na šutnju?

Ipak, nisam htjela da me liječnici gnjave pa sam brzo dodala:

— Neću se prejesti zato što danas poslije podne idem letjeti. Ali ako ti je baš do toga stalo, naručit ću pečenje i prženi krumpir te umjesto na letenje otići spavati!

— Smiri se, mrkvice — blago je odgovorio. — Nisam se htio miješati u tvoje poslove. Pojedi nešto kad se vratiš s letenja... i pozdravi Jeffa.

Odgovorila sam samo »dobro« i digla se od stola. Povrijedilo me to što je smatrao da ne mogu otići letjeti bez gospodina Jeffersona Hardestyja, no nisam htjela o tome razgovarati

— Nemoj zakasniti na večeru — poviče za mnom, a mama ga prekori:

— Nemoj, Jacobe... Leti sve dok se ne umoriš, draga! U posljednje vrijeme malo se krećeš. Ostavit ću ti večeru u grijaču. Želiš li nešto posebno?

— Ne, prepuštam tebi izbor.

Hrana me nije zanimala, a to nije bilo slično Holly Jones. Putem do Pećine šišmiša razmišljala sam nije li me možda zgrabila nekakva bolest. No, obrazi mi nisu bili vrući, nisam osjećala bilo kakve smetnje ni u želucu, iako nisam bila gladna.

Iznenada me obuzme užasna pomisao. Da nisam ljubomorna? Ja?

To je bilo nezamislivo! Ja nisam romantična. Mene zanima samo moja profesionalna karijera. Jeff mi je bio ortak i drug, i pod mojim vodstvom mogao je postati poznati projektant svemirskih brodova, ali naš je odnos bio otvoren — uzajamno poštovanje i nikakve ljubavne gluposti. Žena koja hoće profesionalno uspjeti u životu ne može sebi priuštiti takve stvari. Kad se samo sjetim koliko je u stručnom pogledu mama izgubila zbog mene!

Ne, nisam mogla biti ljubomorna. Bila sam jednostavno zabrinuta zato što se moj ortak spleo sa Zemljankom. Jeff ne poznaje žene. Osim toga nije nikad bio na Zemlji pa se još zanosi iluzijama o njoj. Ako ga ona mami na Zemlju, gotovo je s »Jones i Hardesty«.

»Jones and Company« nije mi se činilo pravom zamjenom, a to je značilo da »Prometheus« možda nikada neće biti sagrađen.

Bila sam već stigla do Pećine šišmiša kad sam došla do toga neugodnog zaključka. Nije mi se letjelo, ali sam ipak otišla u garderobu i uzela krila.

Većina stvari što su napisane o Pećini šišmiša daje pogrešan dojam. To je zapravo gradski rezervoar za zrak, kakav postoji u svim naseljima izvan Zemlje. Ovamo crpke, koje se nalaze duboko ispod nas, dobivaju zrak prema potrebi. U Luna Cityju imamo sreću što je taj rezervoar toliko velik da u njemu možemo letjeti. To nije nikakva umjetna tvorevina, već veliki vulkanski mjehur, oko tri kilometra u promjeru. Da je nekad davno puknuo, nastao bi krater.

Turisti katkad žale nas Lunarce zato što nemamo prilike plivati. Pa, ja sam to pokušala u Omahi i voda mi je ušla u nos te sam se samo uplašila. Voda je za piće, ne za igru. Letenje je prava stvar. Dakako, Zemljani kažu: »Oh, da, letjeli smo mnogo puta.« Ali to nije letenje. I

ja sam »letjela« na Zemlji, od White Sandsa do Omahe, i samo mi je pozlilo. Te njihove stvarčice nisu sigurne.

Ostavila sam cipele i suknju u ormariću, navukla na noge elemente repa a potom krila i zamolila čuvara da mi stegne leđni remen. Moja krila nisu konfekcijski »kondori«, već specijalni »Storer-Gulls«, posebno napravljeni za moju težinu i dimenzije. Krila su tatu stajala prilično novaca jer sam ih stalno prerastala. No ova najnovija kupila sam sama novcem što sam ga zaradila kao vodič.

Divna su — nosači od legure titana, laki i čvrsti poput ptičjih kostiju, s kompenzatorima naprezanja na zglavcima, ručnim podešavanjem alule (alula ili polukrilce je skupina nekoliko prilično krutih pera na prvom prstu ili pollexu ptičjeg krila) i automatskim uređajem za lepršanje ako nastane kolebanje zbog gubitka brzine. Kostur krila je presvučen stirenskom folijom, koja se gotovo i ne razlikuje od pravog perja, s pojedinačnim badrljicama za lopatično i primarno ili letno perje. Takva krila gotovo sama lete.

Sklopila sam krila i ušla u pretkomoru. Dok sam čekala da se tlak izjednači, otvorila sam lijevo krilo i provjerila upravljač polukrilca — kad sam posljednji put letjela zamijetila sam bočno isklizanje na krilo. Međutim, polukrilce se propisno otvorilo pa sam zaključila da sam tada vjerojatno predugo držala upravljač, a to se lako može dogoditi na krilima kao što su »Storer-Gulls«, jer su njihovi upravljački uređaji neobično osjetljivi.

Tada se nad vratima upalilo zeleno svjetlo i ja sam sklopila krilo te požurila van, pogledavši usput barometar. Više od 780 mm, dvadesetak milimetara više nego na Zemlji pri razini mora i gotovo dva puta više od tlaka u gradu. Čak bi i noj mogao letjeti u ovakvim uvjetima. To mi je popravilo raspoloženje i počela sam žaliti Zemljane, vezane uz tlo šest puta većom težinom. Oni nikada, nikada neće moći letjeti.

Ne bih to mogla ni ja da sam na Zemlji. Moja su krila opterećena s manje od dvadeset kilograma na četvorni metar jer zajedno s njima težim manje od devet kilograma. Na Zemlji bi to iznosilo gotovo pedeset kilograma i mogla bih vječno lamatati krilima da se nikad ne dignem u zrak.

Bila sam odjednom tako dobre volje da sam zaboravila i na Jeffa i njegove gluposti. Raširila sam krila, potrčala nekoliko koraka, podvila krila da dobijem silu podizanja, podigla noge — i našla se u zraku.

Lagano upravljajući nogama, kliznula sam do glavnog dovoda za zrak usred pećine. Zovemo to Dječjim ljestvama jer vas uzlazna struja zraka može dići sve do krova, visokog osam stotina metara, a da ne pokrenete ni jedno jedino pero. Kad sam osjetila struju zraka, nagnula sam se udesno, podešavajući desna letna pera, napravila neznatan ispravak i počela u krugovima planirati prema krovu, suprotno od

kretanja kazaljke na satu.

Kad sam se digla stotinjak metara, osvrnula sam se. Pećina je bila poluprazna. Bilo je u njoj možda dvije stotina ljudi, a od tog broja pola je bilo na tlu ili su sjedili negdje visoko na prečkama, nosačima svjetiljaka ili sličnim mjestima, bilo je dakle dovoljno mjesta za nestašluke. Zato sam, stigavši na oko dvije stotine metara iznad tla, izišla iz uzlazne struje i počela krstariti. Planiranje nije nikakav napor, ali letenje može biti i te kako teško. Pri planiranju opterećenje na svakoj ruci iznosi oko četiri kilograma, što zaista nije ništa — to je manje nego kad na Zemlji ležite u krevetu! U zraku vas drži sila podizanja i ne morate ništa činiti: sve za vas rade krila, tako dugo dok uz njih struji dovoljno zraka.

Čak i da nema uzlazne struje mogli biste lako vodoravno planirati. Dovoljno je lagano micati prstima amo-tamo da održite potrebnu brzinu u zraku. To može čak i slabašna starica! Sila podizanja nastaje uslijed razlika u pritiscima zraka, no to zaista ne morate znati. Dovoljno je lagano upravljati rukama i zrak vas drži kao da ležite u krevetu. Osim toga time se pokrećete unaprijed, kao kad veslate jednim veslom po krmi, pokrećući ga amo-tamo... tako mi barem kažu, jer se nikad nisam vozila u čamcu. Jednom su me pozvali da se vozim njime, u Nebraski, no toliko ludo odvažna nisam!

Kad ste u zraku, radite to isto s podlakticama i rukama, pomažući se ramenim mišićima. Time se ne mijenja samo nagib vanjskih badrljica letnih pera (kao kod planiranja), već se privlače i primarna i sekundarna pera, sve do njihova spoja s kosturom prilikom svakog zamaha. To vas više ne podiže, već tjera naprijed, a težinu tijela nose lopatična pera pod pazuhom.

I tako letite brže, ali se podižete, mijenjajući kut uzlaza nogama odnosno elementima što ih na njima nosite.

Sve se to čini vrlo zamršenim, iako nije nimalo teško — nema ničega jednostavnijeg. Letite kao što lete ptice. Mladi ptići to brzo nauče, a oni se ne odlikuju nekom velikom pameću. U svakom slučaju, to je lako poput disanja. Ne možete zamisliti kako je to zabavno!

Popela sam se do krova snažnim zamasima, povećavajući kut penjanja i podešavajući polukrilca tako da što više iskoristim silu podizanja i izbjegnem pad struje. Uživala sam u pomisli da bi se malo koji letač mogao penjati pod takvim kutom. Prilično sam mršava, ali i mišićava, a letjeti sam počela kad mi je bilo šest godina.

Kad sam stigla do krova, počela sam planirati i gledati uokolo. Dolje, pri podu uz južni zid, nekoliko je turista pokušavalo letjeti krilima za planiranje — iako ja te stvarčice ne bih nikada nazvala krilima. Galerija za posjetioce na zapadnom zidu bila je prepuna turista koji su glupo zurili u letače. Pitala sam se nisu li možda i Jeff i

njegova Kirka također tamo. Odlučih da se spustim i to provjerim.

Strmoglavila sam se prema galeriji i vrlo brzo proletjela uz nju. Nisam vidjela Jeffa i njegovu Zemljanku, ali sam pri tom zaboravila paziti kuda letim te sam se gotovo sudarila s nekim letačem. Jedva sam izbjegla sudar, ali sam pri tom izgubila brzinu i pala gotovo dvadeset metara prije nego što sam ponovno ovladala krilima. Doduše, nismo bili u opakosti jer se galerija nalazi sedamdeset metara iznad poda pećine, no osjećala sam se glupom jer sam ja pogriješila i prekršila jedno od pravila sigurnosti.

Tih pravila nema mnogo, ali su potrebna. Prvo pravilo glasi; letači s narančastim krilima imaju prednost — to su početnici. Letač s kojim sam se gotovo sudarila nije imao narančasta krila, no ja sam pretjecala, a letači što su ispod vas, koje pretječete, koji su bliže zidu, ili oni što lete u smjeru suprotnom od kretanja kazaljke na satu, uvijek imaju prednost.

Još uvijek sam se blesavo osjećala. Osim toga pitala sam se nije li me netko vidio. Ipak, čini se da je sve prošlo u redu. Vratila sam se do krova, provjerila da ispod mene nema nikog, a tada se poput jastreba strmoglavila prema galeriji, skupljenih krila i podignuta repa, tako da sam padala poput kamena.

Zaustavila sam se pred samom galerijom, spustivši i raširivši rep tako naglo da su mi se mišići zgrčili od napora, i zagrabivši zrak objema krilima. Prešla sam u vodoravan let i proletjela uz galeriju takvom brzinom da su turistima iskočile oči. »Eto! To će vam pokazati!«, pomislih.

Ovaj put se netko drugi gotovo sudario sa mnom! Netko je oštro usporio tik nada mnom i zračni me udar gotovo odbacio u zid. Kliznula sam bočno, promrmljala nekoliko »lijepih« riječi i osvrnula se da vidim tko me to »bombardirao«. Odmah sam prepoznala crno-zlatni znak na krilima — bila je to Mary Muhlenburg, moja najbolja prijateljica. Doklizila je do mene te se okrenula na jednom krilu:

— Zdravo, Holly! Preplašila sam te, zar ne?

— Gluposti! No, bolje pripazi, jer će te inače kazniti jednomjesečnom zabranom letenja.

— Ne bojim se. Osim toga, nadzornik je otišao na kavu.

Odletjela sam, još uvijek ljutita, i počela se penjati. Mary je nešto vikala za mnom, ali nisam se obazirala. »Samo čekaj, Mary, vratit ću ti milo za drago«, mislila sam.

Sumnjam da bi mi to ikada uspjelo jer Mary leti svakog dana i ima ramena i prsne mišiće poput Herkulesove žene, Kad me napokon sustigla, već sam se ohladila, te smo letjele jedna uz drugu, još uvijek se penjući.

— Da sjednemo? — poviče Mary.

— Može! — odgovorih. S Mary je uvijek ugodno razgorati. Osim

toga znala sam da mi mali odmor neće škoditi. Pošle smo prema našem uobičajenom odmorištu. Bio je to zapravo stropni nosač za svjetiljke i ne bismo se njime smjele koristiti za odmor, ali nadzornik to gotovo nikad ne provjerava.

Mary je pošla prva, usporila i savršeno se zaustavila. Ja sam malo kliznula u stranu, ali ona mi pruži krilo i pomogne. Nije lako spustiti se na prečku, osobito kad joj morate prići u istoj razini. To je jednom, prije dvije godine, pokušao neki dječak. Upravo je završio početnički tečaj. Udario je u potporanj tako snažno da mu je otpalo lijevo polukrilce i letna pera; padao je sedam stotina metara i razbio se. Doduše, mogao se spasiti — možete se spustiti i s jednim oštećenim krilom ako drugim propuštate zrak i planirate pod oštrijim kutom, a tada naglo usporite prije slijetanja. No jadnik to nije znao te je slomio vrat, poput Ikara. Otada nisam nikada više sjedala na taj potporanj.

Sklopile smo krila i Mary se primakne.

— Jeff te traži — reče i lukavo se naceri.

Želudac mi se zgrčio, ali sam uspjela hladno odgovoriti.

— Pa što onda? Nisam ni znala da je ovdje.

— Da, ovdje je. Tamo dolje — reče Mary i pokaže vrškom lijevog krila. — Vidiš li ga?

Jeffova su krila obojena crvenim i srebrnim prugama. No Mary je pokazivala prema dijelu pećine rezerviranom za turiste, kilometar i pol daleko.

— Ne.

— Ne brini, on je tamo.

Pogledala me.

— Doduše, da sam na tvome mjestu, ne bih ga tražila.

— Zašto ne? Uostalom, zašto bih ga i tražila?

Mary me katkad zaista zna ozlojediti.

— Hm... ti uvijek obično dotrčiš čim on zazviždi. No danas je ponovno s onom sirenom sa Zemlje, pa bi te to moglo smesti.

— O čemu to uopće pričaš, Mary?

— Ne pravi se budalom, Holly. Dobro znaš o čemu pričam.

— Nemam pojma — odvratih što sam dostojanstvenije mogla.

— Ha! Tada si ti jedina osoba u Luna Cityju koja to ne zna. Svi znaju da si luda za Jeffom i da ti ga je ona preotela... i da kiptiš od ljubomore.

Mary je moja najdraža prijateljica, no kadšto bih je mogla živu oderati.

— Mary, pa to je smiješno! Kako možeš tako nešto i pomisliti'

— Slušaj, mila, ne moraš se preda mnom pretvarati. Ja sam na tvojoj strani — reče i potapša me krilom.

Gurnula sam je. Padala je tridesetak metara, a tada se zaustavila, napravila jedan krug i ponovno doletjela te sjela pokraj mene. Još

uvijek se cerekala. No, to mi je dalo vremena da smislim odgovor.

— Slušaj, Mary! Prvo i prvo, ja ne ludujem ni za kim, a najmanje za Jeffom Hardestyjem. Mi smo samo prijatelji. Prema tome, besmisleno je govoriti o mojoj ljubomori. Drugo, gospođica Brentwood je dama i ona ne lunja okolo i ne preotima drugima muškarce, a najmanje meni. Treće, ona je turist i Jeff joj pokazuje Luna City — to je posao i ništa više.

— Svakako, svakako — mirno se složi Mary. — Pogriješila sam. Ipak...

Slegnula je ramenima i zašutjela.

— Što ipak? Ne budi takva, Mary.

— Hm... Kako si shvatila da je riječ o Ariel Brentwood?

— Pa ti si spomenula njeno ime.

— Nisam.

Očajnički sam nastojala pronaći pravi odgovor.

— Pa, možda i nisi. No to je sve vrlo jednostavno. Ja sam gospođicu Brentwood predala Jeffu pa sam stoga pretpostavila da je o njoj riječ.

— Ne sjećam se da sam rekla da je ona turist. No ako je ona samo turist i ako si je ti »predala« Jeffu, zašto je onda ti ne vodiš po Luna Cityju, a Jeff po površini? Nemate li vi vodiči nekakav dogovor u ovakvim slučajevima?

— Ako ju je Jeff vodio gradom, ja nemam pojma o tome...

— Ti si jedina koja to ne znaš.

— I ne zanima me to. Prepuštam to komisiji za prekršaje. No sigurna sam da joj Jeff nije ništa naplatio ako ju je i vodio po gradu.

— Oh, svakako — ne u novcu! Pa, Holly, budući da nemam pravo, zašto mu onda ne pomogneš? Ona bi htjela naučiti letjeti.

Nije mi bilo ni na kraj pameti da smetam tom paru.

— Ako gospodin Hardesty želi moju pomoć, on će me za to zamoliti. U međuvremenu ću gledati svoja posla... a to i tebi preporučujem.

— Smiri se, Holly — odgovori Mary mirno. — Htjela sam ti učiniti uslugu.

— Hvala ti, takve mi usluge ne trebaju.

— Pa, idem. Moram još vježbati za natjecanje.

Sišla je s prečke i odletjela. No, nije ništa vježbala, već se strmoglavo spustila prema turističkoj kosini.

Gledala sam za njom sve dok je nisam izgubila iz vida, a tada sam izvukla lijevu ruku kroz prorez i izvadila maramicu. To je prilično nespretno kad nosite krila, no oči su mi zasuzile od reflektora. Obrisala sam ih, spremila maramicu i ponovno provjerila je li oprema u redu.

No, nisam odletjela. Sjedila sam i dalje na nosaču, opuštenih krila,

i razmišljala. Morala sam sebi priznati da Mary djelomično ima pravo. Jeff je potpuno izgubio glavu, i to zbog Zemljanke. Prije ili kasnije otići će na Zemlju, što će biti kraj tvrtke »Jones i Hardesty«.

Tada sam se sjetila da sam htjela postati projektantom svemirskih brodova, poput tate, davno prije nego što sam se počela družiti s Jeffom. Nisam ovisila ni o kome. Mogla sam biti i sama, poput Ivane Orleanske ili Lise Meitner.

Već sam se osjećala bolje, ponosna poput Lucifera u Miltonovu »Izgubljenom raju«.

Prepoznala sam Jeffova crveno-srebrna krila već izdaleka i isprva pomislila da bi bilo najbolje da se neprimjetno izgubim. No Jeff me lako mogao preteći pa sam odlučila da se ne mičem. »Ne budi budala, Holly«, rekoh sama sebi, »zašto bi bježala? Budi hladna, ali pristojna, i ništa više.«

Sletio je na nosač, ali mi se nije primakao.

— Zdravo, decimalni zarezu.

— Zdravo, nulo — odvratih i zašutjeh. Namrštio se.

— Holly, ljutiš li se na mene?

— Zaboga, Jeffe, odakle ti ta šašava pomisao?

— Pa, ona tvoja brbljava Mary nešto je spomenula...

— Mary? Ne obraćaj pažnju na njene riječi. Pola njih je uvijek pogrešno, a ni drugu polovicu ne govori ozbiljno.

— Da... kao da između njenih ušiju nastaje kratki spoj. Znači, ne ljutiš se?

— Zašto bih se ljutila?

— Pa, zapravo ni sam ne znam zašto. Doduše, nisam nekoliko dana dolazio da radimo na brodu... ali bio sam užasno zaposlen.

— Neka te to ne brine. I ja sam imala posla preko glave.

— Uh, fino. Slušaj, Holly, učini mi uslugu. Pomozi mi... ovdje sam s jednom prijateljicom... zapravo mušterijom... pa, ona mi je i prijateljica. Htjela bi naučiti letjeti krilima za planiranje.

Pretvarala sam se kao da o tome razmišljam.

— Poznajem li je?

— Oh, da. Ti si me zapravo s njom i upoznala. Ariel Brentwood.

— Brentwood? Oh, Jeffe, bilo je toliko turista ove godine. Da razmislim... Plavuša? Visoka djevojka, prava ljepotica?

Nasmijao se kao budala i gotovo sam ga bijesno odgurnula.

— Da, to je Ariel!

— Sad je se sjećam... očekivala je od mene da joj nosim prtljagu. Ali, trebaš li zaista pomoć, Jeffe? Činila mi se vrlo pametnom. Ima dobar osjećaj za ravnotežu.

— Da, da, svakako. Pa, znaš, htio bih da se vas dvije bolje upoznate. Ona je... ona je divna djevojka, Holly. Zaista. I ti ćeš je zavoljeti kad je bolje upoznaš. Kad sam te opazio, učinilo mi se da je

ovo dobra prilika.

Čuvši njegove riječi, gotovo sam se onesvijestila..

— Pa, vrlo si obazriv, Jeffe, ali sumnjam da me ona zaista hoće bolje upoznati. Ja sam za nju samo službenik čije je usluge unajmila.., znaš i sam kakvi su Zemljani.

— Ali ona nije takva. I zaista se želi s tobom upoznati — sama mi je to rekla!

— Ti si joj to rekao — promrmljah tiho, no znala sam da nemam kuda. Da me nisu naučili pristojnu ponašanju, rekla bih: »Gubi se, praznoglavče, ti i ta tvoja prijateljica.« Međutim, izustila sam samo: — Dobro Jeffe — i sletjela s prečke.

I tako sam učila Ariel Brentwood »letjeti«. Ta takozvana krila što ih daju turistima imaju više od dva četvorna metra površine, nikakve upravljačke uređaje osim grube naprave za privlačenje letnih pera i ugrađenog poprečnog stabilizatora, tako da je sve to stabilno poput stola, te nekoliko beznačajnih uzglobljenih elemenata, pa »letač« misli da »leti« kad mahne rukama. Rep je krut i tako zakošen da se dočekate na noge ako slučajno izgubite brzinu (što je gotovo nemoguće). Turist mora samo potrčati nekoliko metara, dignuti noge (to ionako ne može izbjeći) i kliziti zrakom. Tada kod kuće može pričati unucima kako je letio, zaista letio, »baš kao ptica«!

I majmun bi mogao tako letjeti!

Progutala sam ponos i navukla na sebe to smiješno čudo, a zatim rekla Ariel da me pažljivo promatra kako ulazim u struju zraka ili »dječje ljestve«, kako ih mi zovemo, da bih joj pokazala da se time zaista može letjeti. Tada sam s olakšanjem skinula ta krila, pomogla joj da navuče njezina, a tada i sama navukla svoja divna, prava krila. Bila sam otjerala Jeffa (dva instruktora su previše), ali kad je zamijetio da joj stavljam krila, doletio je i spustio se pokraj nas.

Pogledala sam ga.

— Oh, evo te opet!

— Zdravo, Ariel. Zdravo, HolIy. Slušaj, nisi li prejako stegnula njene leđne remene?

— Šuti! — odgovorih. — Hoćeš li je ti podučavati ili ja? Ako nam želiš pomoći, skini ta gizdava krila i navuci krila za planiranje, pa ću ti tada pokazati što moraš a što ne smiješ učiniti. Inače izvoli odletjeti što možeš više i tamo ostati. Ne trebaju nam nikakvi salonski piloti.

Durio se poput balavca, ali Ariel me podržala:

— Poslušaj učiteljicu, Jeffe. Budi dobar.

Dakako, nije htio navući krila za planiranje, ali nije se htio ni maknuti. Stalno je kružio oko nas i promatrao nas, tako da se nadzornik napokon izderao na nj zato što ometa turiste.

Morala sam sebi praznati da je Ariel bila zaista dobra učenica. Nije se čak ni naljutila kad sam joj kazala da su joj bokovi nešto prekrupni

i da će joj ta smetati pri balansiranju; rekla je samo da je zapazila da imam najmanju stražnjicu od svih prisutnih žena, i da mi na tom zavidi. Zato sam je prestala dražiti i sve dok su mi misli bile samo na podučavanju, gotovo mi se svidjela. Trudila se i brzo je učila. Imala je dobre reflekse i osjećaj za ravnotežu (što me podsjetilo na moju podrugljivu primjedbu). Rekla sam joj to, na što mi je odgovorila da je nekad išla u baletnu školu.

Pošto smo neko vrijeme vježbali — bilo je već prošlo pola poslijepodneva — upitala me:

— Ne bih li se mogla okušati s pravim krilima?

— Uh, mislim da ne bi.

— Zašto ne?

Našla sam se u škripcu. Već je naučila sve što se moglo naučiti s tim užasnim krilima za planiranje, a nešto više motala je naučiti samo s pravim krilima.

— To je opasno, Ariel. Vjeruj ni Mogla bi se ozlijediti, ili čak i poginuti.

— Bi li ti bila odgovorna?

— Ne. Ne sjećaš li se da si potpisala izjavu kojom preuzimaš svu odgovornost kad si uzela krila?

— No, onda bih htjela pokušati.

Ugrizla sam se za usnicu. Ne bih prolila ni suzu da joj se nešto dogodi s nekim drugim, ali pustiti je da se upušta u nešto što je bilo preopasno dok je moja učenica, ne, to mi je previše nalikovalo na izdaju.

— Ariel, ne mogu ti to zabraniti, ali bih najradije skinula krila i otišla, tako da s time nemam nikakve veze.

Sad je ona zagrizla usnu.

— Ako tako osjećaš, ne mogu te, dakako, moliti da me podučavaš. Ali ja bih ipak htjela letjeti s pravim krilima. Možda će mi Jeff pomoći.

— Vjerojatno hoće — viknuh — mislim da je dovoljno glup da to učini!

Upravo mi je htjela nešto odbrusiti, ali se u tom trenutku pokraj nas spusti Jeff.

— O čemu to tako žestoko raspravljate?

Pokušale smo mu obje reći o čemu je riječ. Zbunile smo ga time jer je shvatio da sam to ja predložila pa je počeo vikati na mene. Derao se da sam luda, da će Ariel nastradati, da sam sišla s uma...

— Zaveži! — dreknuh naposljetku, a tada mirnim ali odlučnim glasom nastavih: — Jeffersone Hardesty, htio si da podučavam tvoju prijateljicu, i ja sam na to pristala. Nemoj se onda miješati u moj posao i nemoj misliti da možeš ovako sa mnom razgovarati. A sad se gubi! Širi krila i hvataj zrak! Hajde!

Naduto nas je pogledao.

— Zabranjujem ti da to učiniš!

Neko smo vrijeme svi šutjeli, a tada se mirnim glasom javi Ariel.

— Dođi, Holly. Idemo pronaći krila.

— Idemo.

Međutim, prava krila ne možete unajmiti. Svaki pravi letač ima svoja krila. Međutim, mogu se zato kupiti rabljena krila što ih djeca prerastu ili odrasli prodaju kad kupe nova, napravljena po mjeri. Pronašla sam gospodina Schultza, koji ima ključ od skladišta, i rekla mu da Ariel namjerava kupiti krila, ali da joj ja ne dam sve dok ih ne iskuša. Morali smo pregledati više od četrdeset pari prije nego što sam pronašla krila koja bi Ariel odgovarala. Pripadala su nekad Johnnyju Queverasu, koji ih je prerastao, ali sam znala da su još dobra. No ipak sam ih pažljivo pregledala. Pristajala su joj, dok su meni bila prevelika.

— Ariel, mislim da bi se ipak morala predomisliti. Ne sviđa mi se to — rekoh dok sam joj pomagala da navuče rep.

— Znam. Ali ne smijemo muškarcima dopustiti da misle kako su naši gospodari.

— Pa, vjerojatno imaš pravo.

— Dakako, oni to jesu, ali ne bismo im to smjeli priznati. Pogledala je rep.

— Kako ga širiš, nožnim palcima?

— Da. Ali nemoj to činiti. Samo drži noge skupljene i neka ti prsti budu stalno opruženi. Slušaj, Ariel. Shvati da zaista ne bi još smjela letjeti pravim krilima. Zato ćemo danas samo kliziti, kao što smo to i dosad radile. Obećaj mi to!

Pogledala me.

— Slušat ću te i raditi točno ono što mi kažeš... neću ni uzletjeti sve dok mi ne dopustiš.

— Dobro. Jesi li spremna?

— Da.

— U redu. Oh! Gotovo sam napravila glupost. Narančasta boja!

— Je li to tako važno?

— I te kako!

Uslijedila je svađa jer Schultz nije htio poštrcati krila narančastom bojom prije nego što ih Ariel kupi. Kad je to napokon učinila, morale smo neko vrijeme čekati da se boja osuši.

Pošle smo do turističke kosine. Pustila sam je da klizi i upozorila je da otvori oba polukrilca palcima kako bi se više popela pri malim brzinama, te da istovremeno lagano vesla prstima amo-tamo. Išlo joj je izvrsno i samo jednom je posrnula prilikom prizemljenja. Jeff se i dalje motao nad nama, opisujući osmice u zraku, ali nismo obraćale pažnju na njega. Naučila sam je zatim da se okrene u širokom, blagom

viražu. To se, doduše, može naučiti i s krilima za planiranje, ali je zato potrebna poprilična vještina jer su ta krila napravljena samo za ravno planiranje.

Nakon nekog vremena prizemljila sam uz nju i upitala je:

— No, je li ti dosta?

— Neće mi nikada biti dosta! Ali, ako ti kažeš, skinut ću krila!

— Umorna si?

— Ne.

Pogledala je prema »dječjim ljestvama«. Desetak letača se penjalo u struji zraka, nepokretnih krila, lijeno se dižući.

— Kad bih to mogla učiniti samo jedanput. Zacijelo se čovjek osjeća kao u raju.

Zamislila sam se.

— Zapravo, što si više, to si sigurnija.

— Zašto se tada ne bismo jednom popele?

— Pa, sigurnije je ako znaš što radiš. Kad se penješ u ulaznoj struji zraka, to je samo klizanje, isto kao i ovdje. Samo mirno ležiš, a struja zraka te diže osam stotina metara. Tada se spustiš na jednak način, lagano klizeći uza zid. No mogla bi doći u iskušenje da učiniš nešto što još ne razumiješ — mahnuti krilima ili pokušati neki nestašluk.

Svečano je zanijekala glavom.

— Neću učiniti ništa što me nisi naučila.

Bila sam i dalje zabrinuta.

— Slušaj, do krova ima samo osam stotina metara, ali moraš prijeći osam kilometara da stigneš do gore jer se penješ u spirali, te još više kad silaziš. To traje najmanje pola saia. Hoće li to tvoje ruke izdržati?

— Sigurna sam da hoće.

— Možeš se onda početi spuštati kad god hoćeš... ne moraš se popeti do vrha. Protegni katkad ruke da ne dobiješ grčeve. Samo zapamti — nemoj mahati krilima.

— Neću.

— Dobro.

Raširila sam krila.

— Slijedi me!

Povela sam je do uzlazne struje, lagano se nagnula udesno, a tada ulijevo kako bih se počela penjati u smjeru suprotnom od kazaljke na satu, stalno polako veslajući, tako da Ariel ne zaostane. Čim nas je struja propisno zahvatila, povikala sam:

— Drži taj položaj!

Prestala sam veslati zauzevši položaj deset metara iznad i iza nje.

— Ariel?

— Molim, Holly?

— Ostat ću iznad tebe. Nemoj se okretati. Ti ne moraš mene

promatrati, već ja tebe. Izvrsno ti ide.

— Odlično se osjećam!

— Migolji se malo, da se ne ukočiš. Dug je put do krova. Ako hoćeš, možeš i malo jače veslati.

— Razumijem, kapetane!

— Jesi li umorna?

— Ne, zaboga! Ovo je život! — Ariel zahihoće. — A mama mi je govorila da nikada neću postati anđeo.

Nisam odgovorila jer su se u tom trenu pokraj mene stvorila crvenosrebrna krila, naglo usporila i smjestila se u krugu između mene i Ariel. Jeffovo lice bilo je rumeno gotovo poput njegovih krila.

— Što to, do vraga, radite?

— Narančasta krila! — viknuh. — Makni se!

— Silazite odmah, i to obje!

— Makni se! Ometaš moju učenicu. Dobro znaš pravila!

— Ariel! — vikne Jeff. — Nagni se izvan kruga i otklizi dolje. Ostat ću s tobom.

— Jeffe! — divljački sam zaurlala. — Dajem ti tri sekunde da se izgubiš, a tada ću te prijaviti zbog kršenja prvog pravila. Posljednji put te upozoravam; narančasta krila!

Jeff je nešto progunđao, nagnuo desno krilo i izišao iz formacije. Idiot, kliznuo je bočno ni dva metra od vrška Arielinih krila. Morala bih ga za to prijaviti — početniku nije nikada dosta prostora.

— Sve u redu, Ariel? — povikah.

— Da, Holly. Žao mi je što se Jeff ljuti.

— Proći će ga. Reci mi ako si umorna.

— Nisam. Htjela bih otići do vrha. Koliko smo sada visoko?

— Možda oko stotinu i pedeset metara,

Jeff je neko vrijeme letio ispod nas, a tada se popeo iznad, vjerojatno iz istog razloga kao i ja: da bolje vidi Ariel. To mi je odgovaralo jer smo tako oboje pazili na nju. Samo da se opet ne uplete. Počela sam se bojati da Ariel ne shvaća kako će i spuštanje biti isto toliko dugo i naporno kao i penjanje. Nadala sam se da će ubrzo zatražiti da se spustimo. Ja bih mogla izdržati u zraku sve dok ne bih umirala od gladi, ali početnici se ukoče od napetosti.

Jeff je uglavnom letio iznad nas, krstareći amo-tamo. Preživahan je da bi dugo klizio. Ariel i ja smo se i dalje polako dizale prema krovu. Kad smo prešle otprilike pola puta, Shvatila sam da sam zapravo ja umorna. Nisam htjela čekati da se i Ariel umori pa sam je zato pozvala.

— Ariel? Jesi li sada umorna?

— Nisam.

— Ali ja jesam. Zato bih htjela da se spustimo.

— Nije se usprotivila, već jednostavno rekla.

— U redu. Što moram učiniti?

— Nagni se udesno i iziđi iz kruga.

Htjela sam da otklizi stotinjak metara ustranu, uđe u povratnu, silaznu struju zraka, te se u krugovima spusti, kao što se i penjala. Potražila sam pogledom Jeffa. Napokon samra ga zamijetila. Bio se nešto udaljio i mnogo više od nas, ali je klizio prema nama,

— Jeffe! Vidimo se na tlu! — povikah. Možda me nije čuo, ali će nas vidjeti kako se spuštamo. Ponovno sam pogledala prema Ariel.

Ali nije je bilo!...

Izvan sebe od užasa, pogledala sam dolje i ugledala je, tridesetak metara ispod sebe, kako lamata krilima i pada. Očito je izgubila kontrolu nad krilima.

Kako se to dogodilo? Možda se previše nagnula, što je uzrokovalo bočno klizanje, iz kojeg se nije znala izvući? Nisam od užasa mogla ni razmišljati. Činilo mi se kao da satima nepomično lebdim u zraku promatrajući je kako pada.

Na sreću, refleksi me nisu izdali. Zaurlavši Jeffovo ime, strmoglavila sam se za njom.

No kao da nisam padala i nikako je nisam mogla dostići. Sklopila sam krila što sam više mogla — ali nikako da počnem padati. I dalje je bila daleko od mene.

Dakako, kad padate, to isprva ide polako. Samo zahvaljujući slaboj gravitaciji ljudi mogu letjeti na Mjesecu. Čak i kamen padne jedva metar u prvoj sekundi. Ali ta mi se prva sekunda činila beskonačnom.

No, tada sam najzad osjetila da padam, kako uz mene struji zrak, ali Ariel još nisam mogla dostići. Doduše, lamatanje joj je donekle usporilo pad, dok sam se ja namjerno strmoglavljivala, krila skupljenih i podignutih iznad glave, i strelovito padala. Odjednom mi je pala na um luđačka pomisao da ću je možda nekako moći navesti — ako je dostignem — da iz strmoglava pada prijeđe u klizanje. Ali nisam je nikako mogla dostići.

Činilo mi se da ta mora traje satima. Zapravo, trebalo nam je samo dvadeset sekundi da padnemo, jer je toliko potrebno da se čovjek strmoglavi osam stotina metara. Ali dvadeset sekundi može katkad biti užasno dugo, dovoljno dugo da zažalim sve one gluposti što sam ih rekla ili učinila, da se sjetim svojih najmilijih i da se u srcu oprostim od Jeffa... Trajalo je to dovoljno dugo da vidim kako pod pećine juri prema nama, znajući da ćemo se obje smrskati ako je brzo ne prestignem.

Pogledala sam gore i vidjela da se i Jeff strmoglavio za nama. No bio je tako daleko! Ponovno sam, gotovo u istom trenutku, pogledala dolje. Prestizala sam je... bila sam ispod nje.

Usporila sam svom snagom, raširivši krila tako naglo da mi je zračni udar gotovo strgnuo cijelu opremu. Nisam čekala da počnem

kliziti, već sam snažno zamahnula krilima... jednom, dvaput, tri puta... i sudarila se s Ariel tako da su nam kosti zaškripale.

U slijedećem trenutku tresnule smo na pod.

Osjećala sam se nemoćnom i sanjivo zadovoljnom. Ležala sam na leđima u nekoj polumračnoj sobi. Mislim da je i mama bila u sobi. Znam da je tu bio i tata. Zasvrbio me nos i pokušala sam ga počešati, ali ruke me nisu slušale. Ponovno sam zaspala.

Probudila me glad. Ležala sam u bolničkom krevetu. Ruke me još uvijek nisu slušale, ali nije u tome bilo ničega čudnog jer su obje bile u sadrenim povojima. Kao da čita moje misli, u sobu je ušla bolničarka s poslužavnikom.

— Jesi li gladna?

— Umirem od gladi — priznala sam.

— Sad ćemo se pobrinuti za to. Počela me hraniti kao dojenče.

Iako sam zaista bila gladna, odmaknula sam glavu kad mi je treći put primakla žlicu i upitala je:

— Što se dogodilo s mojim rukama?

— Šuti sad i jedi — odgovorila je i začepila mi usta žlicom.

No poslije je u sobu ušao neki ljubazni liječnik i odgovorio mi na moje pitanje.

— Ništa ozbiljno. Tri jednostavna loma. U tvojim godinama to će brzo zacijeliti. A tvoje nam se društvo toliko sviđa da smo te odlučili neko vrijeme zadržati na promatranju. Možda ima još unutrašnjih ozljeda.

— Nisam ozlijeđena — rekoh. — Barem me ne boli.

— Rekao sam ti da je to samo izgovor.

— Doktore?

— Izvoli.

— Hoću li ponovno moći letjeti? — upitah ga, plašeći se odgovora.

— Svakako. Imao sam prilike vidjeti i teže ozlijeđene ljude kako odmah ustaju i oblete tri kruga.

— Oh! Hvala vam. Doktore, a što se dogodilo onoj drugoj djevojci? Je li... je li ona...

— Brentwood? Ovdje je.

— Evo je ovdje — javi se Ariel s vrata. — Smijem li ući? Jedva sam se pribrala od zaprepaštenja.

— D...da. Svakako. Uđi!

— Nemojte se dugo zadržavati — reče liječnik i iziđe.

— Sjedni — rekoh.

— Hvala. Doskakutala je do kreveta i sjela mi uz noge. Jedna joj je noga bila u povoju.

— Ozlijedila si nogu?

Slegla je ramenima.

— Ništa ozbiljno. Iščašenje, potrgan ligament i dva napukla rebra.

Trebalo je da budem mrtva. A znaš li zašto nisam poginula?

Nisam odgovorila. Dotakla je sadreni povoj na jednoj od mojih ruku.

— Evo zašto. Ti si usporila moj pad i ja sam pala na tebe. Spasila si mi život, a ja sam tebi slomila ruke.

— Ne moraš mi zahvaljivati. Učinila bih to za svakoga.

— Vjerujem ti, i nisam ti zahvaljivala. Mislim da je nemoguće zahvaliti nekome tko ti je spasio život. Htjela sam ti samo reći da znam da si mi ti spasila život.

Nisam znala što da odgovorim.

— Gdje je Jeff? — upitah je. — Je li se njemu što dogodilo?

— Doći će uskoro ovamo. Nije ozlijeđen... iako se čudim što nije slomio oba gležnja. Spustio se pokraj nas tako naglo da je zaista pravo čudo što mu nije ništa. Ali, Holly... draga Holly... došla sam ovamo da porazgovaramo o njemu prije nego što se pojavi.

Brzo sam promijenila predmet razgovora. Iako sam se osjećala sneno i zadovoljno, vjerojatno zbog sredstva za umirenje bolova što su mi ga dali, njene me riječi zbuniše.

— Ariel, što se zapravo dogodilo? Išlo ti je zaista izvrsno... a tad si odjednom počela padati.

Smeteno me pogledala.

— Ja sam pogriješila. Rekla si mi da ćemo se spustiti pa sam pogledala dolje. Baš propisno pogledala. Prije toga sam mislila samo kako ćemo odletjeti do krova. Nisam ni pomišljala da je pod tako duboko ispod nas. Kad sam pogledala, uhvatila me vrtoglavica i strah i... više nisam znala što radim. Imala si pravo. Zaista nisam bila spremna da se u tako nešto upuštam.

— Tako, dakle. Ali, ne brini — kad mi ruke zacijele, ponovo ću te povesti na letenje.

— Draga si, Holly. Ali ja neću više letjeti. Vraćam se tamo kamo pripadam.

— Na Zemlju?

— Da. Putujem u srijedu, s »Billy Mitchellom«.

— Oh, žao mi je. Zamislila se.

— Zaista? Holly, ti me ne voliš, zar ne?

Trgnula sam se. Što sam mogla na to reći? To više što je to bilo točno.

— Pa — rekoh polako — nisi mi antipatična. Ali... ne poznajem te dovoljno.

Kimnula je glavom.

— Ni ja tebe najbolje ne poznajem, iako sam te najviše upoznala za samo nekoliko sekundi... No, slušaj me, Holly, i nemoj se ljutiti. Radi se o Jeffu. Zanemarivao te posljednjih dana, za vrijeme mog boravka na Mjesecu, zar ne? Nemoj se ipak ljutiti na njega. Ja odlazim

i sve će biti kao prije.

Znala sam da će to spomenuti. Ovaj put zaista nisam mogla skrenuti razgovor na drugi kolosijek. Da sam to učinila, Ariel bi mogla mnogo toga pogrešno shvatiti. I zato sam joj sve objasnila — kako mene zanima profesionalna karijera... da sam bila neraspoložena samo zato što se tvrtka »Jones i Hardesty« raspala prije nego što je dovršila svoj prvi zvjezdani brod... da nisam zaljubljena u Jeffa, već da ga jedino cijenim kao prijatelja i ortaka... te da ću i bez njega moći nastaviti raditi posao što sam ga izabrala.

— Dakle, Ariel — rekoh potom — vidiš i sama da se ne moraš odricati Jeffa. Ako misliš da mi nešto duguješ, zaboravi to. To nije potrebno...

Zaprepastila sam se kad sam opazila suze u njenim očima.

— Holly, Holly... ti ništa ne shvaćaš.

— Sve sam shvatila. Nisam dijete.

— Ne, ti si već zrela žena, ali toga još nisi svjesna. Slušaj... — podigla je prst. — Prvo, Jeff me ne voli.

— Ne vjerujem ti.

— Drugo... ja ne volim njega.

— Ni to ti ne vjerujem.

— Treće... rekla si da ga ne voliš... no o tome ćemo kasnije. Holly, jesam li lijepa?

Znam da su žene majstori kad treba promijeniti predmet razgovora, ali sumnjam da ću ikada naučiti da to tako brzo učinim.

— Molim?

— Pitala sam te jesam li lijepa?

— Znaš i sama da jesi!

— Da. Znam pjevati i plesati, ali bi mi to donijelo vrlo malo posla da nisam privlačna. Ja sam samo trećerazredna glumica, Holly, i zato moram biti privlačna, što misliš, koliko mi je godina?

Kolebala sam se.

— Pa, mislim da ti je najmanje dvadeset i jedna. Možda dvadeset i dvije. Ali Jeff zacijelo misli da si mlađa.

Uzdahnula je.

— Holly, mogla bih ti biti majkom.

— Što? Ni to ti ne vjerujem.

— Drago mi je Što se to ne zamjećuje. Ali upravo zato — iako je Jeff zaista zlatan dečko — ne bih se nikada mogla zaljubiti u njega. No, moji osjećaji nisu ni važni. Važno je to da on voli tebe.

— Što? Pa to je najveća glupost koju si dosad izustila! Znam da sam mu simpatična... odnosno da sam mu to bila.

Nešto me steglo u grlu, ali nastavih:

— I to je sve što želim. Jesi li ga ikada čula kako razgovara sa mnom?

— Jesam. Ali momci njegovih godina ne znaju izraziti svoje osjećaje. Zbune se.

— Ali...

— Čekaj, Holly. Kad smo tresnule na pod, ti si se odmah, onesvijestila, ali ja nisam i zato sam sve vidjela. Znaš li što se dogodilo?

— N...ne.

— Jeff se strmoglavio za nama poput anđela osvetnika, desetinku sekunde za nama. Nije još pošteno ni stao kad je počeo sa sebe trgati krila. Nije me ni pogledao, već je priskočio tebi, podigao te u naručje i zaridao.

— Zaridao?

— Da.

Zamislila sam se. Možda se tom klipanu ipak sviđam.

— I zato, Holly — nastavi Ariel — ako ga i ne voliš, moraš biti s njim nježna, jer te on voli i mogla bi ga strašno povrijediti.

Nastojala sam srediti misli. Još uvijek sam smatrala da je sentimentalnost nešto od čega bi žena koja se namjerava posvetiti profesionalnoj karijeri trebala bježati. Ali ako Jeff zaista... Pa, da li bih svoje ideale poremetila kad bih se udala za njega, da ne bude nesretan? Da spasim poduzeće? Jednog dana, razumije se. No, ako to učinim, tada to neće više biti »Jones i Hardesty« već »Hardesty i Hardesty«.

Ariel je i dalje pričala.

— Mogla bi se jednog dana i zaljubiti u njega. To se događa, zlato, i tada bi ti bilo žao što si ga otjerala. Mogla bi ga zgrabiti neka druga djevojka. Jeff je vrlo zgodan momak.

— Ali... — zašutjela sam zaćuvši na hodniku Jeffove korake. Znala sam da je to on. Ušao je i zastao, pogledao nas i namrštio se.

— Zdravo, Ariel.

— Zdravo, Jeffe.

— Zdravo, razlomku — pogledao me. — Bože, krasno li izgledaš!

— Misliš li da ti izgledaš bolje? Čula sam da si dobio ravne tabane.

— Da, nikad ih se više neću moći osloboditi. Slušaj, kako pereš zube s tim stvarima na rukama?

— Ne perem ih.

Ariel ustane i osloni se na zdravu nogu.

— Moram požuriti. Do viđenja, djeco!

— Do viđenja, Ariel!

— Zbogom, Ariel. I... hvala ti.

Odšepesala je. Jeff zatvori za njom vrata, priđe krevetu i pogleda me.

— Ne miči se — reče promuklim glasom.

Zagrlio me i poljubio.

No, što sam mogla učiniti? Sa slomljenim rukama?

Osim toga, to je bilo u skladu s mojom novom politikom u pogledu naše tvrtke. Ostala sam bez riječi jer me Jeff nikada nije poljubio, osim prilikom rođendana, ali ti poljupci i nisu pravi. Uzvratila sam poljubac kako bih mu pokazala da to cijenim.

Ne znam kakav su mi to lijek dali liječnici, jer su mi uši gorjele i ponovno sam osjetila vrtoglavicu. Jeff me još držao u naručju.

— Da znaš koliko si mi brige zadala, kržljavice — reče turobno.

— Misliš li da sam ja bolje prošla s tobom?

— Pa, mislim da nisi. Tužno me pogledao.

— Zašto plačeš?

Nisam znala da plačem. Odjednom se sjetih razloga. — Oh, Jeffe, slomila sam svoja krasna krila!

— Kupit ćemo druga. Hajde, saberi se. Želim te ponovno poljubiti...

Sada sam sigurna da »Hardesty i Hardesty« zvuči bolje nego »Jones i Hardesty«.

KNJIGOVOĐA

Robert Sheckley

Accountant

Preveo Janko Paravić

Gospodin Dee je sjedio u svom velikom naslonjaču, raskopčana pojasa, s večernjim novinama na koljenima. Spokojno je pušio lulu i razmišljao kako je svijet divan. Danas je upravo prodao dvije amajlije i čarobni napitak. Gospoda Dee se motala po kuhinji i pripremala nekakve poslastice. Zadovoljno uzdahnuvši, gospodin Dee zijevne i protegne se.

Morton, njegov devetogodišnji sin, gotovo trčeći prođe dnevnim boravkom. U naručju je nosio hrpu knjiga.

— Kako je bilo danas u školi? — dovikne mu otac.

— Dobro — odvrati dječak odlazeći prema svojoj sobi.

— Što to nosiš?

— Neke priručnike o knjigovodstvu — reče mali ne gledajući oca i žurno uđe u sobu.

Gospodin Dee strese glavom. Što je to dječaku zavrtjelo glavom da hoće postati knjigovođom. Knjigovođa! Doduše, Morton je bio vrstan matematičar, ali tu će glupost morati zaboraviti. Čekale su ga veće stvari.

Netko je pozvonio.

Gospodin Dee stegne pojas, brzo gurne košulju u hlače i otvori vrata. Bila je to gospođica Greeb, dječakova učiteljica. Morton je te godine trebao završiti četvrti razred.

— Izvolite, uđite! Čime vas mogu ponuditi?

— Nemam vremena — kratko odvrati učiteljica. Stajala je na vratima s rukama na kukovima. Sa svojom sijedom, zamršenom kosom, mršavim licem na kojem se isticao dug nos i crvenim očima

doimala se poput vještice.

No, u tome nije bilo ništa čudno jer je gospođica Greeb zaista bila vještica.

— Došla sam da s vama porazgovaram o vašem sinu.

U tom se trenutku pojavi na kuhinjskim vratima i gospođa Dee, brišući ruke o pregaču.

— Nadam se da nije bio nevaljao — reče ona zabrinuto.

Učiteljica zloslutno frkne nosom.

— Danas sam djeci dala godišnje testove. Vaš sin nije napisao nijedan točan odgovor.

— Oh — uzdahne majka. — Proljeće je. Možda je to...

— Nema to nikakve veze s proljećem — odvrati gospođica Greeb. — Prošlog sam im tjedna zadala da nauče Velike Cordusove čarolije, prvi dio. Ne moram vam govoriti kako je to lako. Vaš sin nije naučio ni jednu jedinu.

— Hm — nakašlje se gospodin Dee.

— U biologiji nema ni pojma o osnovnim travama za dozivanje duhova. Ni pojma.

— Pa to je nezamislivo! — uzvikne otac.

Učiteljica se kiselo nasmije.

— Nadalje, zaboravio je svu Tajnu abecedu što ju je naučio u trećem razredu. Zaboravio je Zaštitnu formulu, zaboravio je imena devedeset i devetoro manjih vražića Trećega kruga, zaboravio je i ono malo što je znao o Geografiji pakla.

Što je još gore, on neće učiti.

Otac i mati se šutke pogledaše. To je zaista bilo vrlo ozbiljno. Nije bilo ničega lošeg u dječačkoj nepažljivosti kad ona ne bi prelazila mjeru; dapače, bilo je to možda i pohvalno, jer je to bio znak živahnosti. Ali dijete je moralo naučiti osnove. Kako će inače postati samostalan čarobnjak?

— Moram vam bez okolišanja reći — nastavi gospođica Greeb — da bih vašeg sina bez razmišljanja srušila da su ovo nekadašnja vremena. No ostalo nas je tako malo...

Gospodin Dee tužno kimne glavom. Čarobnjaštvo je u toku stoljeća zaista neprekidno zamiralo. Stare su obitelji izumrle ili su ih ugrabile demonske sile, ili su se prebacile na znanost, a kolebljivu javnost nisu više nimalo zanimale čarolije i magija drevnih dana.

Danas je samo malo obitelji, raštrkanih po cijelom svijetu, podržavalo Staru predaju, čuvalo je i podučavalo u ustanovama kakva je i privatna škola gospođice Greeb za djecu čarobnjaka. Bilo je to nasljeđe i sveta dužnost.

— Svemu je tome krivo to glupo knjigovodstvo — nastavi učiteljica. — Ne znam tko mu je to usadio u glavu.

Ona optužujuće pogleda Deeja.

— Isto tako ne znam zašto to netko nije u zametku ugušio.

Gospodin Dee osjeti da mu obrazi gore.

— Ali nešto ipak znam... Sve dok Morton bude zaokupljen time, neće se moći posvetiti Taumaturgiji.

Gospodin Dee nije više izdržao pogled vještičinih crvenih očiju. Bila je to njegova krivnja. Nije smio Mortonu pokloniti tu zbrajalicu, iako je to bila samo igračka. A kad je prvi put zamijetio da se mališan igra dvostrukoga knjigovodstva, trebao je spaliti knjigu saldakonta.

Ali zar je mogao znati da će to dječaka toliko obuzeti?

Gospođa Dee pogladi rukom pregaču i reče:

— Gospođice Greeb, vi znate da u vas imamo potpuno povjerenje. Što nam predlažete?

— Ja sam učinila sve što sam mogla — odgovori učiteljica. — Preostaje nam jedino da pozovemo Boarbasa, Demona djece. Dakako, vi morate o tome odlučiti.

— Mislim da sve to ipak nije toliko ozbiljno — brzo se umiješa otac. — Dozivanje Boarbasa zaista je ozbiljna mjera.

— Rekla sam vam da to vi morate odlučiti. Možete i ne morate pozvati Boarbasa, kako vam drago. Ako ovako nastavi, vaš sin neće nikada postati čarobnjakom — reče gospođica Greeb i okrene se.

— Ne biste li popili šalicu čaja s nama? — žurno upita gospođa Dee.

— Ne. Čekaju me na Sijelu vještica u Cincinnatiju — odvrati učiteljica i nestane u oblaku narančastog dima.

Gospodin Dee rastjera rukom dim i zatvori vrata.

— Uh — reče — mogla bi barem upotrijebiti mirisni dim.

— Ona je staromodna — promrmlja gospođa Dee.

Stajali su trenutak-dva pokraj vrata, ništa ne govoreći.

Gospodin Dee nije se mogao pribrati od zaprepaštenja. Nije mogao vjerovati da njegov sin, krv njegove krvi, nije htio nastaviti obiteljsku tradiciju. Pa to je nemoguće!

— Razgovarat ću s njim — reče napokon — poslije večere. Siguran sam da nam neće trebati nikakva demonska pomoć.

— Izvrsno! — reče gospođa Dee. — Znam da će to Morton shvatiti.

Nasmiješila se. Muž joj u očima zamijeti odsjaj nekadašnjega čarobnjačkog duha.

— Moje pečenje! — uzdahne odjednom, nestade sjaja u njenim očima a zatim otrči u kuhinju.

*

Večera je protekla u tišini. Morton je znao da ih je posjetila gospođica Greeb pa je šutke jeo, svjestan krivnje, tek povremeno pogledajući oca. Ovaj je razrezao i podijelio pečenje, ozbiljno se mršteći. Majka nije progovorila ni riječi.

Progutavši kolač, dječak odjuri u svoju sobu.

— No, sad ćemo vidjeti — reče gospodin Dee ženi. Otpio je posljednji gutljaj kave, obrisao usta i ustao. — Sad ćemo malo ozbiljnije porazgovarati. Gdje je moja Amajlija za uvjeravanje?

Gospođa Dee se trenutak zamisli, a tada priđe polici s knjigama.

— Evo je — reče i izvadi amajliju iz knjige jarkih korica. — Označila sam njome mjesto gdje sam stala.

Gospodin Dee je strpa u džep, duboko uzdahne i uđe u sinovljevu sobu.

Morton je sjedio za stolom. Pred njim je bila bilježnica prepuna brojki i sitnih, pažljivo ispisanih bilježaka. Na stolu je stajalo šest brižljivo zašiljenih olovaka, gumica za brisanje, računaljka s kuglicama i dječja zbrajalica. Na samom rubu su bile složene knjige: Rimraamerov »Novac«, Johnsonovo i Calhounovo »Bankovno knjigovodstvo«, »Ellmanov priručnik za knjigovođe« i još desetak knjiga slična sadržaja.

Dee gurne u stranu hrpu odjeće i sjedne na krevet.

— Kako ide, sine? — upita ga što je ljubaznije mogao.

— Odlično, tata — veselo odvrati Morton. — Već sam došao do četvrtog poglavlja »Osnova knjigovodstva« i odgovorio sam na sva pitanja...

— Sine — prekine ga otac blagim glasom — a škola i domaće zadaće?

Morton ga nevoljko pogleda i promeškolji se na stolici.

— Danas malo dječaka imaju priliku da postanu čarobnjaci, Mortone.

— Znam, tata — promrmlja mališan i odvrati pogled, te gotovo odmah nastavi piskutavim, uzrujanim glasom. — Ali, tata, ja hoću postati knjigovođa. Zaista, tata!

Gospodin Dee zaniječe glavom.

— Mortone, u našoj je obitelji uvijek netko bio čarobnjak. Deejevi su poznati u nadnaravnim krugovima već osamnaest stoljeća.

Morton je i dalje gledao kroz prozor i mlatarao nogama.

— Ne želiš me valjda razočarati, sine? — otac se tužno nasmiješi. — Znaš, Mortone, svatko može postati knjigovođom, ali samo malo izabranih može svladati Crnu magiju.

Morton uzme sa stola olovku, pregleda joj vršak i polako je počne okretati prstima.

— No, sine? Hoćeš li se potruditi i naučiti ono što od tebe traži gospođica Greeb?

Morton tvrdoglavo strese glavom.

— Hoću biti knjigovođa!

Dee je jedva suspregnuo provalu srdžbe. Što se to dogodilo s Amajlijom za uvjeravanje? Nije valjda izgubila moć? Morao bi je ponovo napuniti, pomisli. No ipak nastavi:

— Mortone — reče muklim glasom — kao što znaš, ja sam običan Čarobnjak Trećeg Stupnja. Moji su roditelji bili vrlo siromašni i nisu me mogli poslati na Sveučilište.

— Znam — prošapta dječak.

— Htio bih da ti postigneš ono što ja nikad nisam mogao. Mortone, mogao bi postati Čarobnjak Prvog Stupnja — reče otac sjetno pogledavši sina. — Neće nam biti lako, ali tvoja majka i ja smo nešto uštedjeli, a ostatak ćemo već nekako skupiti.

Morton je grizao usnicu i brzo vrtio olovku.

— Pa, sine? Kao Čarobnjak Prvog Stupnja, znaš, nećeš morati raditi u trgovini. Moći ćeš biti Neposredni Zastupnik Crnoga Gospodara. Neposredni Zastupnik! Što na to kažeš, momče?

Trenutak se Deeju učinilo da su njegove riječi djelovale. Mortonove usne kao da su malo zadrhtale, a oči se zakrijesile. No tada je bacio pogled na svoje knjige, svoju malu računaljku i zbrajalicu.

— Bit ću knjigovođa — reče dječak.

— To ćemo još vidjeti! — poviče Dee, izgubivši strpljenje. — Ti nećeš biti knjigovođa, već čarobnjak. To je dosad bilo sasvim dobro za našu obitelj i, tako mi svih prokletstava, bit će to dobro i za tebe. Dobro to zapamti, momče!

Dee izjuri iz sobe.

Morton se istog trenutka vratio svojim knjigama.

Otac i mati su sjedili na kauču, ništa ne govoreći. Gospođa Dee je plela uže za doćaravanje vjetrova, ali su joj misli očito lutale. On je pak mrzovoljno zurio u istrošeni dio saga u dnevnoj sobi.

— Razmazio sam ga — javi se napokon. — Boarbas je jedino rješenje.

— Oh, nel — žurno će žena mu. — On je tako mlad.

— Želiš li da ti sin postane knjigovođom? — ogorčeno upita Dee. — Da škraba brojke umjesto da se bavi važnim poslovima Crnoga gospodara?

— Dakako, ne želim. Ali Boarbas...

— Znam. I ja se osjećam poput ubojice kad na to pomislim.

Razmišljali su neko vrijeme, a tada se javi gospođa Deo.

— Možda bi njegov djed mogao nešto učiniti. On je volio dječaka.

— Možda bi mogao. No, ne znam bismo li ga smjeli smetati. Stari gospodin je već tri godine mrtav.

— Znam, ali drugo nam ne preostaje: ili djed ili Boarbas.

Gospodin Dee se napokon složio. Iako će to uznemiriti Mortonova djeda, Boarbas je bio neusporedivo gore rješenje. I tako se on odmah latio priprema da bi dozvao svoga mrtvog oca.

Uzeo je buniku, malo mljevenoga jednorožnog roga, list kukute i komadić zmajeva zuba, pa sve to položio na sag.

— Gdje je moj čarobni štap? — upita ženu.

— Stavila sam ga u torbu zajedno s tvojim štapovima za golf.

On ode po štap i mahne njime nad razastrtim čarobnim sastojcima. Promrmljao je tri riječi Oslobođenja i pozvao ime svog oca.

Sa saga se odmah dignuo oblačić dima.

— Zdravo, djede! — reče gospođa Dee.

— Žao mi je što te uznemiravam, tata — javi se i gospodin Dee — ali moj sin, tvoj unuk, ne želi postati čarobnjakom. Htio bi biti... knjigovođa.

Oblačić dima zadrhta, a zatim se ispravi i opiše slovo Drevne abecede.

— Da — potvrdi Dee — pokušali smo ga uvjeravati, ali ne popušta.

Dim je ponovo zadrhtao i oblikovao još jedno slovo.

— Mislim da je to najbolje — reče gospodin Dee. — Ako ga jednom zauvijek dobro uplašiš, zaboravit će na glupo knjigovodstvo. To je, doduše, okrutno, ali bolje i to nego Boarbas.

Oblačić dima potvrdno kimne i odlebdi do vrata dječakove sobe. Gospodin i gospođa Dee ponovo sjedoše na kauč.

Vrata Mortonove sobe otvoriše se s treskom, kao da je u nju ušao orkan. Morton pogleda prema vratima, namršti se a zatim se ponovo udubi u knjigu.

Oblačić dima pretvori se u krilata lava s repom morskog psa. Spodoba je užasno zaurlala i zarežala spremajući se na skok.

Morton pogleda čudovište, podigne obrve i mirno počne ispisivati brojke.

Lav se pretvorio u troglava guštera. Na njegovim bokovima pušila se krv i cijela se soba ispuni neizdrživim smradom. Bljujući vatru kroz nozdrve, gušter krene prema dječaku.

Morton je mirno dovršio zbrajanje, provjerio rezultat na računaljki i tek se tada udostojio pogledati guštera.

Užasno zakreštavši, gušter se pretvori u golema šišmiša, koji počne oblijetati oko dječakove glave, stenjući i ispuštajući nerazumljive krikove.

Morton se naceri i ponovo se udubi u knjigu.

Gospodin Dee najzad izgubi strpljenje.

— Do đavola — poviče — zar se ne bojiš?!

— Zašto bih se bojao? — mirno upita Morton. — Pa to je djedica.

Čim je izgovorio posljednju riječ, šišmiš nestade u oblaku dima. Oblačić tužno kimne gospodinu Deeju, nakloni se gospođi Dee i nestane.

— Zdravo, djede! — veselo vikne Morton, digne se i zatvori vrata.

*

— Jesi li vidjela? — reče Dee. — Taj je momak previše samosvjestan. Moramo dozvati Boarbasa.

— Ne! — reče njegova žena.

— A što ćemo drugo?

— Ne znam — reče ona suznih očiju. — Ali, znaš i sam kako Boarbas djeluje na djecu. Nikad više nisu ista.

Lice gospodina Deeja kao da je bilo isklesano iz granita.

— Znam. No, drugo nam ne preostaje.

— Ali on je tako mlad — cvilila je žena. — To će ga silno potresti!

— Ako se to dogodi, iskoristit ćemo sva sredstva moderna psihologije da ga izliječimo. Poslat ćemo ga najboljim psihoanalitičarima. Ali dječak mora postati ćarobnjak!

— Dobro — zajeca ona. — Ali nemoj od mene tražiti da ti pomognem.

Ah, te žene, pomisli Dee. Uvijek se raspekmeze upravo kad je potrebna strogost.

Teška se srca počeo pripremati za dozivanje Boarbasa, Demona djece. Najprije se pozabavio crtanjem složena peterokuta, dvanaesterokrake zvijezde unutar njega i napokon beskonačne spirale u zvijezdi. Zatim su na red došle trave i esencije. Bile su to skupe stvari, ali prijeko potrebne za dozivanje Boarbasa. Trebalo je zatim opisati Zaštitne čari, kako se Boarbas ne bi oslobodio i sve ih uništio. A tada tri kapi hipogrifove krvi...

— Gdje je hipogrifova krv? — poviče gospodin Dee pošto je uzalud pretražio ormar u dnevnoj sobi.

— U kuhinji, u bočici za aspirin — odgovori mu žena još uvijek brišući suze.

Napokon je pronašao i hipogrifovu krv, a zatim upalio crne svijeće i zapjevao Čarobni napjev.

U sobi je odjednom postalo toplo. Preostalo je jedino Zazivanje imena.

— Mortone! — pozove Dee. — Dođi ovamo!

Dječak otvori vrata i iziđe iz sobe, čvrsto držeći jedan od knjigovodstvenih udžbenika. Djelovao je vrlo bespomoćno.

— Mortone, upravo se spremam dozvati Demona djece. Nemoj me prisiljavati na to...

Dječak problijedi i ustukne prema vratima, ali istovremeno tvrdoglavo zaniječe glavom.

— Dobro — reče otac. — Boarbase!

Soba je zadrhtala od tutnja, i njom kao da je prohujao val vrućine. Tada se pojavio Boarbas, visok do stropa, opako se cerekajući.

— Ah! — poviče Boarbas, i od njegova se glasa sve zatrese. — Dječak!

Morton je zinuo izbuljenih očiju.

— Nevaljali dječak! — zaurla Boarbas i nasmije se a zatim krene prema Mortonu. Od njegovih koraka tresla se kuća.

— Otjeraj ga! — poviče gospođa Dee.

— Ne mogu — očajnički poviče Dee. — Ne mogu učiniti ništa sve dok ne dovrši svoje.

Demonove goleme ruke, obrasle krljuštima, pružiše se prema dječaku, ali Morton brzo otvori udžbenik.

— Spasi me! — zavrišti.

U tom trenutku pojavi se visok, nevjerojatno mršav starac, prekriven istrošenim perima i listovima saldakonta, očiju poput dviju praznih ništica.

— Ziko Piko Reel! — zaurla Boarbas, okrećući se prema pridošlici. No, mršavi se starac samo nasmije i mirno reče:

— Ugovor korporacije, koji je ultravires, nije samo poništiv već i ne valja!

Te riječi odbaciše Boarbasa poput neke nevidljive sile, i on padne, slomivši pri tom stolicu. No ubrzo je skočio na noge, kože usijane do crvenila od bijesa, i zaurlao Glavnu demonsku čaroliju:

— Vrat, hat, ho!

Mršavi starac je zaštitio Mortona svojim tijelom i povikao riječi Razrješenja:

— Dospijeće, Opoziv, Ustupanje, Odustanak i Smrt!

Boarbas zavrišti od muke i ustukne, teturajući i pipajući zrakom sve dok nije pronašao Otvor. Skočio je kroza nj i nestao.

Visoki mršavi starac okrene se gospodinu i gospođi Dee, koji su drhtali u kutu, i reče:

— Neka vam je znano da sam ja Knjigovođa. Znajte, nadalje, da je ovo Dijete sa mnom potpisalo Ugovor da bude moj Šegrt i moj Službenik. A za usluge što ih za me čini, ja, Knjigovođa, naučit ću ga Prokletstvu duša, podučit ću ga kako će ih zaplesti u prokletu mrežu Brojki, Obrazaca, Nepravdi i Osveta. Pogledajte, ovo je Moj znak!

Knjigovođa podigne Mortonovu ruku i pokaže mrlju od tinte na trećem prstu.

Okrene se zatim Mortonu i reče blažim glasom.

— A sutra ćemo, momče, razmotriti neke oblike Neplaćanja poreza na dohodak kao Puta u prokletstvo.

— Da, gospodine — revno reče dječak.

Pogledavši još jednom prodorno oca i mater, Knjigovođa nestane.

Dugo vremena vladala je tišina. Napokon se Dee okrene ženi:

— Pa, ako mu je toliko stalo da postane knjigovođom, ja mu zacijelo neću stajati na putu!

ZVJEZDANE PATKE

Bill Brown

The Star Ducks

Preveo Slobodan Šnajder

Čim je Ward Rafferty ugledao kuću staroga Alsopa, njegov ga je istančani novinarski nos upozorio da je vjerojatno riječ o lažnom pozivu. Očekivao je gomilu znatiželjnika i ambulantna kola, ali ništa od toga.

Rafferty je parkirao automobil »Timesa« s press-oznakom ispod oraha na putu i postajao na trenutak upijajući svaki detalj s onom umješnošću koja mu je pribavila rang prvog »Timesovog« reportera. Kuća staroga Alsopa bijaše smeđa, isprana, oborinama, dvokatna, s prljavožutim ornamentima oko prozora i ledinom obraslom u korov. U dvorištu bijahu ambar i kokošinjac, a ograda je bila poduprta gredama. Glavna vrata visjela su o jednoj šarki, no moglo ih se otvoriti podizanjem. Rafferty uđe i stane se penjati stepeništem, čuvajući se natrulih greda.

Alsop je izašao na verandu da mu poželi dobrodošlicu.

Rafferty spusti šešir prema potiljku kako je običavao činiti prije no što bi rekao: »Ja sam Rafferty od 'Timesa'.« Većina bi prepoznala ime iz novina, a njemu se dopadalo da im gleda lica u trenutku objave.

— Rafferty? — upitao je Alsop, i Rafferty je odmah shvatio da nema pred sobom čitatelja »Timesa«.

— Ja sam reporter — rekao je Rafferty. — Netko je telefonirao o avionu koji da se srušio ovdje negdje u okolini.

Alsop kao da se malo zamislio, a potom je blago zatresao glavom:

— Ne, rekao je.

Rafferty je odmah ukopčao da duh toga Alsopa nije suviše okretan, pa mu odluči dati vremena, svrstavši ga u mislima u rubriku:

mučaljivi Jenki. Alsop je napokon još jednom odgovorio: — Neeeeeeeeeee. Vrata koja su vodila u kuću zaškripala su još jednom i na verandu stupi gospoda Alsop. Kako je Alsop još razmišljao, Rafferty ponovi informaciju gospođi Alsop, jer mu se ona učini bistrijom od muža. Ali, gospođa Alsop je rekla: — Neeee — istim tonom kojim se koristio i Alsop.

Rafferty se okrenuo odlučivši da se smjesta vrati, — Čini se da je riječ o lažnom pozivu, rekao je. — Primamo mnogo lažnih poziva. Netko je javio da se jutros na vašu njivu obrušio avion, ostavljajući za sobom vatreni rep.

Lice Alsopove se rasvijetli. — To je nešto drugo, reče. — Spustilo se, ali se nije raspalo. Osim toga, to zapravo i nije zrakoplov. Nije, jer nema krila.

Raffertyjeva noga ostade u zraku iznad stepenice. — Kako molim? Avion je sletio i nije imao krila?

— Da, reče gospoda Alsop. — Eno ga tamo u ambaru.

Ta stvarca pripada nekoj čeljadi koja čekićem savija željezo.

Ovo, mišljaše Rafferty, počinje opet mirisati na vijest.

— Dakle, to je helikopter, reče on.

Gospođa je Alsop zanijekala glavom. — Ne, ne mislim da bi to mogao biti helikopter. Nema ničeg što sliči onim propelerima. No, pođite lijepo u ambar i pogledajte sami. Pokaži mu, Alfrede. Reci mu da se drži staze, jer je sve blatno uokolo,

— Dođite, pozva ga Alsop ozareno. — I sam bih volio ponovo pogledati tu spravu.

Raferty je slijedio Alsopa oko kuće, držeći se staze i razmišljajući o tome kako je znao doći u doticaj sa čudnovatim svatima, osobenjacima i nekonvencionalnim tipovima, s imbecilima i luđacima, ali ovi Alsopovi sve su ih nadmašili.

— Ove godine imam mnogo pilića, rekao je Alsop. — Sve fine sorte. Naručio sam pijetlove i dobio izvrsno jato. Ali što mislite, hoće li pilići uspijevati tamo gore na zvijezdi, gospodine Rafferty?

Rafferty je i nehotice pogledao prema nebu i skliznuo s daske u blato.

— Gdje to?

— Rekoh: na zvijezdi. Alsop je dospio do vrata suše i pokušao ih otvoriti. — Zapinje, rekao je Rafferty je podmetnuo rame i vrata popuste. Čim su se odškrinula oko pola metra, Rafferty je shvatio da je reportaža bila tu.

Ovaj predmet unutra nalikovao je na divovski plastični balon, samo napola napuhan, tako da je na jednoj strani bio okrugao a ravnim je dnom počivao na tlu prekrivenom slamom. Bio je upravo tako velik da je mogao bez zapinjanja proći kroz vrata suše. Očito je to bila nečija šašava ideja o svemirskom brodu, mišljaše Rafferty.

Krupan naslov koji mu je sinuo u Bodoni — slovima od 36 točaka, preko cijele strane, bio je: »Lokalni farmeri grade raketni brod za putovanje na Mjesec.«

— Gospodine Alsop, pitao je Rafferty pun nade, — vi niste sagradili ovu stvarcu, zar ne?

Alsop se nasmijao. — O ne, nisam ja. Ne bih znao kako. U njemu su došli neki naši prijatelji. Gospode bože, ja čak ne bih znao ni kako se u tome leti.

Rafferty se dobro zagledao u Alsopa i vidio da mu je lice potpuno ozbiljno.

— Samo, tko su ti vaši prijatelji, gospodine Alsop, oprezno je upitao Rafferty.

— Dakle, to će možda izgledati smiješno, — rekao je Alsop, — ali ni sam pravo ne znam. Ne govore baš najbolje, ne tako dobro da bi se sve razumjelo. Oni ne govore uopće. Sve što smo iz njih mogli iscijediti jest da im je ime u nekoj vezi sa savijanjem željeza pomoću čekića.

Rafferty je kružio oko naprave, postupno joj se približavajući. Iznenada se sudario s nečim što nije mogao vidjeti. Uzviknuo je od bola i obrisao nogavicu.

— Zaboravih vam kazati, gospodine Rafferty, reče Alsop, — imaju na tome nekakvu smicalicu koja vam ne da blizu, kao nekakav zid, vidite. To služi tome da drži momke kao što ste vi na udaljenosti.

— Ti vaši prijatelji, gospodine Alsop, a gdje su oni sada?

— O, oni su u kući, odgovorio je Alsop. — Ako želite, možete ih vidjeti. No ja mislim da ćete i sami shvatiti kako je prilično teško s njima razgovarati.

— Rusi? upitao je Rafferty.

— Ne, ne mislim da su Rusi. Ne nose rubaške.

— Hajdemo, reče Rafferty u pola tona i ovaj put je on poveo preko blatnjava dvorišta prema kući.

— Ta čeljad došla je ovamo prvi put prije šest godina, rekao je Alsop. — Htjeli su nekoliko jaja. Mislio sam, možda bi htjeli uzgajati piliće, tamo gore gdje već jesu. Trebalo im je tri godine da dođu kući. Jaja su se pokvarila. Tada su se ti svati lijepo okrenuli i vratili ovamo. Ovaj put sklepao sam im mali inkubator, tako da mogu uzgajati piliće na putu kući. Iznenada prasnu u smijeh. — Sada vidim kako će to izgledati — ova spravica daleko na nebu puna pilića.

Rafferty se uspeo na stražnju verandu prije Alsopa i prošao kroz stražnja vrata ravno prema kuhinji. Ali Alsop ga je zaustavio na vratima dnevne sobe.

Pazite, gospodine Rafferty, moja žena umije bolje od mene razgovarati s tom čeljadi, pa ako nešto želite saznati, bilo bi najbolje da ih pitate preko nje. Ona i njegova gospođa prilično su se zbližile.

U redu, rekao je Rafferty. Ugurao je Alsopa u dnevnu sobu, odlučivši da će i dalje glumiti naivca.

Gospođa Alsop sjedila je u naslonjaču uz grijalicu. Rafferty je ugledao posjetioce kako sjede jedno do drugoga na sofi, vidio je kako delikatno svijaju svoje duge savitljive antene, vidio im je face boje lavande i tako bezizrazne kao da su staklene, s okruglim očima za koje bi se moglo pomisliti da su nanesene kistom.

Rafferty se čvrsto uhvatio za bravu iza svojih leđa i buljio je.

Gospoda Alsop okrenula se, ozarena, prema njemu: — Gospodine Rafferty, reče, — ovo je ta čeljad koja nam je došla u onom zrakoplovu. Gospođa Alsop podiže prst i oba stranca svinuše svoja ticala prema njoj. — Ovo je gospodin Rafferty, — reče Alsopova, — on radi u novinama. Htio je pogledati vašu letjelicu. Raffertyju je nekako uspjelo da kimne u znak potvrde, a stranci su skvrčili svoja ticala i uljudno otpozdravili. Žena je protrljala svoj bok lijevom pandžom.

Nešto je govorio Raffertyju, ti si lukavac Rafferty, isuviše si ti pametan da bi te se moglo povući za nos. Netko sprema kolosalnu, vještu obmanu za javnost, netko te drži za budalu. Ili je to, ili si ti lud, ili si pijan, ili sanjaš.

Rafferty je pokušao da mu glas zvuči ravnodušno.

— Kako ste rekli da se oni zovu, gospođo Alsop?

— Zapravo, ne znamo, rekla je Alsopova. — Vidite, sve što oni mogu jest da vam naprave slike. Oni upere te svoje smiješne roščiće u vas i misle, što i vas prisiljava da mislite na ono isto o čemu i oni misle. Pitala sam ih za ime i pustila ih da misle za mene. Jedino što sam razabrala bila je slika čovjeka koji udara čekićem po željezu na nekom nakovnju. Tako sam zaključila da im je ime nešto poput Čovjek-koji-savija-željezo. Možda je to indijansko ime.

Rafferty je lukavo pogledao prvo prema stvorovima koji savijaju željezo, a zatim prema gospođi Alsop.

— Mislite li, pitao je on nevino, da bi oni htjeli i meni govoriti, — ili meni misliti?

Alsopova kao da je u neprilici.

— Oni bi bili sretni, gospodine Rafferty. Jedino, to je u početku vrlo teško. Teško za nas, to ti je.

— Pokušat će, reče Rafferty. Izvadio je cigaretu i pripalio je. Držao je šibicu dok mu nije opalila prste.

— Bacite je samo u sanduk za ugljen, rekao je Alsop. Rafferty baci šibicu u sanduk za ugljen.

— Pitajte ta bića.. ah.. tu čeljad otkuda dolaze, zamolio je.

Gospođa se Alsop nasmiješila. — To je vrlo teško pitanje. Pitala sam ih i prije ali nisam dobila nikakvu sliku. No pitat ću ih opet.

Alsopova podiže prst i oba ticala saviju se prema njoj, ciljajući

točno u visinu njene glave.

— Ovaj mladić, počne Alsopova u pola tona ali vrlo sporo kao da se obraća nekome tko teško razumije, — želi znati odakle vi dolazite.

Alsop gurnu laktom Raffertyja. — Podignite prst, kad budete željeli odgovor.

Rafferty se osjećao potpuno idiotski, ali je ipak podigao prst. Žena čiji suprug savija željezo, nagnula je svoje ticalo dok ono nije dospjelo u fokus između Rafertyjevih očiju. I nehotice se leđima pripio uz vrata. Iznenada mu je mozak osjetio kao da je od gume i kao da ga netko cijedi i okreće i mijesi do bezobličja i zatim ga ponovo sklapa u nešto novo. Strah ga je oslijepio. Letio je kroz prostor, kroz veliku bijelu prazninu. Zvijezde i meteori zviždali su usput, a jedna velika zvijezda, bliješteći sjajem, bijela i iskričava ustobočila se u njegovu mozgu, da bi potom iščezla. Raffertyjeva se svijest razbistrila, ali je otkrio da sav drhti i pritišće vrata leđima. Njegova cigareta što je dogorjevala našla se na podu. Alsop se savi u pasu i podiže je.

— Tu vam je cigareta, gospodine Rafferty. Jeste li uhvatili odgovor?

Rafferty je bio blijed kao vapno.

— Gospodine Alsop, rekao je, — gospođo Alsop! Toliko je jasno. Ove spodobe zaista su odnekud iz svemira.

Alsop reče: — Pa jasno, dugo su putovali.

— Znadete li vi što to znači?, Rafferty osjeti kako mu glas postaje histeričan i uznastoja da ga smiri. — Znate li vi da je to najvažniji događaj svjetske historije? Znadete li da je... da je to najveća svjetska senzacija i da sam je ja otkrio, shvaćate li? — Rafferty vrisne: — Gdje vam je telefon?«

— Nemamo telefona, reče Alsop. — Postoji telefon na benzinskoj stanici. No ovi će ljudi za nekoliko minuta otići. Zašto ne pričekate malo da ih ispratimo? Već su dobili jaja koja su tražili i utovarili, kao i inkubator i hranu.

— Ne! — soptao je Rafferty. — Oni ne mogu otići za nekoliko minuta. Slušajte, moram telefonirati — moram dozvati fotografa!

Alsopova se nasmiješila.

— Čujete, gospodine Rafferty, mi smo ih pokušali nagovoriti da ostanu na večeri, ali oni moraju otići u određeno vrijeme. Moraju uhvatiti plimu, ili tako nešto.

— To je Mjesec, reče Alsop autoritativno. — To je nešto u vezi s Mjesecom, koji da mora biti na pravom mjestu.

Ljudi iz svemira sjedili su čedno, šapa smotanih u krilu, s ticalima uredno smotanim da bi pokazali kako ne prisluškuju ono što se zbiva u mozgovima drugih ljudi.

Rafferty se očajno osvrnuo za telefonom, iako je znao da ga nema. Valja kontaktirati s Joeom Pegleyem, na gradskom desku, mišljaše

Rafferty. On će znati što im je činiti. Ne, ne, Joe će ti reći da si pijan.

Ali ovo je najveća senzacija na svijetu, tuklo je stalno u Raffertyjevu mozgu. To je najveća senzacija na svijetu, a ti si ovdje zapeo.

— Slušajte, Alsope! — zapomagao je Rafferty. — Imate li foto-aparat? Bilo kakav. Moram se domoći foto-aparata!

— Ta naravno — rekao je Alsop. — Imam izvrstan foto-aparat. Samo škljocneš. Jednostavan, ali daje dobre slike. Pokazat ću vam neke na kojima su moji pilići.

— Ne! Ne! Ne zanimaju me vaše slike. Hoću foto-aparat!

Alsop je otišao u salon a Rafferty ga je pratio pogledom, dok je pipao po klaviru.

— Gospođo Alsop! — zavikao je Rafferty. — Moram im postaviti mnogo pitanja.

— Pitajte samo — reče Alsopova bezbrižno, — to ih nimalo ne smeta.

Ali što pitati bića iz svemira? Imate njihovo ime. Imate razlog zbog kojeg su tu: jaja. Znate otkuda su... Iz salona se javi Alsop.

— Ethel, jesi li vidjela negdje moj foto-aparat?

Alsopova uzdahnu. — Ne, nisam. Sam si ga spremio.

— Nevolja je jedino u tome — reče Alsop — što nema film za njega.

Iznenada, stvorovi iz svemira uperili su svoja ticala jedno u drugo i očito složivši se u nečemu, ustali i sunuli tamo-amo sobom brzi poput krijesnica, tako da ih je Rafferty jedva razaznavao. Šmugnuli su na vrata i uputili se prema ambaru. Jedino što je Raffertyju u tom hipu palo na pamet bilo je:

— Moj bože, ta oni su napola bube.

Rafferty je izjurio na vrata, poletio prema ambaru kroz blato, pokušavajući ih zaustaviti vikanjem. Prije no što je prevalio polovicu puta, bliještеća plastična naprava kliznula je iz ambara i čulo se slabo zujanje. Predmet je nestao u niskim oblacima. Sve što je za njim ostalo bilo je mjesto u blatu koje se pušilo i mali kolut spaljene trave.

Rafferty se spustio u blato, s osjećajem praznine u nutrini, spoznavši da je najveća senzacija na svijetu otišla put neba. Nijedna slika, nijedan dokaz, nema senzacije; prazno je u svora mozgu repetirao vijest ovako sročenu:

»Gospodin i gospođa' Čovjek-koji-savija-željezo... ! Polako je Raffertyju sinulo što je to značilo. Kovač! Čovjek-koji-savija-željezo na nakovnju. Naravno, to je bio kovač... »Gospodin i gospođa Kovač posjetili su dom Alfreda Alsopa u nedjelju. Vratili su se svojoj kući u sistemu Alfa Centauri s dvije korpe jaja iz kojih će se izleći pilići.«

Rafferty se osovi na noge. Ustobočio se nepomičan u blatu a njegove se oči iznenada suziše — moglo se po tome znati da je

Raffertyjev mozak proradio, onaj Raffertyjev mozak koji se nikada nije vraćao bez senzacije. Pojurio je prema kući i banuo na stražnja vrata.

— Alsop! — zapomagao je. — Jesu li vam ljudi platili za ona jaja?

Alsop je stajao na stolici ispred ormara s porculanom, i dalje tragajući za foto-aparatom.

— O, dakako — reče, — na neki način, da.

— Dajte da vidim monetu, zatražio je Rafferty.

— O, nisu oni platili novcem — reče Alsop. — Nema u njih nikakva novca. Ali kada su bili kod nas prije šest godina donijeli su nam nekoliko jaja, njihovih, za trampu.

— Prije šest godina! — stenjao je Rafferty. Zatim otvori paljbu.

— Jaja, kakva jaja?

Alsop se smijuljio neko vrijeme. — Ne znam — rekao je. — Prozvali smo ih zvjezdanim patkama. Jaja su bila zvjezdasta oblika. I da znate, stavili smo ih pod kvočku i zvjezdasti vršci tako su namučili staru kvočku da je to bilo strašno.

Alsop je sišao sa stolice.

— Zvjezdane patke nisu bogzna što. One donekle podsjećaju na malog nilskog konja, a donekle na lastavicu. Ali u njih je šest nogu. Samo je dvoje od njih preživjelo i mi smo ih smazali za Božić.

Raffertyjev je mozak još radio, hvatajući se za preostalu sitnu mogućnost dokaza koji bi njegova urednika — i svijet — natjerao da povjeruju.

Rafferty se nagnuo bliže. — Gospodine Alsop, — gotovo je prošaptao — ne znate li slučajno gdje su sada kosturi zvjezdanih patki?

Alsop je izgledao zbunjen. — Mislite kosti? Kosti smo dali psu. To je bilo prije pet godina. Čak je pas odonda uginuo.

Rafferty je podigao šešir, kao da je u omami.

— Hvala, gospodine Alsop — rekao je suho — Hvala!

Rafferty je postajao na verandi i stavio šešir na glavu. Zatim ga je zabacio na potiljak. Buljio je u nebo zastrto oblacima; buljio je dok nije osjetio vrtoglavicu, kao da mu se svijest rasplinjuje u spiralama u izmaglici.

Alsop je izišao, brišući rukavom prašinu s foto-aparata.

— Gospodine Rafferty — reče on. — konačno sam ga našao.

RAZINA BUKE

Raymond F. Jones

Noise Level

Preveo Nikola Popović

I

Dr Martin Nagel proučavao je boju na zidovima predsoblja u Uredu za nacionalna istraživanja. Nakon deset minuta ustanovio je koji je ugao bio obojen najprije, smjer kojim se bojadisalo dalje i koliko je to otprilike trajalo.

Bila je to nova zgrada i novo ličenje, ali ove su činjenice bile vidljive iz tragova četke i dlaka što su ostale od njih na boji. Sve u svemu, taj posao je bio neka vrsta indikacije kako su stajale stvari uopće — pomislio je ponešto snuždeno.

Proučavao je sag. Mogao je biti i nešto deblji. Proizvođač je očito polazio od načela, ne razbacuj se sekundama, uvijek ih možeš prodati vladi.

Njegov sat je pokazivao da je proveo dvadeset pet minuta u proučavanju predsoblja. Više nije htio žrtvovati ni sekunde. Uze svoju torbicu za spise, svoj kaput i krenu prema vratima.

Gotovo se sudario s osobom obučenom u sivo odijelo. Prepoznavši je, ljubazno joj napravi prolaz.

— Berk!

Lice dra Kennetha Berkleya ozarilo se kad je uhvatio slobodnu ruku Martina Nagela i potapšao ga po ramenu.

— Što radiš ovdje napolju, u ovoj čekaonici, Mart?

— Dobio sam poziv za neku konferenciju sa svim vrhunskim glavonjama i mandarinima, ali ovi momci u plavom nisu me pustili unutra. Upravo sam krenuo natrag u Kaliforniju.

No ti si posljednji koga bih očekivao da ću ovdje vidjeti. Šo ti radiš, Berk?

— Ja radim ovdje u UNI. I ja ću biti na toj konferenciji. Poslali su me da vidim kad ćeš stići. Svi ostali su već stigli.

— Vidio sam čitavu paradu odavde. Tu je Dykstra, Collins s Harvarda i Mellon s Tehničkog fakulteta u Kaliforniji. Skupina visokih kapaciteta.

— Tako je. I svi oni čekaju na tebe! Hajde dođi. Razgovarat ćemo kasnije.

Mart pokaže palcem prema uredu u koji se ulazilo iz predsoblja.

— Oni momci tamo nisu sasvim sigurni mogu li povjeriti stvari a da ih ja ne prenesem drugovima. Ne mogu se ovdje vrtjeti uzalud. Trebat će im vjerojatno barem šest tjedana da me provjere. Ja sam mislio da su o tome vodili računa. Očito nisu. Predaj moje pozdrave svima i reci Keyesu da mi je vrlo žao što nisam provjeren za specijalne projekte. Pretpostavljam da nije ni znao za to.

— Ma nemoj, stani — pa to je apsolutno smiješno — reče Berk. — Mi te moramo imati ovdje. Sjedni i mi ćemo stvar raščistiti za pet minuta!

Mart opet sjede. Nikada nije radio na specijalnim projektima. Čačkanje i njuškanje po prošlosti njegovih kolega uvijek mu se činilo neukusnim. Znao je da Berk nema nikakve nade da uspije. Vidio je on mnogo ljudi kako vrte besposleno palce šest mjeseci u godini dok nisu iskopali cijelu njihovu prošlost i provjerili ih.

Glasovi agenata FBI u kancelariji iza zatvorenih vratiju postali su vrlo čujni. Mart je čuo nekoliko odlomaka Berkova baritona koji je ondje grmio.

— Potpuno besmisleno... vrhunski fizičar... na polju elektronike... moramo imati toga čovjeka. Poslije agenata FBI bit će još agenata — vojne obavještajne, pomorske kontraobavještajne — koje valja uvjeriti. Bila je to fantastična trostruka barijera koju su podigli oko ove konferencije. Dolazeći ovamo, on se smijao ovom daljem dokazu kako gorljivi birokrati žele sakriti tajne prirode koje leže naočigled cijelog svijeta.

U jednom trenutku izađe Berk krpunim koracima, crven u licu i bijesan.

— Ti ostani tu, Mart — rekao je ljutito. — Pozvat ću Keyesa da sredi tu stvar pa ćemo već vidjeti tko ima pravo ući u ovu zgradu osim vratara!

— Ma, gledaj Berk — ja nemam ništa protiv toga. Mislim da ne bi trebalo time zamarati Keyesa.

— Odmah ću se vratiti. Ovo je već prevršilo svaku mjeru. Mart se osjećao vrlo glupo. Nije bio ni najmanje kriv što nije mogao ući zbog agenata osiguranja, ali ta je greška proizvela kod njega, iako slabi ipak neki osjećaj krivnje.

Bert se vratio za nekoliko minuta. S njim su bila dva čovjeka u uniformama, jedan brigadni general i jedan pomorski kapetan. S njima je bio i dr Keyes, direktor UNI-ja. Martin ga je poznavao samo po glasu — bio je velika zvjerka, svakako. Keyes priđe s prijateljskim osmijehom i pruži mu ruku.

— Veoma mi je žao, dr Nagel, što je došlo do takvog zavlačenja. Nisam imao pojma da su vas zaustavili agenti osiguranja. Dao sam blagovremeno upute da za ovu konferenciju provjere svakoga tko je pozvan. Čini se da je ova formalnost bila zanemarena u vašem slučaju, za nekoliko trenutaka. Pričekajte ovdje dok ja ne porazgovaram sa tim džentlmenima.

Zatvorili su vrata ureda, ali Mart nije mogao a da ne načuli uši prema glasovima što su prodirali kroz vrata. Uhvatio je riječi nekoga glasa koji je pripadao jednom od agenata sigurnosti:

— Vi ste sami tražili onaj trostruki filter sigurnosti...

I drugi glas — Keyesov.

— ... To je jedini čovjek koji bi mogao prelomiti tu stvar za nas...«

Martu je postalo neugodno. Njegova je žena bila protiv, a dvoje djece je podiglo veliku dreku jer bi to moglo značiti da uopće neće biti ljetnog odmora.

Požalio je što nije više pažnje poklonio njihovim prosvjedima. Kad se čovjek zapetlja u nešto što je tako važno da to zahtijeva trostruka odobrenja, od armije, mornarice i FBI-a, onda čovjek može reći — zbogom, slobodo. Pitao se kako je Keyes upao u tako zakučast posao. Keyes je dao kapitalna djela na polju elektromagnetskog zračenja.

A pitao se također što ovdje radi Kenneth Berkeley. To je izvan njegova područja rada, Berk je bio vrhunski psiholog za mehaniku učenja i za proceduru eksperimentalne obuke.

Marku se činilo da obojica gube svoje dragocjeno vrijeme u raščišćavanju prepirki oko sigurnosti.

On i nije bio osobito zainteresiran mogućom znatnošću problema koji je bio posrijedi. Čovjek što sjedi kraj brzog potoka pod otvorenim ljetnim nebom ima najveće teškoće prirode pred sobom ako želi o njima razmišljati. Nikakvi zamagljeni tajanstveni poslovi iza zatvorenih vrata laboratorija ne mogu imati veću važnost.

Napokon su se vrata otvorila. Mart se diže. Dr Keyes se pojavi na čelu procesije koja je izlazila za njim iz sobe. Svi su oni bili malo više napeta izraza na licima nego kada su ulazili, Keyes stavi Martu ruku na rame.

— Sve je u redu. Vi ste potpuno provjereni. Vaši će dokumenti biti napravljeni i pripremljeni kad izađete. No, hajdmo odmah na konferenciju. Ostali nas već prilično dugo čekaju.

Kad je Mart stupio u konferencijsku dvoranu, dah mu nehotice zastade. Pored niza briljantnih njegovih kolega s bliskih područja bila je tu izložba zlatastih uniformi svih rodova vojske. Odmah je prepoznao nekoliko generala, viceadmirala i jednog člana ratnog vijeća.

Berk mu ponudi da sjedne u prvi red. On se osjećao dvostruko krivim što su zbog njega svi morali čekati iako zbilja nije bio kriv.

Na zidu dvorane ispred njih bio je postavljen ekran za film. Šesnaest milimetarski projektor bio je postavljen straga. Na jednom stolu po strani voštano platno pokrivalo je nekakav čudan predmet.

Keyes stupi naprijed i pročisti grlo kratko se nakašljavši.

— Prijeći ćemo preko formalnosti međusobnog upoznavanja, gospodo. Mnogi od vas poznajete se osobno ili profesionalno, i ja se nadam da ćete se svi bolje upoznati još prije nego što ovaj projekt bude samo nekoliko sati stariji. Vrhunska važnost prirode materije o kojoj ćemo raspravljati naglašena je i time što je prošla trostruki filter sigurnosti svaka ličnost koja je stupila u ovu sobu. Ono što ćemo

ovdje raspravljati želim da čuvate kao što čuvate vlastite živote ako bi došlo do takve potrebe u bliskoj i daljoj budućnosti.

Vojni članovi ovoga skupa ostali su nepokretni, ali među svojim kolegama znanstvenicima Martin Nagel je osjetio nelagodno meškoljenje. Svi su se oni osjećali u izvjesnoj mjeri nelagodno u prisutnosti vojnika koji su pretpostavljali da se tajne prirode mogu zaključati, iako leže posvuda unaokolo kao školjke na morskoj plaži.

Keyes nije bio vojna osoba. Mart je osjećao da mu se mišići zatežu kako je značenje ove činjenice prodiralo u njegovu svijest.

— Prije deset dana — započe Keyes vrlo polagano — došao nam je jedan mladi čovjek, jedan pronalazač one vrste, koja obično tvrdi da je otkrio izvanredan i revolucionaran pronalazak.

— Njegovo je ime bilo Leon Dunning. Imao je neobičan stav prema svojim vlastitim sposobnostima i očekivao je očigledno da svatko ima takav stav prema njemu. Takav je stav doveo do vrlo neugodnog predstavljanja samoga sebe. Nije htio razgovarati ni s kim drugim osim s direktorom Ureda i napravio je takve izgrede da se postavljalo pitanje — primiti ga ili pozvati policiju. Njegov je slučaj bio predočen meni i ja sam napokon odlučio da ga primim. On se razmetao zapanjujućim tvrdnjama. Tvrdio je da je riješio teškoće proizvodnje antigravitacijske naprave.

Martin Nagel osjeti odjednom nekakav čudan osjećaj kao da tone i poticaj na smijeh. Zbog ovoga je djeci odgodio ljetne praznike! Možda još uvijek nije kasno da se vrati. ..

Pogleda svoje kolege. Dykstra se sagnuo i rukom trljao čelo kako bi sakrio smijeh. Lee i Norcross su uputili jedan drugome osmijeh pun sažaljivog razumijevanja. Berkeley je, primijetio je Mart, bio jedini znanstvenik koji se nije pokrenuo ni nasmiješio. Ali, dakako, Berk je bio psiholog.

— Vidim, gospodo, da poneke od vas ovo zabavlja — nastavio je Keyes. — Priznajem, i meni je bilo zabavno. Pitao sam se na koji način bi se otarasio tog neugodnog smušenjaka što je na silu ušao u moj ured. Pa opet postavilo se pitanje da li ga je trebalo slušati dok besmislenost njegovih tvrdnji postane sama po sebi očita ili ga treba izbaciti odmah. I ja sam ga slušao.

Pokušao sam istjerati na vidjelo teorije na kojima počiva njegov aparat, ali on nije htio govoriti o pojedinostima. Istrajao je na tome da se takva diskusija može otvoriti tek pošto on demonstrira djelovanje svoga aparata.

Složio sam se da to bude slobodne subote popodne ovoga tjedna, i da ću prisustvovati. Dunning je zahtijevao da budu prisutni i određeni predstavnici vojske i ekipa s jednim filmskim snimateljem, filmskom kamerom i tonskim tehničarom s magnetofonom. Kad sam već otišao toliko daleko, složio sam se i s tim i pozvao neke od gospode koju

sada vidite ovdje. On nije želio nikakvu vrstu publiciteta i tako smo udesili da se nađemo na malom privatnom aerodromu u Dover klubu. To se događalo upravo prije tjedan dana. On nam je demonstrirao.

Jedan je zavežljaj bio pričvršćen trakama na njegovim leđima. Ja sam mu pomagao da ga stavi na leđa. Bio je težak dvadesetak kilograma. Nije imao nikakva vidljiva pogonska sredstva, nešto kao propeler ili mlaznice, i nikakve veze s nekim vanjskim izvorom energije. Kad sam to vidio, osjetio sam se beskrajno smiješan što sam pozvao predstavnike vojske na tu jalovu predstavu.

Stajali smo u krugu od oko tri metra oko njega. Kad je pričvrstio zavežljaj, uputio nam je svima neku vrstu sažaljivog osmijeha i pritisnu o neko dugme na pojasu.

Odjednom se podigao uspravno u zrak s blagim ubrzanjem. Raširili smo se da bismo ga bolje vidjeli. Na oko dvjesta metara visine zaustavio se i ostao lebdjeti nepokretan nekoliko trenutaka. Zatim se isto tako spustio natrag u središte kruga. Keyes napravi stanku.

— Vidim različite izraze na vašim licima. Pretpostavljam da neki od vas misle da smo mi promatrači bili žrtve halucinacije ili da smo lašci. Kasnije smo se svi složili da je bilo vrlo razborito što je Dunning zahtijevao da se kamerom snimi demonstracija. To možete sad pogledati. Izvolite, molim...

On dade znak pomoćnicima. Platno je bilo povučeno dolje, a projektor straga poče zujiti. Mart nije ni primijetio da se nagnuo naprijed i da je rukom čvrsto uhvatio naslon stolice. Ovo je bilo nešto što nije htio vjerovati, pomislio je u tom trenutku.

Na platnu se pojavi scena s ljudima u krugu. U središtu je bio Dunning, činilo se da ima oko dvadeset godina. Mart je odmah mogao prepoznati tip čovjeka koji je Keyes opisao — balavi mladi šizik, koji je znao da je dobar i htio sve ostale na brzinu obrlatiti. Mart je poznavao taj tip ljudi. Naletjet ćete na njih u svim starijim klasama tehničkih škola po cijeloj zemlji. Vidio je širi krug oko Dunninga. Bio je to pravi pogodak za navodnog izumitelja, stajao je među najvećim znanstvenicima sa svojom naprtnjačom na leđima. Prtljao je nešto s glavnim kontaktom na svom pojasu, a onda se odjednom podiže sa zemlje.

Mart je bio zbunjen. Slika se na trenutak izgubila kad je snimatelj očito koraknuo unazad da bi dobio bolji pregled. Vrlo pažljivo je motrio neće li zapaziti neki znak emanacije — isijavanja iz paketa na leđima Morao je sam sebe podsjetiti da nije bilo nikakvoga mlaznog aparata koji bi mogao raditi na taj način. Ali antigravitacija — Mart je osjetio kako mu se neki žmarci ili neka jeza polako penju po hrptenjači.

Kretanje se na slici zaustavi. Zatim se Dunning polagano spusti opet u središte kruga ljudi. Slika se zamrači i upali se svjetlo u sobi.

Mart se trže kao da se probudio iz hipnotičkog sna.

— Tu smo napravili malu stanku — reče Keyes. — Dunning je postao razgovorljiviji i govorio je nešto o osnovnoj teoriji naprave. Za to smo upotrijebili magnetofon. Zahtijevao je da ga donesemo.

— Na žalost, snimka je zbog velike buke tako slaba i toliko izobličena da je gotovo nerazumljiva. Ali mi ćemo je za vas odvrtiti za koji trenutak.

— Nakon razgovora koji se razvio on se složio da napravi još jednu demonstraciju i da prikaže još jednu mogućnost: kontrolu horizontalnog leta. Evo, dakle, filma i o tome.

On dodirnu prekidač svjetla. Scena se još jednom pojavi. Ovaj put krug se otvorio na jednoj strani i Dunning se podiže u strmom luku i ostade lebdjeti. Prema pozadini činilo se da je u visini hangarskoga krova koji se vidio iza njega. Oko trideset metara letio je polagano, a zatim je ubrzao let. Mart je osjećao potpuno nepojmljivi poriv na smijanje. Pa to je bio Buck Rogers u punom naletu.

Odjednom je slika zatitrala. U jednom užasnom trenutku činilo se da je bio pao u žestoku agoniju. A zatim pade kao kamen. Kamera ga je izgubila na čas, ali zatim uhvatila u cjelini njegovo tijelo na zemlji. Za vrijeme pada on se okrenuo i paket se nalazio ispod njega kada se srušio. Njegovo se tijelo trzalo i savijalo nekoliko sekundi i zatim se ukočilo.

Keyes se uputi prekidaču za svjetlo i dade znak da se platno digne. Netko je to učinio. Nitko se nije micao. U prostoriji kao da je vrijeme stalo.

— Evo, to sam vam htio pokazati, gospodo — reče Keyes mirnim, tihim glasom. — Sada ćete početi pomalo shvaćati zašto ste pozvani danas ovamo. Dunning je pronašao — antigravitaciju. U to smo potpuno uvjereni. A Dunning je mrtav.

On podiže jedan kraj platna sa stola.

Ostaci tog aparata su tu da biste ih mogli pregledati i ispitati. Za sada je to samo spaljena i okrvavljena krhotina. Pod vašim nadzorom bit će pažljivo fotografirana i rastavljena.

On spusti platno i vrati se u središte sobe.

— Odmah smo pošli do Dunningove kuće s grupom istražitelja iz UNI-ja i oficirima sigurnosti.

— Dunningova paranoja, koja je bila sasvim očita, ispoljavala se u tome što nije pravio zabilješke. Vjerojatno je živio u neprekidnom strahu da će njegovo djelo biti ukradeno. Njegov je laboratorij bio izvanredan za jednoga privatnoga istraživača. Prihode za sad još ne znamo.

Imao je također izvanrednu biblioteku — zapanjujuća po tome što je pokrivala svako okultno područje. I ovo je ostalo obavijeno nekom vrstom tajnovitosti. Ispitivali smo njegovo ponašanje u koledžu. Čini

se da je imao poteškoća u savladavanju materije na bilo kojem koledžu. A pohađao je najmanje četiri koledža. Njegova biografija je šarena kao i njegova biblioteka. Studirao je tečajeve elektroinženjerstva, komparativne religije i napredni tečaj astronomije, latinski, teoriju grupnog ponašanja, opću semantiku (poznavanja riječi) i napredni tečaj napredne anatomije.

— Uspjeli smo doći u dodir s dvadesetak njegovih instruktora i kolega studenata. Njihovo je zajedničko mišljenje da je bio paranoik. Potpuno sam, bez prijatelja. Da li je svoje teorije, bilo kome saopćio, ne znamo. Jedini podatak od čovjeka koji je prvi napravio antigravitaoioni stroj jest ova magnetofonska traka vrlo slabe kvalitete.

On ponovno klimnu operateru u dnu sobe, koji ukopča magnetofon povezan sa zvučnikom na stolu ispred njih. Soba se ispuni zvukovima aviona što uzlijeću i slijeću — svakodnevnom bukom aerodroma. Ispod tih zvukova bio je glas mrtvoga čovjeka, tanki, prije bi se reklo, visoki, sonoran glas, koji je bučnoj pozadini ostavljao ton sažete i nestrpljive ozbiljnosti.

Mart je napeo uši da bi odgonetnuo riječi u toj buci. Njegov pogled uhvati Berkov, koji je izražavao nezadovoljstvo što ne može ništa razabrati iz te galame. Keyes dade znak operateru.

— Vidim da ste nestrpljivi i nezadovoljni ovom snimkom, gospodo. Možda i nema svrhe slušati je na ovoj konferenciji. Zato ćemo svakome dati po jednu kopiju. U tišini svoga laboratorija imat ćete mogućnost da izvučete iz nje što možete. Ona je vrijedna vaše pozornosti, jednostavno zbog toga jer prema onome što mi znamo sadrži jedini ključ problema koji imamo na raspolaganju.

Mart nestrpljivo podiže ruku.

— Dr Keyes, vi i ostali na demonstraciji čuli ste izvorno razgovor. Zar nam vi ne možete dati više od ovoga što je zabilježila magnetofonska traka?

Keyes se gorko nasmiješi.

— Želio bih da možemo, dr Nagel. Na žalost, u to je vrijeme čini se, semantička buka u Dunningovu glasu i objašnjenjima bila na istoj razini kao i buka koju su stvarali avioni na snimku. Mi smo je pokušali odgonetnuti i prepisati kako smo najbolje mogli i taj ćemo vam prijepis dati. Prijepis pruža ono što su mogli sastaviti fonetski stručnjaci kojima smo dali traku na analizu. Promatračke primjedbe su u zagradama. One su dodatne samo ako su se svi promatrači suglasili s njima nezavisno jedan o drugome i mogu, ali ne moraju biti točne Ima li još nekih pitanja?

To je bilo sve što su znali, ali toga je trenutka cjelokupni dojam bio takav da su svi sjedili ukočeni bez ijedne riječi. Keyes istupi korak naprijed.

— Pitam se ima li nekoga među vama koji sada potcjenjuje ozbiljnost ovoga problema. Ima li nekoga tko ne razumije da se ova tajna mora sačuvati kao tajna pod svaku cijenu? Poznato nam je da na polju sadašnjeg znanja i nauke leži znanje potrebno za svladavanje gravitacije — što će nam omogućiti da se djelotvornije odvojimo od Zemlje prema zvijezdama, ako to želimo.

— Ako je to mogao učiniti jedan mladi čovjek, uvjereni smo da to može učiniti i netko drugi. Mi moramo ponoviti ono što nije uspio Dunning.

— Sve čime raspolaže UNI stoji vam na raspolaganju. Pristup Dunningovu laboratoriju i biblioteci kao i ostacima njegovih strojeva bit će vam omogućen, jer vjerujemo da vi posjedujete posebne sposobnosti za izvršenje tog zadatka. Vi ne možete a da ne uspijete u tome. Srest ćemo se opet na večer, gospodo. Uvjeren sam da razumijete sada i potrebu apsolutne tajnosti oko ovog projekta.

II

Mnogo kasnije Martin Nagel se sjećao da je morao biti djelomično omamljen kada je napuštao konferencijsku salu. Osjećao je nejasan i neugodan pritisak u glavi kao da ga je neko duže vremena tukao jastukom po glavi.

On i Keneth Berkeley izašli su zajedno. Zaustavili su se samo koliko je bilo potrebno da se prijateljski pozdrave s kolegama fizičarima, koje nije vidio duže vremena. Žurio se ipak da što prije ode. Da se oslobodi tog pritiska u glavi.

Pred zgradom UNI-ja stajao je s rukama u džepovima i gledao prema neugodnom sivilu gradskih kuća. Mogao je zatvoriti oči i vidjeti čovjeka kako se uzdiže ravno u zrak — nakrivljuje na jednu stranu i pada kao olovo.

Odjednom mu dođe do svijesti kako se nije zaustavio ni da bi ispitao ostatke instrumenta na stolu ispred platna. Naglo se okrenuo prema Berkleyu.

— Psihološka strana ovog problema — je li to ono na čemu ti radiš, Berk?

Njegov prijatelj kimnu glavom potvrdno.

— Keyes me pozvao kad je započeo istraživanje Dunningove prošlosti. I ostat ću, čini mi se.

— Ti znaš da je ta stvar nemoguća, zar ne? — zapita ga Mart. — Sasvim i potpuno nemoguća! Ne postoji ništa u osnovama naše nauke što bi moglo objasniti ovu stvar, osim da je samo ponovimo.

— Nemoguće? Na što misliš pri tome?

— Pa mislim da moram... da svatko od nas mora promijeniti način mišljenja, vratiti se natrag, ispitivati unatrag tko zna koliko daleko — dvadeset godina učenja — pet stotina godina znanstvenih spoznaja. Gdje ćemo pronaći trag? Zašto je upravo taj smušenjak Dunning pogodio ono pravo u svemu tome?

— On je bio čudan karakter — promrmljao je Berk. — Astrologija, misticizam, levitacija. Ima nešto o levitaciji (lebdenju) na magnetofonskoj snimci. To nije tako daleko od koncepta antigravitacije u ovom slučaju.

Mart se glasno nakašlje.

— Još samo da čujem kako je njegov prvi let bio jahanje na drški od metle.

— Pa ima pomalo i nekakve nauke o letećim metlama, letećim ćilimima i tome slično. Postavlja se pitanje kako je sve to započelo.

Šok iznenađenja polako je jenjavao. Martin se vratio u hotel poslije

večernje konferencije, koja je uglavnom prošla u ispitivanju ostataka razbijenog aparata.

Bilo je, kako je to rekao beznadno. Ali bilo je nečega neodređenog kada se gledalo u ostatke toga ostvarenja, jednoga nemogućeg sna. Mart je osjećao neodoljiv poticaj da pruži ruku i dodirne tu masu, da je pretvori opet u nekadašnji instrument.

Pa zar nije bilo nekog zrna istine u tome? — razmišljao je pri tome. Dunning je vjerovao da se to može napraviti i napravio je. Ugledni znanstvenici nisu uopće vjerovali da je nešto slično moguće. U svojoj hotelskoj sobi Mart je sjeo na rub kreveta i gledao u svjetla grada. Ima nekih stvari koje treba prihvatiti kao nemoguće. Osnova znanosti bila je sazdana na konceptima nemogućega isto tako kao i na konceptima mogućeg. Perpetuum mobile.

San alkemičara — kako su ga alkemičari sanjali, u svakom slučaju. Antigravitacija.

Sve ljudsko znanje i iskustvo u pokušajima svladavanja prirode upućivali su na to da se to ne može postići. Čovjek mora sebi postaviti neke granice. Mora se dopustiti da znanstveni rad bude ograničen određenim velikim mogućnostima, ili se u protivnom može potrošiti čitav životni vijek u rješavanju teškoća nevidljivosti ili prolaska kroz zid od cigle.

Ili u izradi čarobnoga letećeg čilima.

On ustade i priđe prozoru. Cijelo popodne je u njemu pomalo rastao neki osjećaj panike. I sada je odgonetnuo gdje se može povući granica. Treba je povući. Bio je siguran u to.

Bila je povučena jednom prije vrlo određeno. God. 1890. zatvorili su knjigu. Veliki umovi su vjerovali tada da je znanost zaokružila univerzum. Sve što do tada nije bilo poznato pripadalo je »velikim nemogućnostima«

Zatim je došao radij, rendgenske zrake, teorija relativiteta, kozmičke zrake, atomska energija, raketni pogon, let na Mjesec. Granice je nestalo. Gdje je sada? Još prije nekoliko sati rekao bi da je može odrediti — veoma precizno. Večeras nije više siguran u to.

Legao je u krevet. Nakon jednog sala ustane i nazove Kennetha Berkeleya. Sat je pokazivao da je blizu ponoć. Nije bilo važno.

— Berk — reče kad se javio njegov glas. Upravo sam razmišljao. Cijelo društvo će proći kroz Dunningov laboratorij i njegovu biblioteku. Kakve su mogućnosti da me prvoga dovedeš tamo ujutro? Samo ti i ja. Htio bih biti ondje prije te gomile.

— Mislim da mogu to urediti — odgovori mu Berk — Keyes želi da svatko radi prema svom nahođenju. Reći ću ti nešto više sutra ujutro. Nazvat ću te što prije bude moguće.

Padala je kiša cijele noći, i kada je Berk pozvao Marta u svoja kola, grad je bio prekriven maglom, što je još više ograničavala zbilju koja

ih je okruživala.

— Keyes baš nije bio oduševljen ovime — reče mu Berk kad su krenuli od hotela. — Može se očekivati da će se netko razbjesniti zbog ovoga, ali iskreno govoreći, siguran sam da je i on uvjeren kako si ti član ovoga skupa koji ima najveće izglede da uspije.

Mart je gunđao.

— Vjerojatno posljednji, rekao bih. Nisam još uvjeren da Dunning nije bio neka strašna šaljivčina i da ćemo to ovdje negdje otkriti.

— Znam što hoćeš reći, ali uvjerit ćeš se. I to postupno. Tako je i bolje za tebe. Ti si najmlađi u skupini. Keyes smatra da će neki od starijih utrošiti sve svoje vrijeme kako bi dokazali da Dunning to nije mogao napraviti. — Što ti misliš o tome? Hoćeš li i ti krenuti tim smjerom ili ćeš se potruditi da pronađeš što je Dunning uradio?

— Sve što je vrdalama kao što je Dunning mogao napraviti, Nagel će napraviti dvostruko — kad jednom Nagel bude uvjeren da je Dunning to odista učinio.

Berk zabaci glavu i glasno se nasmija.

— Keyes će te zavoljeti, momče. Bio je zabrinut što neće moći naći ni jednog od vrhunskih glavešina — mudraca u zemlji koja će zbilja htjeti barem pokušati.

Dunningova kuća bila je u zapuštenom, nekada vrlo modernom dijelu grada, gdje nekadašnji vlasnici tih čudovišta kao od licitarskih kolača više nisu bili u mogućnosti da ih održavaju i prodavali ih onima koji su to mogli.

Saznali su da je kuća zapravo pripadala nekom Dunningovu ujaku, ali do sada ga nisu mogli pronaći.

Stražar je bio na ulazu. Kimnuo je glavom kad su mu Mart i Berk pokazali svoje papire.

— Dunningov laboratorij i radionica su na prvom katu reče Berk. — Gore je njegova biblioteka. Ondje je spavao u jednoj sobi na trećem katu, a sve ostalo je bilo prazno. Čini se da je sam kuhao sudeći po ostacima što su nađeni u kuhinji straga. Ostavio je dobro opremljenu smočnicu za sobom. Gdje želiš započeti?

— Letimično bih najprije pogledao laboratorij. Htio bih steći najprije opći dojam.

Desno od ulaznog predvorja ušli su u mali ali izvanredno dobro opremljen kemijski laboratorij. Čini se da je mjesto bilo funkcionalno korišteno ali kao nedirnuto. Kompleks aparata za frakcionu destilaciju bio je na radnom stolu.

— Gotovo jedini napisani dokument u cijelom laboratoriju bio je nađen na malom komadiću papira ovdje — reče Berk. — Dio skice nekih proračuna bez formula ili opisa reakcija.

Mark progunđa nešto i krenu u susjednu sobu. Ondje je već bio mnogo poznatiji ričet elektronskih eksperimentalnih strojeva, ali i

ovdje se odmah mogla prepoznati ruka pažljivog radnika. Sve je bilo opremljeno s maksimumom pažnje i opreza. Provodnici su bili od dobro izolirane žice i na krajevima sa hvataljkama. Nisu bili nasumce zavrnuti i omotani oko izvoda bez izolacije. Povelika zaliha potrpane opreme na policama bila je uredno složena i nije joj se odmah mogla odrediti namjena. Činilo se da je ta oprema mogla pripadati bilo kojem eksperimentatoru koji nije vodio računa o svom kontu u banci.

Ovo je trebalo pažljivije ispitati, ali Mark nastavi kroz slijedeću sobu, mehaničku radionicu, koja je isto tako bila dobro opremljena kao i prethodne dvije prostorije. Poveći tokarski stroj, bušilica, preša i jedan stroj za mljevenje bili su glavni predmet u radionici.

Mart zazvižda tiho kad su se zaustavili usred prostorije i pogledali unatrag.

— Kad sam još bio dječak, na fakultetu — reče on — točno ovako sam zamišljao nebo.

— I ovo pripada osobi kao što je Dunning, što kažeš na to? — odgovori mu Berk sa širokim osmijehom na licu.

Mart se naglo okrenu. Glas mu je postao dublji i vrlo ozbiljan.

— Berk — bez obzira na to što je Dunning mogao biti on nije bio praznoglavac. Paranoik možda, ali ne šuplja tikva. On je znao mnogo toga. Gledaj ovo, na primjer.

On uhvati s obližnjeg stola neku čudnu napravu i podiže je u zrak. Posrebreni dio mjerača visoke frekvencije. — Ovo je divno — reče Mart. Samo tri ili četiri kabineta za eksperimentiranje na fakultetima u zemlji imaju nešto slično. Ja sam se tjednima morao boriti da naši tehničari naprave nešto poput ovoga, i onda sam dobio nešto što nije moglo služiti svrsi.

On polagano podiže aparat. Znao je da je bio pravi. Imao je osjećaj da je ispravno napravljen.

Berk ga povede dalje kroz prostorije. Otvorio je neka vrata. Ondje su uza zid bile postavljene aparature jednoga kompaktnog digitralnog kompjutora, a na suprotnom zidu jedan sličan kompjutor.

— Ali sve što si do sada vidio još je uvijek ništa — reče Berk. — Iznenađenje tvoga života je gore, jedan kat više.

Gravitacija je sila, razmišljao je Mark penjući se stubama. Silu možeš svladati jedino drugom ili istom silom — prema riječima fizičara. U politici i međuljudskim odnosima sila bi mogla dovesti do nečega mnogo suptilnijeg, ali ako je Dunnning svladao gravitaciju to je mogao nekom drugom silom — koja mu je vjerojatno bila poznata. Fizičari su napokon bili upoznati sa svakom silom koja postoji. Nije bilo rupa u znanju, osim možda privremene koju je stvorio neuhvatljivi neutrino. Dunningov stroj bio je genijalan. No nije mogao biti ništa drugo nego razumna primjena dobro poznatih zakona i sila. Nije bilo u njemu nikakva čuda ni magije. Zaključujući to polako, na

verbalnoj osnovi, Mart osjeti da nije više tako potišten. Slijedio je Berka u biblioteku.

Ne samo jedna soba nego cijeli apartman bio je pretrpan policama. Sigurno je bilo više tisuća knjiga na njima.

— Ovo je jedna koja bi te mogla najviše zanimati — Berk uđe u najbližu sobu na lijevoj strani. — A to je za astrologiju — reče i pokaže na cijelu selekciju polica.

Mart počne čitati naslove: Astrologija za početnike, Astrologija i beskrajna sudbina, Babilonski put, Kretanje zvijezda.

S mnogo nade izvuče posljednju knjigu, uvjeren da bi to mogao biti neki astronomski tekst. Nije bio. On brzo stavi knjigu među ostale na policu.

— I pročitane su — reče Berk. — Pregledali smo veći dio knjiga i našli da imaju obilnih primjedbi na marginama, pisanih Dunningovom rukom. To je možda jedino mjesto gdje možemo naći pravi ključ za njegovo razmišljanje — na tim marginalijama.

Mart žestokom kretnjom ruke odbaci mračne knjige i zarije ruke u džepove.

— To je smeće! — promrmlja. — Ovo nema uopće nikakve veze s Keyesovim problemom. Ali svakako bi moglo biti zanimljivo za tebe.

— Čovjek bi morao imati dvije glave da bi mogao zadržati zanimanje istovremeno za one stvari dolje i za ove gluparije ovdje.

— Dunning je imao samo jednu jedinu glavu — reče Berk mirno. — Možda su sve to dijelovi jedne cjeline koju mi za sada još ne vidimo, a Dunning je vidio.

Mart napući usne i pogleda u psihologa.

— Govorim ozbiljno — reče Berk. — Moje je područje najprije ljudsko mišljenje, a tek na drugom mjestu stvari kojima se bavi misao. Kod Dunninga vidimo jednostavno mozak koji je uspio svladati materiju antigravitacije i koji se mogao zanimati za one laboratorije dolje i skupljati materijal iz ove biblioteke. Napokon, to i nije prava shizofrenija. U lubanji svakoga od nas počiva samo jedna individua i u svakoga, kojeg istražimo dovoljno pomnjivo, možemo naći jasno izražen cilj, bez obzira kako prividno bile nepostojane njegove aktivnosti.

— Možda je mnogo od toga materijala koji je Dunning našao na obje strane, i tu u biblioteci i dolje u laboratoriju, bilo suvišno, ali ja bih rekao da je Dunningova genijalnost ležala upravo u tome, u sposobnosti da izdvoji odgovarajući materijal iz tog obilja bez kategoričkog odbacivanja cjelokupnog područja ljudske misli.

Mart se nasmijao popustljivo i krenuo dalje. Našao se pred odjeljkom polica punih djela istočnoindijskih filozofa. Veći dio prostora zauzimale su knjige o levitaciji (lebdenju). Mart upre prstom u jedan naslov.

— Sve što ti momci mogu učiniti s hokus-pokusom, Nagel može učiniti dvostruko brže s »x« i »y« i uz elektronske skokove kroz kolut.

— To je ono što bi Keyes želio. Kada možete isporučiti robu?

III

Poslije ručka vratili su se u UNI. Martu je bila dodijeljena jedna kancelarija i predana kopija magnetofonske snimke. On stavi na stranu pripremljeni prijepis, kako je Keyes preporučio, i pripremi se na slušanje neopterećen i bez predrasuda.

Uključi magnetofon i trže se od deformiranog zvuka koji je neprestano bučio. S jednom rukom na pojačalu zvuka on se nasloni na ruku pred zvučnikom i napne se da kroz buku sluša jedva čujni glas Dunninga.

Odmah nakon početka uhvatio je riječ »lebdenje«, i to nekoliko puta. Bila je i jedna cijela fraza »levitacija koja je prvi puta bila uspješno demonstrirana u Zapadnom svijetu od strane engleskog medija...« Buka jednog aviona presjekla je ostatak rečenice.

Mart vrati traku i ponovo presluša to isto mjesto. I još nekoliko puta. Svaki put kad je spomenula riječ »levitacija«, Martu je dolazila pred oči određena slika. Slika tetoviranog indijskog fakira s prljavim turbanom, s komadom užeta preko jedne ruke i sa zmijom u košari preko druge ruke.

Ali Dunning je ipak proizveo antigravitaciju.

Kakvo je semantičko značenje on našao u toj riječi?

Mart zagunđa ljutito i pusti traku da se dalje vrti. Više nije bilo ničega u tih prvih nekoliko metara. Naćulji uši na jednu frazu »zemaljski efekt«, odvojenu bukom od »razmještaj sunčanih pjega još danas nisu objasnili astronomi i vrlo su ga ljubazno zanemarili svi stručnjaci«.

Jedno malo zvonce prepoznavanja zvoni u Martovu mozgu. On brzo zapisa nešto na papiru da bi kasnije provjerio. Zvuk se opet izgubio pod bukom i grmljavinom aviona, kroz koje mrtvi čovjek kao da se rugao Martu. Primijetio je da je bilo više govora o »planetarnoj konfiguraciji«. Astrologija. On zastenje glasno i zatvori oči za vrijeme razdoblja prilično dobrog zvuka:

— Magnetske oluje na zemlji uvjetovane su kretanjem planeta u smislu kvadrature polja prema podacima dobivenim promatranjima u toku tisuću godina i ne odgovaraju, nisu u skladu s objašnjenjima koja su danas prihvaćena za druge pojave.

Poslije nekoliko minuta odjednom se prenio na komparativnu religiju.

— Galileo i Newton — govorio je Dunning — utjecali su na ljudsko mišljenje više nego što se mislilo. Oni su od religije pokupili svoja čudesa a od fizike svoju imaginaciju... u Indiji su više ovladali

fizičkim svijetom nego u zbiru radova jednog američkog laboratorija za istraživanje.

I to je bilo sve. Traka je istekla s užasnim zvukom mlažnjaka koji je preletio. Mart isključi magnetofon.

Eto to je to. Misao i djelo prvoga čovjeka koji je pobijedio gravitaciju!

S gotovo fizičkim umorom okrenu se prijepisu i prelista ga. Bilo je toga više, ali je bilo čudno koliko je malo bilo dodatnih informacija napisanih prema sjećanju originalnih promatrača. Mart je pretpostavljao da su Dunningove riječi bile takav šok za te vojničke i naučničke mozgove da su bili preneraženi i u poluamneziji zbog stvari što im je on rekao.

Naslonio se natrag na stolicu sabirajući ono što je čuo Dunningova teza je, čini se, bila temeljena na takvim podacima koje su konvencionalni znanstvenici isključili iz standardnih teorija. Poginuli čovjek je vjerovao da se mnogi od tih podataka mogu naći i objasniti u različitim područjima astrologije, istočno-indijskog misticizma, kretanju Sunčevih pjega, levitaciji (lebdenju) medija i u drugim neortodoksnim područjima.

Gdje je bila ona nit racionalne misli koja bi se mogla snaći i pronaći izlaz iz svega ovoga? Ponovno je zatvorio oči pokušavajući da pronađe neku točku — oslonac od čega bi počeo.

Odjednom začuje kucanje na vratima i glas:

— Mogu li ući, doktore Nagel?

Bio je Keyes. Mart se diže i ponudi mu stolicu.

— Upravo sam završio s vrpcom i prijepisom. Tu ima vrlo malo podataka od kojih bi se moglo krenuti.

— Vrlo malo, zaista — reče Keyes. — Kad ste bili mladić i pristupali nekom ispitu prvi put, imali su pri tome određeni osjećaj. Znate što mislim reći. To je nešto u grlu i u grudima, pa ponekad i u želucu. Ide kroz cijelo tijelo, u noge do nožnih prstiju. Taj je osjećaj u cijelom vašem organizmu, osjećaj koji vam govori da nemate nikakvog izgleda da pobijedite, ili ćete se ponijeti kao junačina i sabrati maksimum svojih sposobnosti, bez obzira na snagu drugih. Da li me razumijete? Mart kimnu glavom potvrdno.

— Kakav je vaš osjećaj u vezi sa svim ovim, dr Nagel?

Mart se opusti i nasloni poluotvorenih očiju. Razumio je Keyesa. Od jučer poslije podne prošao je kroz čitav niz mogućih osjećaja. Koji je od njih ostao trajnije u njemu?

— Ja ipak nešto mogu — reče Mart mirno Keyesu. — Mogao bih poželjeti više podataka, a nije mi baš mnogo simpatičan ni Dunning ni njegov pristup. Ali ja proučavam podatke koje je on imao i ponovo proučavam podatke koje ja imam. A ja to mogu.

— Dobro! — Keyes ustane. — Došao sam da to saznam. Vašem

sam se odgovoru nadao. Možete očekivati da vaše reagiranje neće biti baš podjednako onom među vašim kolegama, iako smatram da će vrlo rado surađivati. Neki od njih će otpasti još prije početka, jer osjećaju i nastoje osjećati da ta stvar ne može opstojati.

Dr Kenneth Berkeley nikada se nije prestao diviti konstituciji čovjeka. Kad je još bio vrlo mlad, čudio se zašto neki od njegovih prijatelja vjeruju a bajke a drugi ne vjeruju. Pitao se je kako netko može vjerovati da je Mjesec napravljen od zelenog sira, a drugi su bili sasvim sigurni da to ne može biti.

Odrastao je čudeći se neprekidno kako ljudi mogu u nešto biti sasvim sigurni i ta duga staza posuta pitanjima dovela ga je do sadašnjeg položaja istaknutog psihologa u UNI.

Bio je zahvalan što mu se pružila prilika da surađuje na ovom projektu pod rukovodstvom dostora Keyesa. Keyes je više od ostalih fizičara cijenio tu spoznaju o važnosti činjenice da je neka osoba u prvom redu čovjek, a tek u drugom znanstvenik i da nema prave objektivnosti a nauci. Ne postoji odvajanje promatrača od promatranoga, i svaka znanstvena teorija i zakon, koliko god visoko bila naučno postavljena i objektivno dokazana, ipak je obojena od strane promatrača.

Berkeley je bio zainteresiran proučavanjem reagiranja fizičara na situaciju u koju ih je postavilo Dunningovo otkriće i njegova smrt.

Martin Nagel je reagirao približno onako kako je Berkeley i očekivao. Oni su se dobro poznavali još za vrijeme studija u koledžu, razdvojili su se kasnije jer su im zanimanja bila različita.

U toku dana Berkeley je proveo i ostale učenjake kroz kuću. Neki su od njih izrazili želju da je posjete sami, kao što je to učinio Mart. Ostali su išli u skupini po trojica ili četvorica. Na izmaku dana svi su bili posjetili kuću osim profesora Wilsona Dykstre. Dykstra je bio svojevrsna narav i smatrali su ga pomalo čudakom.

U toku prvoga dana Dykstra se posvetio proučavanju magnetofonske trake i prijepisa. Nije se javio za posjet Dunningovoj kući sve do slijedeća jutra.

Berk ga je nazvao u njegovu hotelu. On je pustio psihologa da ga čeka petnaest minuta dok se nije pojavio na vratima hotela.

Dykstra je bio omalen, okrugao čovjek, šezdesetih godina, i s debelim uokvirenim naočalima nalikovao je na sovu. Njegova izbočena donja usna kao da je označavala njegovu stalnu defenzivu, jer nije mogao vjerovati da je svijet zbilja ono što vidi. No, Berk je znao da je to veliki um na svom području. On je mnogo pridonio pojašnjenju Einsteinovih djela u vezi s gravitacijom, i to je bio razlog što je bio pozvan da sudjeluje u tom projektu.

Nebo se natmurilo i Dykstra je u ruci imao crni kišobran kad se pojavio na izlazu iz hotela. Berk ga je očekivao u kolima.

— Dobro jutro, doktore Dykstra. Bit ćemo sami ovoga jutra. Svi su ostali još jučer posjetili Dunningovu kuću.

Dykstra promumlja nešto i uđe u kola.

— Upravo sam to i želio. Proveo sam jučer cio dan proučavajući taj smiješni magnetofonski snimak.

Berk krenu kolima prometnim ulicama. Osjećao je da bi ipak cio projekt mogao proći bez sudjelovanja Dykstre.

— Da li ste bili u stanju nešto odgonetnuti s trake?

— Još nisam došao ni do kakvog zaključka, dr Berkeley. Ali kada do njega dođem, ne vjerujem da će to biti da je mladi Dunning bio nesazreli genij, kao što to neki od vas smatraju. Vi kao psiholog zasigurno možete razumjeti taj tip mozga koji će napraviti takvu smjesu s neodgovarajućim, neprimjenjivim i, rekao bih, mitološkim materijalom!

— Ima mnogo čudnih stvari u vezi s ljudskim umom koje mi još ne poznajemo — reče Berk. — Jedna od posljednjih stvari koju ćemo spoznati jest točka gdje završava genijalnost a počinje besmisao.

— U fizici napredak ide stalno uzlaznom linijom! Nema nikakve sumnje u kojem smjeru ide napredak.

Berk radije zašuti nego da nastavi u tom smislu. Čovjek koji je u svijetu vidio takvu užasnu pojednostavljenost možda će na kraju krajeva reći da je Dunningova tajna potpuno providna stvar. Nije mogao dopustiti takvu mogućnost u prepirci.

Dovezli su se do stare kućerine u kojoj je stanovao Dunning. Dykstra je razgleda iz kola.

— Očekivao sam da ću vidjeti tako nešto — promrmlja.

Bilo je teško procijeniti što se događa u glavi starog fizičara kad je došao u laboratorij. U prvoj sobi pažljivo je ispitao police s reagensima. Skinuo je desetak boca i izbliza proučavao natpise na njima. S nekih je skidao čepove i pažljivo ih pomirisao, zatim ih je vratio na police s blagim prijezirom.

Mnogo je vremena proveo proučavajući aparaturu za frakcionu destilaciju u sredini sobe. Opazio je papir s bilješkama, koji je tamo ostao, uzeo kuvertu iz svoga džepa i napravio na njoj nekoliko zabilješki.

U sobi s elektronikom on se okrenu i pogleda kroz vrata.

— Zašto bi netko želio imati dva ovakva laboratorija?

Njegovo je razgledanje bilo mnogo temeljitije nego ostalih, uključujući tu i Martina Nagela. Berk je pretpostavljao da će se Mart i mnogi drugi još vratiti, ali Dykstra je prolazio pročešljavajući temeljito već prvi put.

Zaustavio se u radionici.

— Vrlo dobro opremljeno — mrmljao je — za čovjeka koji se voli baviti svaštarenjem.

Dojmila se ga soba s kompjutorima. Proučavao je kompoziciju instrumenata i programatorske kartice. Otvorio je svaku ladicu i čeprkao po papirima u njima.

Crven u licu okrenuo se Berku.

— Pa to je besmisleno! Ovdje svakako moraju negdje biti papiri, kartice ili bilo što drugo što će pokazati njegove proračune. Ovi instrumenti nisu tu za izložbu, oni su očito bili upotrebljavani. Netko je uklonio kompjutorski materijal iz ove sobe!

— Ona je upravo onakva kako smo je našli — odgovori Berk. — Ni mi nismo našli odgovor na to pitanje kao ni vi.

— Ne mogu povjerovati u to — reče Dykstra otvoreno.

Reagiranje fizičara u biblioteci Berka je najviše zanimalo. Pustio je Dykstru da po volji razgleda čudne i egzotične kolekcije knjiga. Najprije je Dykstra reagirao kao zvijer uhvaćena u stupici. Trčao je od jedne police do druge, od mitologije do astrologije, zatim do knjiga o religijama, okrenuo se i susreo s knjigama o istočno-indijskoj filozofiji.

— Što je ovo? — povikao je promuklo — šala?

Mala figura kao da se vidljivo napuhnula od ogorčenja. — Slijedeća soba će vas možda više zanimati — reče Berk.

Dykstra je gotovo trčao kroz slijedeća vrata kao da bježi od nekakvog vraga s kojim se susreo licem u lice. A onda, pošto je pogledao naslove knjiga u drugoj sobi, poče lakše disati s čujnim uzdahom zadovoljstva. Našao se među prijateljima.

S uzdahom olakšanja skide jednu prilično istrošenu knjigu. Weylsov 'Prostor — vrijeme — materija' i novije izdanje sveske o teoriji relativiteta.

— Pa nemoguće je — zabrundao je — da je Dunning posjedovao i razumio obje biblioteke.

— Razumio i savladao gravitaciju — odvrati Berk. — I ovo je posljednje što vam možemo pokazati.

Dykstra pažljivo stavi knjigu natrag na policu.

— Ne sviđa mi se sve to. — On baci pogled natrag na ostale sobe kao da su bile poprište nekog užasa.

— Tu nešto nije u redu — mrmljao je sebi u bradu. — Antigravitacija! Tko je ikada čuo za takvu stvar? I kako je mogla proisteći s jednog ovakvog mjesta?

IV

Toga poslijepodneva opet su se sastali na konferenciji. Suglasili su se da će se pozabaviti tim problemom. Profesor Dykstra se jedini neprekidno držao kao zaraćena strana prema cijeloj stvari, iako nije pokazivao znaka da se želi povući iz rješavanja teškoća.

Prisutni predstavnici vojske i službi ponudili su punu podršku. Centar za istraživanje bit će svakako UNI s eventualnim grananjem istraživanja u bilo kojem smjeru bude li potrebno.

Nitko nije iznio pokušaj naznačavanja točke od koje bi se moglo krenuti i o kojoj bi bilo vrijedno raspraviti s kolegama. Većina njih provela je jutro u čitanju spisa o teoriji relativiteta i u zurenju u zidove svojih soba.

Složili su se da rade odvojeno ili zajedno, kako to problem bude zahtijevao. Sve dok netko ne bude mogao predložiti neki radni program, odlučeno je da se drže dnevni seminari, kojima će pokušati međusobno navesti na kreativno mišljenje.

Mala čast pripala je Martu pošto su ga izabrali za predsjedavajućeg na seminaru. Stvorilo mu je to neku nelagodnost, jer je bio mnogo mlađi od mnogih po godinama i po bavljenju profesijom. Ali njegovo izvanredno poznavanje područja elektronike učinili su da bude najprikladnija ličnost kao koordinator projekta.

Mart je odabrao reprezentativan uzorak knjiga iz okultnog odjela Dunningove biblioteke i prenio ga u svoju kancelariju. Smjestio se tamo okružen astrologijom, spiritualizmom i misticizmom, religijom, podacima o Sunčevim pjegama i levitaciji. Nije imao nikakva određenog cilja, samo je htio svoj um izložiti atmosferi u kojoj je radio Dunning. Dunning je pronašao cilj. Trebalo je otkriti putove kojima je on išao, bez obzira na to gdje se oni nalazili.

Neki su materijali bili dosadni, mnogo je toga bilo samo pusto razočaranje. Pa ipak, uporno nastavljanje istraživanja dovelo ga je do materijala koji ga je zainteresirao.

Izvještaj o poltergeizmu u dvorcu Leander blizu Londona, na primjer. To je bio vrlo dobar izvještaj. Neovisno unakrsno ispitivanje potvrđivalo je jedno drugo vrlo dobro. Djelima o levitaciji bilo je mnogo teže povjerovati. Bio je tu pravi ričet o pročišćavanju tijela i duše, o postizanju posebnog stanja egzaltacije iznad normalnog stupnja običnih smrtnika.

Pa ipak je bilo pojava levitacije, prema izvještajima svjedoka, koji se ne bi mogli smatrati potpuno nevjerodostojnim. I kakve je veze imalo sve ovo s religijom, za koju se Dunning tako zanimao, sudeći

prema primjedbama na marginalijama koje je obilato zapisivao?

Bilo je čuda u religiji — razmišljao je Mart.

Antigravitacija je svakako čudo.

Čudo: ono što se smatra nemogućim i ne može biti ponovljeno od promatrača čak i pošto su 'čudo' vidjeli.

U naučnim zakonima postoji velika razlika. Ponoviti može svatko s dovoljnim kvocijentom inteligencije. Ali stvaraoci čuda ne dolaze iz laboratorija i dvorana za studije.

Oni su se pojavljivali spontano iz planina ili iz divljine, okupljali sljedbenike koji su čeznuli svim svojim srcem da budu slični svome božanstvu. Ali to im nikada nije pošlo za rukom. Uvijek je postojala razlika. Magija čudesa, ćulilo se, ne može se naučiti. Ona je imala svoje vlastito spontano dostojanstvo ili nije bila ništa drugo nego staromodna obmana. Martu se činilo da tu nema sredine.

Antigravitacija!?

Je li to bio prirodni zakon ili čudo? Da li je Dunning pronašao most koji je od ove dvije kategorije napravio jednu? Ili je on bio reformator čuda, koje se umijeće ne da naučiti nego se pojavljuje spontano, potpuno savršeno?

Mart žestoko zatvori knjigu i gurnu je u pozadinu stola. Iz ladice izvadi blok za bilješke i poče bijesno razrađivati osnovne Einsteinove jednadžbe.

Potkraj prvoga tjedna bilo je vrlo malo vrijednoga da se izvijesti. Dnevno su se održavali seminari, ali osim ponavljanja poznatih stavova iz svijeta relativiteta nije se postiglo ništa.

Ili se Martu samo tako činilo. Keyes je bio vrlo zadovoljan, a Berk je spomenuo da bi im se moglo čestitati na postignutom napretku. Kao da su napravili veliki korak naprijed time što su se sreli i suglasili da prihvate izazov projekta.

Pa možda i jesu — razmišljao je Mart.

Našao se u teškoćama kao predsjednik seminara.

Jer u svakoj se grupi nađe neki od članova koji pokušava držati lekcije svojim kolegama iz osnova znanosti, a to mu je nanijelo dvostruko više poteškoća zato što je taj samozvani instruktor bio u ovom slučaju profesor Dykstra. Nije bilo dvojbe da je bio sposoban naučiti ih mnogo čemu. Ali u subotu, na kraju prvoga tjedna, on se digao s osobito pobjedonosnim izrazom na licu, došao do ploče, gdje je počeo žvrljati svoje jedva čitljive znakove.

— Ja sam otkrio ono za čim sam tragao, gospodo — reče on svečano. — Mogu vam dokazati da nije moguć nikakav instrument kakav je nama opisan a da se ne naruši Einsteinov postulat ekvivalencije. Ako prihvatimo ispravnost toga postulata, što i jesmo učinili već odavno, onda ćemo vidjeti iz jednadžbe broj jedan da...

Mart je zurio u jednadžbu koju je na ploči postavio Dykstra.

Slušao je s pola uha. Zvučilo je i vidljivo je bilo ispravno, ali nešto je trebalo učiniti s Dykstrom.

Dykstra nije imao pravo, čak i ako je njegova jednadžba bila ispravna. Gdje je bila greška? — razmišljao je Mart. Bilo je tu nečega što se nije moglo izreći ili definirati. Možda je to bio osjećaj o kojem je Keyes govorio, osjećaj koji obuhvaća cijelo tijelo i ide sve do nožnih prstiju. Znao je da je osjećaj kod Dykstre bio ispravan. Dirnulo ga je kao da je eksplodirao u najvećoj blizini ledenjak od tisuću tona. Dykstra je smatrao da su budale svi koji se majmunišu oko tog projekta, a on je ustao smatrajući da mu je sveta dužnost da im pokaže tu neoborivu činjenicu.

On je vezao noge cijeloj skupini. Uprkos njemu svi ostali su vukli na drugu stranu. Mart je to znao. U toku ovoga tjedna svi su prihvatili valjanost Dunningova dostignuća. A to je ipak bilo nešto kao neki uspjeh — zaključio je Mart svoje misli.

U Martovoj viziji jednadžba na ploči bila je okružena zakučastim znacima Zodijaka. Dykstra je završio svoje dokazivanje i Mart se diže sa svog mjesta.

— Budući da ste nam s tolikom elegancijom pružili dokaze o svojoj tezi, doktore — započe Mart — a pošto smo svi postali svjesni realnosti Dunningova otkrića i dostignuća, jedini zaključak koji možemo stvoriti jest taj da je osnovna premisa od koje ste krenuli pogrešna. Rekao bih da ste iznijeli vrlo dobre razloge za sumnju u vrijednost postulata ekvivalencije.

Dykstra je neko vrijeme stajao ukočen kao da ne vjeruje svojim ušima. Okrenuo se prema svom mjestu oklijevajući za što da se odluči: da se ne obazire na te riječi ili da odgovori. Napokon pocrveni, a njegovo tijelo kao da se nadulo kad se okrenuo Martu.

— Dragi moj dr Nagel, ako u ovoj sobi ima nekoga tko ne shvaća da je postulat ekvivalencije zasnovan bez ikakve mogućnosti da bude odbačen, onda bih mu predložio da odmah odustane od ovoga projekta!

Mart obuzda smijeh koji ga uhvatio, ali još doda ulja na vatru. Nije imao druge namjere nego da bocka Dykstra i sada...

— Ozbiljno govoreći, doktore, i ja ovo iznosim pred sve prisutne: što će se dogoditi ako se postulat ekvivalencije pokaže netočnim?

— I vi ste bili iznenađeni kao i ja onime što smo pronašli u Dunningovoj biblioteci, ali htio bih naglasiti kakvo je značenje postulata ekvivalencije u odnosu na dostignuće medija koji je sposoban dignuti se bez ikakve podrške, u čemu se svakako nalazi autentično utvrđeno lebdenje.

— Zašto je literatura s Istoka tako prepuna materijala o levitaciji (lebdenju)? Čini mi se da je Dunning postavljao to pitanje i dobio neki razuman odgovor. Ako se postulat ekvivalencije ne slaže s tim

odgovorom, mislim da je bolje da mi preispitamo postulat. Zapravo, ako želimo ikada ponoviti Dunningovo djelo, morat ćemo ispitati svaki postulat koji je iole vezan s gravitacijom.

Profesor Dykstra napustio je ovo što je on smatrao raspravljanjem bez ikakva reda. On napusti svoje mjesto veličanstvenim pokretom pokazujući jednadžbu na ploči.

Neočekivano se diže Jennings, mršavi suhonjavi čovjek s Tehničkog fakulteta u Kaliforniji.

— Svim srcem se slažem s drom Nagelom — započe on. — Nešto mi se dogodilo u proteklom tjednu. To vidim i na vama, većini, također, bili vi svjesni toga ili ne.

— U godinama oko četrdesete prosječni fizičar, istraživač, dobiva, čini se, intuitivnu sposobnost odbacivanja svega što se ne slaže sa zakonima koji su njemu poznati. Tada postajemo šefovi katedri ili odjela, a mlađi kolege dolaze i prihvaćaju podatke koji nisu bili prihvatljivi našoj generaciji, i što je još ljepše, otkrivaju stvari mimo kojih smo mi prošli i previdjeli ih.

— Kao da smo stvorili nekakvu vrstu izlaza za bježanje u našim mozgovima, ili ako hoćete nekakav ventil za poplavu kroz koji propuštamo gomilu podataka o fizičkom svijetu. Kad postanemo stariji, i naučimo nešto više, onda kao da podešavamo vrata za tu poplavu do te mjere da ništa novo ne može biti zaustavljeno iza njih. Prilijepimo se uz ono što smo ostvarili u našoj mladosti i odjednom postajemo fosili povijesti.

— Osjećam da je iskustvo u proteklom tjednu podražilo moje mentalne ustave u samim temeljima. Još jednom sam osjetio kako mogu prihvatiti i zadržati činjenice koje nisam uočio nikada prije. Mislim da doktor Nagel ima pravo. Moramo ponovo proučiti sve što znamo o gravitaciji i sve u vezi s njom. Ako se bilo koji faktor istočnoindijske znanosti pokaže i dokaže kao primjenljiv ili se spiritualizam pokaže primjenljivim, ne smatram da će fizičari biti potreseni u svojim temeljima ako prihvatimo i te činjenice. Ne možemo izbjeći činjenici da je jedan čovjek riješio problem antigravitacije. Prije osam dana nijedan od nas nije mogao povjerovati u tu mogućnost. Danas smo prihvatili odgovornost da uhvatimo korak s tim otkrićem.

Mart je bio umoran poslije seminara, što se pretvorio u uzbudljivu aferu. Činilo se da je neka vrsta ljutitosti izbijala iz svakoga, ali ju je zadržavao ispod površine svoga bića. Ljutnja na sebe samoga što je tako dugo bio na pogrešnom kolosijeku, neka vrsta pritajenog bijesa prema cijelom fizičkom svijetu, što se poigravao s takvim zagonetkama kad se postavljalo tako izravno pitanje.

Mnoge je spriječila u izlaganju Martova drastična kretnja.

Sanders je htio reći: »Ne može biti revizije postulata ekvivalencije.

Svaka činjenica koja bi na to ukazivala automatski bi stavila promatrača u sumnju«.

Mart je nazvao Berkelevev ured čim je završio seminar.

— Zdravo Berk.

— Zdravo, kako je bilo? Htio sam da se sretnemo posljednjih nekoliko dana. Nisam opazio da je netko od vas, momci, krenuo u posjet mehaničkoj radionici. Pretpostavljam da ste još u fazi proučavanja papira.

— Još nismo bili tamo — progunđa Mart. — Moram s tobom razgovarati o mnogo značajnijim stvarima nego što je antigravitacija. Što kažeš o nekoliko dana posvećenih pecanju?

— Pecanju? Pa mogao bih i to nekako udesiti. Samo posao bez razonode i tome slično. Nije potrebno da te podsjećam kako je na ovom projektu potrebna najveća brzina...

— Ja idem na pecanje — reče Mart. — Hoćeš li poći sa mnom ili nećeš?

— Dolazim. Mogao bih unajmiti jednu kolibicu na najboljem mjestu za pecanje pastrva s druge strane Fultonova ribljeg tržišta. Kad ćeš biti spreman za polazak?

— Moram nabaviti udice, štap i ostalo. Ako znaš neko dobro mjesto gdje se to može nabaviti, mogu biti spreman za jedan sat i stvari pokupovati usput.

— I ja moram pregledati svoj štap i udice ukoliko ih moja žena nije bacila u posljednje tri godine otkako sam ih posljednji put upotrijebio. Do mjesta ima oko 200 milja kolima. Mogli bismo tamo stići oko ponoći.

Mart i Berk su svojevremeno, dok su bili mlađi, proveli zajedno jedno ljeto u pecanju. Te su iste godine proveli mnogo vremena raspravljajući o zakučastim problemima svemira, a potpuno različitim rezultatima.

Potkraj te godine Mart je bio sasvim uvjeren kako je život potpuno rješiv oznakama vanjskog svijeta. Ako neki čovjek može učiniti nešto dobro i korisno u oblikovanju svijeta prema svojim vlastitim snovima, on će biti zdrav i sretan čovjek.

Berk je dospio do suprotnog stajališta, tj. da čovjekov život leži unutar tanke ljušture njegove vlastite kože. Sada je svaki od njih prevalio dobar dio puta jedan drugom u susret.

Mart je razmišljao o tome dok su se vozili kroz noć. Podsjetio je Berka na to.

— Kad bi svijet bio onakav kako ga vide naše mlađe kolege, sve naše brige i muke bile bi prošlost — reče Berk. — Vjerojatno nema trenutka u ljudskom životu kad postoji potpuno jednostrano mišljenje i pogled na svijet.

— Zbilja ne znam. Evo ti Dykstre. On nije promijenio svoje

mišljenje od rane mladosti. On hoće dokazati kako Dunning nije imao ni antigravitaciju ni ženske grudi. A zna da se to ne može učiniti.

— Kako stoji s ostalima?

— Ovaj je tjedan bio razdoblje metamorfoze. Promijenili su se. Sada smo u stanju nešto i napraviti.

Na imanju koje je Berk unajmio bio je i jedan kućepazitelj.

Imao je sve spremno kad su dva prijatelja stigla. Mart je odlučio isključiti iz glave sve što se odnosi na UNI dok bude ovdje. Sjeo je i napisao pismo kući, što mu je pomoglo u tom smislu.

U jutro se probudio pri svježem planinskom zraku, uz cvrkut ptica u borovima iza kuće i osjetio da je zbilja uspio zaboraviti sve, uživajući u tom jutru. Miris slanine i jaja dolazio je iz kuhinje kad je napolju sreo Berka.

— Ugodno je poznavati psihologa koji poznaje milijunaša. Da li bismo mogli imati doručak u krevetu da smo ga naručili?

Berk se nasmijao.

— Ni za živoga boga. Samo čekaj da te Joe povede u šumu. Tada ćeš tek vidjeti koliko će te tamo maziti.

— Bolje je da ne ide s nama — reče Mart. — Želio bih da budem sam koliko god je to moguće.

— Dobro. Joe neće imati ništa protiv toga. On jedini zna sve dobre položaje za pecanje, pa sam mislio...

— Baš me briga za ribe — odgovori Mart.

Šuma je bila vlažna od rose i svježina pred zoru zadržala se u gudurama kroz koje su se probijali do rijeke. Još je sve bilo u sjeni planine tu dolje i tiho, tek što je poneka ptica ostala radije tu nego da se vine do rumeno obojenih vrhova planina gore.

Mart je odmah znao da mu je ovo upravo bilo potrebno. Navukao je ribarske čizme do pojasa i iskušao novi struk od damyla i udice.

— Čini mi se da sam staromodan — reče. — Više volim onaj stari od tanka konopa, čini mi se da je bolji.

— Ja ga još uvijek imam — odgovori Berk. — Zapravo, čini mi se da je to onaj isti koji sam imao onog ljeta kada smo posljednji put zajedno pecali.

Gackali su kroz vodu malo uzvodno do nekoga malog vira. Nije bio dovoljno širok za obojicu pa Mart produži još malo uzvodno.

— Neki je momak objavio jednom nekakav članak — rekao je Mart — u kojem je tvrdio da je prosječno vrijeme da se upeca riba u potoku poput ovoga dva sata i devetnaest minuta. Zar mi ne bismo mogli poboljšati to vrijeme?

— Čini se da ćemo morati biti bolji. Ako ne budemo, morat će nam Joe danas pripremiti ručak.

Bili su mnogo bolji. Oko podneva Mart je imao šest a Berk sedam lijepih pastrva.

— Napisat ću pismo onom momku — reče Mart, — a tvoja će obitelj cijeli tjedan jesti pastrve.

Poslije ručka sjedili su naslonjeni leđima na drvo uz obalu i promatrali kako voda hitro protječe.

— Je si li imao neki napad na projekt do sada? — zapita ga Berk.

Mart mu ispriča što se dogodilo na seminaru.

— Dykstra može imati potpuno pravo. Njegova je matematika ostavila dobar dojam. Ali ja sam najozbiljnije mislio kad sam predložio da ponovno ispitamo postulat ekvivalencije, barem kako sada izgleda.

— Ti si otišao mnogo dalje od mene — reče Berk. — Što je postulat ekvivalencije?

— To je postavio Einstein u jednom od svojih prvih radova, negdje 1907. godine. Postavio je da je efekt inercije ekvivalentan efektu gravitacije.

— To znači da će u jednom objektu sa stalnom akceleracijom čovjek osjećati efekt koji se ne može razlikovati od gravitacije. On će moći hodati, raditi i imat će težinu kao kada bi bio na nekoj velikoj masi koja bi ispoljavala gravitaciju, imat će gravitaciono privlačenje. Obratno, neki promatrač u unutrašnjosti jednog dizala koje pada u gravitacionom polju zemlje ne bi primijetio nikakav efekt gravitacije unutar dizala. On bi mogao stati na vagu i ne bi imao težinu. Tekućina ne bi istekla iz čaše ako bi je okrenuo. Tvrdilo se da nikakav mehanički eksperiment ne bi mogao zabilježiti prisutnost gravitacijskoga Zemljinog polja u okvirima odnosa u slobodnom padanju u tom polju gravitacije. Mi smo ovu pretpostavku već prilično davno prihvatili.

— Ima dovoljno dobrih razloga da se ona prihvati, dobrih zdravih matematičkih razloga. Kako do sada nismo empirijski iscrpli sve postojeće mogućnosti za utvrđivanje gravitacijskog polja pod takvim uvjetima, bilo bi glupo isključiti takvu mogućnost.

— I tako je Dykstra vrlo dobro rekao u svojoj prilično rigoroznoj demonstraciji da bi mehanizam kao što je bio Dunningov zahtijevao napuštanje postulata ekvivalencije. Vrlo je lako moguće da je ta postavka samo neopravdana pretpostavka zasnovana na neadekvatnim činjenicama. Ako je tako, onda je to dobra polazna točka. Što bi mogao biti slijedeći korak, zbilja ne znam.

— Da li je gravitacija nešto što se može identificirati i na neki drugi način osim matematičkim simbolima ili promatranjem pada jabuke?

— Ne. To je zapravo sve. Jedan matematički simbol koji u našim formulama zamjenjuje nešto neidentificirano, što se ispoljava u privlačenju među masama.

— A što je s tokom nečega nalik na ovu rijeku?

— Pa moglo bi biti. Nitko to ne zna.

Voda je pravila vrtlog oko jednog kamena koji je stršio iz nje blizu obale. Berk baci u vodu pregršt malih drvca koja je iz dosade lomio prstima. Drvca su otplovila brzo zajedno i sakupila se na jednom mjestu u središtu vrtloga kod kamena.

— Jedno bi stanovište moglo biti — reče — u kojem bi postavka bila da su se ta drvca kretala jedno prema drugom zbog uzajamnog privlačenja.

— Nije bilo privlačenja među njima — reče Mart zamišljeno.

— To su bile sile koje su ih vukle i gurale. Gravitacija — guranje ili vučenje, možda. Ali vučenje i guranje od čega? Taj Dunning! On je to znao!

Sjedeći na verandi u tami poslije večere, Mart je imao osjećaj zadovoljstva, nejasan osjećaj da je toga dana nešto postigao. Nije znao što je to, ali i nije bilo važno. Bilo je nešto...

— Znaš — reče on iznenada — mi moramo znati jedno, a vi psiholozi morate biti sposobni da nam to kažete, a to je: odakle dolaze ideje?

— Uzmi prvoga pećinskog čovjeka, koji je imao dvije vijuge dovoljno velike da se sudare. Odakle mu ideja da unese vatru u špilju? Čini mi se da je to problem koji smo ti i ja pokušavali riješiti još odavno. Odakle dolaze, iznutra ili izvana? On napravi pauzu i obrati pažnju komarcima.

— Nastavi — reče mu Berk.

— Nemam kuda. Ponovno razmišljam o gravitaciji.

— Pa što misliš?

— Kako da dođem do nove ideje u vezi s njom. Što zapravo čini čovjek kad počinje kuhati novu teoriju, novi mehanizam? Osjećam se kao da sam stalno zagušen tim problemom umjesto da sam ja onaj koji napada.

— Pa dobro, što ti činiš? Pokušavaš zakuhati neku novu teoriju...

— Upravo sada mislim na ovo popodne. Nešto što teče, ali to će biti nešto što ne možeš predočiti kao sliku — nešto kao prostorno vrijeme. Sada kad je to došlo na vidjelo, mislim da mi se nikada nije ni sviđao taj postulat ekvivalencije. Samo jedan osjećaj koji je kuckao kroz nekoliko molekula u mojoj tintari. Ta postavka je pogrešna.

— Zatim zamišljam nešto što plovi kroz tamu prostora. To ne može biti nešto trodimenzionalno kao rijeka.

On se malo uspravi i polako izvadi cigaru iz usta. — Moglo bi da ne bude, ali bi moglo i biti strujanje. — Odjednom ustade i krenu u kuću. — Molim te, Berk, izvini, moram napraviti odmah neke proračune.

Berkova cigara na trenutak zasvijetli jače.

— Ne obraćaj pažnju na mene — reče psiholog.

V

Berk nije imao pojma kad je Mart te noći krenuo na spavanje. Ujutro ga je našao u istom položaju kako radi sa žarom i imao je dojam da se Mart uopće nije odmarao. Ipak je zapazio da je promijenio odjeću.

— Zovu nas ribice — reče Berk.

Mart ga pogleda.

— Daj mi samo još pola sata. Ribe mogu malo pričekati. Moram natrag u ured što je brže moguće. Imam ovdje nešto na čemu bih želio nastaviti.

Berk se nasmije zadovoljno.

— Samo nastavi. Ja ću spremiti kola. Ti kaži kad želiš krenuti.

Kad su stigli u grad, Mart je odmah otišao u svoj ured. Ondje je nastavio posao koji je započeo prošle noći. Kako je nastavljao, njegov je početni entuzijazam opadao. Bit će potrebno dva ili tri dana prije nego što bude spreman da pozove komisiju. Jedan od njegovih postupaka na nekoliko stranica pokazao se pogrešnim. Ponovno je polagano tragao kroz labirint svojih bilješki.

Nešto poslije tri netko pokuca na vrata. Mart je pogledao razdražljivo prema vratima kada ude Dykstra.

— Doktore, Nagel, drago mi je što ste ovdje. Pokušavao sam vas bezuspješno naći jučer.

— Uzeo sam slobodan dan i otišao na pecanje. Što mogu učiniti za vas?

Dykstra se spusti u stolicu s druge strane stola s gotovo bojažljivim pokretom. Mark se namrgodi.

— Imam nešto izvanredno važno porazgovarati s vama u vezi s projektom — reče Dykstra i povjerljivo se nagne naprijed škiljeći pomalo iza debelih naočara. — Shvaćate li vi da je cijeli ovaj projekt prijevara?

— Prijevara! O čemu vi to govorite?

— Bio sam tamo, u takozvanoj Dunningovoj kući i dobro je pročešljao. Dokazao sam na posljednjem seminaru da postulat ekvivalencije negira svaku napravu koju je navodno izmislio Dunning. A sada, mogu vas uvjeriti da Dunning nikada nije ni postojao! Mi smo svi žrtve podle prijevare.

On pobjedonosno položi dlanove na stol i nasloni se.

— Ne razumijem — mrmljao je Mart.

— Morali biste. Pogledajte laboratorij. Tamo nema dosljednosti. Ispitajte police s reagensima. Raspitajte se kakav se kemijski pokus

može izvesti s takvim zbrda-zdola prikupljenim materijalom. Elektronski odjeljak je zbrka svega i svačega kao u ostavi ili skladištu trgovine televizorima. Kompjutori nisu nikada bili upotrijebljeni u sobi gdje se nalaze. A ta biblioteka — pa očito je kakvo je to monstruozno intelektualno gnijezdo! Ne, doktore Nagel, zbog nekoga neshvatljivog razloga mi smo žrtve podle prijevare. Antigravitacija! Mislite li da itko ovdje smatra da nas u to mogu uvjeriti? Ja bih želio znati zašto smo pozvani na ovu besmislicu kada nacija treba ove talente tako nužno na drugom mjestu?

Mart je osjetio malu mučninu u gornjem dijelu želuca.

— Priznajem da ima čudnih stvari oko te demonstracije. Ako je istina to što vi govorite, kako se može objasniti prisutnost očevidaca?

— Krivokletnici! — ispali kao iz puške Dykstra.

— Teško mogu povjerovati da je jedan član ratnog vijeća upleten u tako nešto. Žao mi je, ali ja ne dijelim vaše mišljenje. A osim toga, činjenica je da sam učinio prilično toga u pogledu ostvarenja našeg cilja. Jer od ovoga trenutka spreman sam definitivno ustvrditi da se postavka o ekvivalenciji ne može održati.

Crven u licu Dykstra se diže.

— Vrlo mi je žao, doktore Nagel, što podržavate takve nazore. Uvijek sam vas držao mladim učenjakom koji mnogo obećava. Možda ćete to opet biti kad se baci pravo svjetlo na ovu odvratnu prijevaru kojoj smo bili izloženi. Zbogom!

Mart se nije potrudio da ustane kad je Dykstra otutnjao kroz vrata. Zabrinjavao ga je taj posjet. Kako god apsurdna bila ta optužba, ona je ugrožavala osnove na kojima je radio. Kad ne bi bio siguran da je Dunningovo otkriće djelovalo onako kako je bilo prikazano, bio bi podložan svim udarcima njegovih tvrdnji da je antigravitacija besmislica.

Ali da je član ratnog vijeća bio umiješan u nerazumnu i smiješnu prijevaru, kako je to Dykstra pretpostavljao.

Vratio se svojim papirima proračuna s dvostrukom energijom. Kad je isteklo radno vrijeme, i kad su gotovo svi morali otići, dohvati telefon i nazove Jenningsa. Taj je čovjek bio vrlo sposoban matematičar i on bi ovo mogao dovršiti bolje nego itko drugi. Nije stigao tako daleko kako je želio, ali je htio znati ne nalazi li se na ulazu u neki ćorsokak.

— Možete li doći k meni na trenutak? — reče on. — Imam nešto što bih vam volio pokazati.

Za nekoliko minuta pojavi se Jennings. Kako se pojavio na vratima, Mart odmah stekne dojam kao da je došao neki propovijednik iz starih vremena, narogušen pravednom srdžbom prema grijesima svoje pastve.

On započe još prije nego što je Mart mogao doći do riječi.

— Jeste li čuli, Dykstra je danas popodne jurio okolo s nekakvom nebuloznom pričom o tome kako je cijeli ovaj projekt prijevara?

Mart potvrdno kimnu glavom.

— Zašto je Keyes pustio takvu staru budalu ovamo unutra... Dyk je prije bio vrlo fin čovjek. Sada je pretjerao. Nazvao sam odmah Keyesa.

— Pretpostavljam da je svaki od nas prirodno bio sumnjičav kao i Dykstra — reče Mart — ali nitko u tolikoj mjeri da pretjera kao što je on učinio.

— Razgovarao sam s nekolicinom drugih kolega. Neki su od njih vrlo zbunjeni. Pokušavao sam ih umiriti. Ali što imate vi? Nešto što bi moglo nalikovati na odgovor?

Mart mu pokaže svoje papire.

— Postavka o ekvivalenciji je netočna. U to sam čvrsto uvjeren. Proračunavao sam razna moguća polja kretanja koja prolaze kroz zakrivljeni prostor. Ispada mi nekakva osmerodimenzionalna stvar, ali ima smisla. Želio bih da vi to pregledate.

Jenningsove se obrve podigoše.

— Vrlo dobro. Dakako, nije mi lako prihvatiti odstupanje od postulata ekvivalencije, vi to razumijete. Vrijedio je gotovo sedamdeset godina.

— Možda ćemo naći nešto što će ga dobro zamijeniti.

— Nemate drugu kopiju ovoga? Mart slegnu ramenima.

— Pa mogu to izraditi ponovo.

— Dobro ću pripaziti na ovo. — Jennings stavi papira u unutrašnji džep. — Ali pretpostavimo da možete demonstrirati takvo kretanje-strujanje? Kuda dalje? Imate li neku ideju?

— Imam nekih ideja — odgovori Mart. — Promatrao sam jučer jedan vrtlog. Jeste li ikada promatrali što se događa s komadićima drvca kada ih bacite u vrtlog? Oni se kreću jedan prema drugom. To je gravitacija.

Jennings se namršti.

— Ali čekajte malo, Mart.

Mart se nasmijao.

— Nemojte me pogrešno shvatiti. Razmotrite ovaj tok. Ne znam kakva bi svojstva mogao imati. Prvo će se morati odvijati kroz četiri dimenzije koje su tu uključene. Ali kada jednom prođe kroz njih, razvit ćemo izraz za spiralu takvog toka kroz materijalnu supstancu.

— Pretpostavimo da takva spirala toka postoji. Slična vrtlogu. To je gruba analogija. Ljudska misao ne može to shvatiti. Potreban nam je matematički izraz za to. Ali možda možemo pokazati da je spirala okrenuta u takvom smjeru da uzrokuje prostorno pomicanje između masa koje izazivaju opet spiralni tok. Da li je ovo prihvatljivo i razumno?

Jennings je sjedio vrlo mirno i tiho. Nasmijao se i odjednom raširio ruke po stolu.

— Moglo bi biti. Spiralni tok u jednom osmerodimenzionalnom prostoru bit će vrlo kompleksna stvar. Ali ako se pokaže i razvije dobro, što onda?

— Onda ćemo izgraditi stroj koji će dinamično proći kroz materiju toga toka tako da ne izazove spiralno kretanje.

Jennings se sruši u stolicu kao da je odjednom postao oduzet.

— Sveta kravo, pa vi ste to sve do kraja zamislili! Ali čekajte malo, pa to će jednostavno anulirati gravitaciju. A što je s antigravitacijom?

Mart sleže ramenima.

— Morat ćemo pronaći način da postavimo obratni spiralni vektor.

— Pa to bi bilo to, to bi bilo to, momče!

Mart se nasmije i pođe s njim prema vratima.

— Tja, znam kako to čudno zvuči, ali ja se zaista šalim. Ako se ovaj matematički izraz gravitacionog toka može izraditi, sve ostalo može slijediti. Moglo bi. Jenningse.

Jennings ga pogleda licem s kojeg je nestalo svake veselosti.

— Ne smijem se, Marte — reče — svakako ne vama. Ako dobijemo odgovor na cijelu ovu stvar, bit će to nešto slično onome o čemu ste govorili. Upravo je riječ o tome da je sve što smo do sada pretvorili u postavke potpuno blokiralo svako razmišljanje na ovaj način, tako da je čovjek bio spreman sebe smatrati pomalo smiješnim kada bi uopće i razgovarao na taj način.

Dan kasnije nazvao ga je Berk.

— Hej, Mart, zašto nas sve ne upoznaš sa situacijom s Dykstrom? Da Jennings nije nazvao, nikada ne bismo ni saznali za to.

— Što misliš time reći?

— Pa ta priča koja je počela kružiti okolo o tome da je čitav projekt prijevara. Nadam se da te to nije zabrinulo?

— Nimalo. Hoćete li ga izbaciti iz projekta?

— To će, dakako, slijediti. Sada se nalazi u nekom odmaralištu. Njegov je mozak tako ukrućen da nije mogao prihvatiti stvarnost Dunningova djela. On je zatvorio svoj poklopac na mozgu na neki način. Oporavit će se za nekoliko tjedana i može ponovo predavati studentima.

— Žao mi je zbog toga. Mi smo gotovo imali odgovor na pitanje s kojim se on plašio suočiti, tako mi se čini.

Nestrpljiv, Mart je cijelu svoju tezu objavio toga dana na seminaru. Bilo je to teško probavljivo za nekoga tko je bio sklon Dykstrovu načinu razmišljanja, ali matematički je sve bilo dovoljno čisto, tako da je odgovaralo svakome. Prihvatili su to gotovo jedinstveno i pokušavali dobiti formulaciju koja bi bila prihvatljiva za metal, elektrone i sile polja.

Jennings je vodio cijelu stvar. Tri dana kasnije požurio je u Martovu kancelariju, upao u nju bez kucanja i bacio neke papire na stol.

— Imali ste pravo, Mart! — uzvikne. — Vaša polja pokazuju spiralu u prisutnosti materijalnih supstanci. Mi smo na putu do Dunningova letećeg pojasa.

Kad je Jennings upao u sobu, Mart je bio zaprepašten i malodušan. Čitava je grupa radila punih trideset šest sati da bi cijelu stvar dovela do završne faze. Rezultat je bio da bi se antigravitacioni stroj mogao izraditi. Ali on bi imao opseg jednoga stotonskog ciklotrona!

Mart obavijesti Keyesa do čega su došli.

— To je tako daleko od Dunningova letećeg pojasa da bi čovjek najradije zaplakao — reče. — Nastavit ćemo i pokušati da smanjimo to čudo ako želite, ili možemo izraditi nacrt za praktičnu primjenu u obliku koji sada imamo.

Keyes pogleda u nacrte koje je Mart bio pripremio.

— Pa nije baš ono što smo očekivali, ali ja mislim da će biti bolje da najprije ovo sagradimo. Najvažnija je stvar sada dobiti antigravitacijski stroj koji funkcionira. Usavršavanja dolaze kasnije. Radionica vam stoji na raspolaganju. Koliko vremena trebate za to?

— To ovisi o tome što želite staviti unutra — ljude, strojeve. S dovoljnim brojem ljudi vjerujem da bi model mogao biti gotov za tri tjedna.

— Imat ćete ih — reče Keyes. — Izgradite ga.

Bila su ipak potrebna četiri tjedna prije nego što je zakazana prva demonstracija u velikoj strojarskoj radionici, koja je bila prekrivena trostrukim pečatom sigurnosti i sakrivala cijeli projekt.

Prisutni su bili svi koji su bili na prvoj konferenciji i nekoliko radnika koji su radili na izgradnji masivnog stroja.

Demonstracja je bila vrlo jednostavna, gotovo bez dramatičnosti poslije žučljivih seminara na kojima su se preznojavali posljednjih nekoliko tjedana. Mart priđe prekidaču na ploči, koja je izgledala kao igračka ispod velikog čeličnog svoda radionice. On uključi glavni prekidač a zatim podesi nekoliko regulatora.

Gotovo neprimjetno i bez kolebanja velika masa slična disku podiže se u sredini radionice. Lebdjela je bez ikakva vidljiva oslonca tri stope iznad poda.

Disk je imao oko deset metara promjera i oko jedan metar debljine. Njegova je tonaža bila vidljiva po velikim napuklinama na betonskom podu ispod greda koje su služile kao podloga dok je bio u gradnji.

Dr Keyes ispruži ruku da dotakne masu. Gurao je svom silinom.

Mart se smijao i klimao glavom.

— Pokrenut će se ako gurate dovoljno dugo i dovoljno snažno, jer

ima inerciju gotovo nekoga manjeg bojnog broda. Daleka slika i prilika od Dunningova letećeg pojasa. Ali mi ćemo nastaviti pokuse.

— Pa to je veličanstveno dostignuće — reče Keyes — i ja vam svima čestitam.

Dok su ostali gledali, Mart dodirnu opet regulatore i polagano spusti masu na grede. Isključi prekidač.

— Želio bih da se svi vratimo u dvoranu za konferencije — reče Keyes. — Tamo imamo za vas neke dodatne činjenice i podatke.

Mart krene iza Berka napolje.

— Što se sada događa? — upita ga. — Hoće li nam sada prikvačiti limene medalje?

— Mnogo bolje od toga — odgovori Berk. — Vidjet ćeš.

Još jednom su se našli na istim mjestima na kojima su sjedili onoga značajnog dana prije mnogo tjedana. Keyes zauze svoje uobičajeno mjesto na čelu stola.

— Nema potrebe da govorim bilo kome od vas, gospodo, što ovo dostignuće znači za našu zemlju i za cijelo čovječanstvo. Antigravitacija će revolucionirati vojni i mirnodopski transport u cijelom svijetu — i kada dođe vrijeme ponijet će ljude prema zvijezdama.

— Sad bih vam želio predstaviti nekoga.

On se ukloni ustranu i dade znak nekome kroz vrata u drugu sobu. Netko je dolazio na njegov poziv.

Žamor zaprepaštenja prođe dvoranom. Pred njima je stajao Leon Dunning.

On se kiselo nasmije čitavoj grupi.

— Vidim da me prepoznajete gospodo. Nadam se da se nijedan od vas neće ljutiti na mene i smatrati me neprihvatljivom ličnošću kako sam vam bio predstavljen Scenarij je to zahtijevao od mene. Neugodan, mladi vrdalama, tako su me, vjerujem, opisali.

Jennings skoči.

— Pa što sve ovo znači, dr Keyes? Smatram da smo zaslužili neko objašnjenje!

— Svakako jeste, dr Jennings. I dobit ćete ga.

Dunning sjede pored Keyesa.

— Do izvjesne mjere naš prijatelj profesor Dykstra imao je pravo. Najprije, bitne činjenice koje su vam pružene na početku ovoga projekta bile su čista prijevara.

Val zapanjenih uzvika i prosvjeda uzdiže se dvoranom. Keyes podiže ruku.

— Samo trenutak, gospodo, molim. Saslušajte me. Ja sam rekao da su prvobitne činjenice bile prijevara. Nije postajao Leon Dunning, pronalazač antigravitacionog stroja. Mi smo to priredili i napravili film o tome. Nije bilo antigravitacije. A danas imamo antigravitacioni

stroj koji zbilja postoji. Želio bih, gospodo, da vrlo pažljivo razmotrite gdje je u ovoj stvari prava prijevara.

Napravio je stanku gledajući u oči svakome od njih, a zatim opet stade ustranu.

— Naš psiholog dr Kenneth Berkeley ispričat će vam ostali dio priče.

Bert se diže i krenu prema čelu stola kao da mu je neugodno učiniti ono što je od njega zatraženo.

— Ako se itko od vas ljuti — poče on — ja sam onaj koji to mora podnijeti. Projekt levitacije je bio neposredni rezultat mojega prijedloga. No, nemojte misliti da se izvinjavam. Ne mogu prihvatiti izraz prijevara ili podvala kako je to nazvao profesor Dykstra. Kako možemo nazvati podvalom nešto iz čega je proizašlo nešto s tako velikim mogućnostima, koje sad još nije u stanju nitko od nas ni shvatiti?

— Ali zbog čega, čovječe, zbog čega? — eksplodira Jennings nestrpljivo. — Čemu ovaj hokus-pokus, ovaj besmisao, bezvezna podvala s astrologijom, levitacijom i misticizmom! Zašto nije postavljen kao perspektivni projekt. Pa, mi nismo gomila studenata koju treba namamiti u nešto što ne želimo!

— Dobro, dajte mi onda vi odgovor na to pitanje! — reče Berk.

— Kako biste vi odgovorili na Keyesovo pismo kojim vas poziva da sudjelujete na projektu izgradnje antigravitacinog stroja? Koliko vas bi ostali sjediti u sigurnim i razumnim sveučilištima gdje sumanutima nije dopušteno trošiti novac kao u državnim institucijama?

— Zahvalni smo što imamo samo jednog profesora Dykstru na projektu. On je odbio prihvatiti činjenice koje smo mu servirali i njegov je cilj postao da dokaže kako je antigravitacija nemoguća stvar. Koliki bi od vas došli s istim ciljem da naša mala predstava nije potakla u vama zanimanje?

— Dykstra se nije mogao suočiti s činjenicama na racionalan način. Kao posljedicu toga on je dobio živčani slom, što je, dakako, bila posljedica dugog lanca prethodnih incidenata.

— S druge strane, oni medu vama koji su mogli prihvatiti činjenice koje smo vam pružili bili su sposobni izraditi prethodnu koncepciju o antigravitaciji i postići ono što ste smatrali nemogućim. To je bio projekt temeljen na psihologiji a ne na fizici. Mogli smo izabrati i nešto drugo a ne antigravitaciju. Rezultat bi, proričem, bio isti. Promatrao sam mnoge učenjake pri radu u laboratoriju i u biblioteci, Prostudirao sam obrazovne predispozicije koje unose u svoj rad. Prije nego što se uhvate ukoštac s problemom, odluka je već donesena o tome da li je to moguće ili nije. U mnogo slučajeva, kao što je primjerom pokazao profesor Dykstra, zanimanje za neki

problem postoji samo toliko koliko je potrebno da se dokaže da je odluka bila ispravna.

— Ako mi možete oprostiti što sam vas upotrijebio kao glinene golubove u ovom projektu, ja ću vam pokazati da sam vam pružio mnogo snažniju tehniku za znanstvena istraživanja od one koju ste imali ikada prije. Tehniku uvjerenja da se svaki željeni odgovor može naći. Vi uopće niste bili prevareni. Vama je samo pokazana jedna snažna naučna metoda.

— Kad biste se okušali na jednom problemu koji ste prije smatrali nemogućim, za nekoliko tjedana ustanovili biste koliko još ima važnih vlastitih istraživačkih problema koji čekaju na ovaj novi pristup.

Još je mnogo toga bilo rečeno na ovoj konferenciji. Ponešto od toga bilo je vrlo smušeno. Berkovo objašnjenje nisu neki uopće shvatili.

Bit će potrebno mnogo vremena da se u to potpuno udube pa čak i njemu — razmišljao je Mart. Bilo je ponešto i ljutnje u njemu, koju je teškom mukom savladavao. Smijuckao se lakoći kojom je Berk vodio čitav projekt. Mogao bi se kladiti da je psiholog imao neugodnih trenutaka zbog Dykstre!

Bio je zapanjen osjećajem koji mu je prostrujio kroz mozak kad je počeo shvaćati apsolutnu stvarnost što ju je Berk sada demonstrirao. Vidio je da se i na licima nekih drugih odražava neka vrsta izraza: zašto-mi-to-netko-nije-rekao-ranije.

Napokon su se složili da se sastanu ponovo slijedećeg dana kad se oslobode neposredne reakcije na ono što se dogodilo.

Čim su se mogli odvojiti, Berk uze Marta pod ruku.

— Gotovo sam ti zaboravio reći. Pozvan si na večeru noćas.

— Bilo bi dobro da to ne bude prijevara — reče Mart.

Poslije večere obojica su izašla u šetnju kroz park. Sjeli su na klupu i promatrali mjesec kroz okolne televizijske antene.

— Htio bih čuti ostatak priče — reče Mart.

— Ostatak čega?

— Nemoj biti stidljiv. Ostali momci će to iscijediti iz tebe sutra prije podne, ali ja bih želio saznati prvi.

Berk je šutio neko vrijeme, a onda je počeo govoriti. Zapalio je lulu i dobro je razgorio.

— Jennings je bio vrlo blizu tome kad je govorio o ustavama u mozgu što si mi bio spomenuo. Ti i ja smo bili također vrlo blizu onda kad smo pokušavali riješiti probleme svemira u školi. To seže sve tamo do onog pitanja koja si mi postavio kraj rijeke u planini: kakav je proces razmišljanja? Odakle dolaze originalne ideje?

— Razmisli malo o zakučastoj jednadžbi koju si skuhao za nekoliko dana o gravitacionom toku oko zakrivljenog prostora. Zašto to nisi napravio prije deset godina? Zašto netko drugi to nije učinio

još prije? Zašto upravo ti i nitko drugi? Želio sam da ti svakako dođeš i da sudjeluješ u projektu, Mart, jer sam želio da mi pomogneš u ovoj stvari. To je bilo malo više od onoga što ja mogu svladati. Nisam znao da li su potrebni fizičari ili psiholozi ili nekakav čudan križanac između njih.

No u svakom slučaju time sam počeo. Znaš teoriju komunikacija. Znaš da bilo koja činjenica može biti šifrirana u obliku impulsa. Na primjer, jedna kompleksna fotografija može biti izražena svjetlijim i tamnijim točkicama. Ima mnogo različitih metoda za pretvaranje informacija u impulse. Šifra može biti u točki i crti, mogu se upotrijebiti vremenski razmaci između impulsa, mogu se upotrijebiti amplitude impulsa, tisuću različitih načina i tisuću raznih kombinacija. Ali svaka se informacija može izraziti kao specijalna rečenica ili slijed impulsa. Jedan od takvih slijedova rečenica je ovaj: »Svako tijelo u svemiru privlači svako drugo tijelo u svemiru«; i drugi: »Tajna besmrtnosti je...« i tako dalje kao: »Gravitacija po sebi jest rezultat djelovanja... i ne može biti poništena pomoću... «. Svaki odgovor na svako pitanje može biti izražen specijalnim slijedom ili rečeničnim impulsom, gdje je neki odnos između impulsa šifrirani izraz informacije. Ali, prema definiciji, čista buka je potpuno nepravilni slijed impulsa, koji sadrži impulse u svim mogućim odnosima. Prema tome, svaka informacija koja nosi neku poruku jest specijalna podklasa 'buke'. Čista buka, dakle, uključuje sve moguće poruke i sve moguće informacije. Pa zato je čista buka, što je samo drugi izraz za čistu mogućnost, sveznajuća! Ovo nije samo pusta vježba iz skolastičke logike. To je spoznaja da se sve može naučiti i sve može postići.

Mart se pomakne i žestoko otpuhne oblak dima iz cigare prema mjesecu.

— Stani! — uzvikne. — Negdje mora biti granica tog tvojeg teritorija u koji me uvlačiš.

— Zašto? Zar je moja logika pogrešna u odnosu na buku i informacije?

— Do vraga, ne znam. Zvuči ispravno. Točna je, svakako, ali kakve veze ima s obradom ljudske misli u projektu levitacije?

— Sa strukturalnog stajališta ne mogu ti dati odgovor na to pitanje, za sada. Funkcionalno, označava da u ljudskom mozgu mora biti neki mehanizam koji nije ništa drugo nego generator za buku, proizvođač nepravilnih impulsa, čiste sveznajuće buke. A negdje na drugom mjestu mora biti neki drugi mehanizam, koji je podešen ili za filtriranje proizvodnje nepravilne buke ili za kontrolu proizvodnje tako da dopušta prolaz samo semantički osmišljenim oblicima. Očito je da filter može biti postavljen na svaku razinu kako bi filtrirao sve što mi odredimo da predstavlja buku.

Činjenice u svijetu oko nas bivaju odbačene tada kada nam ne odgovaraju. Kreativno maštanje je tu okrnjeno. Filter se automatski brine o tome kad smo ga jednom podesili.

— A vaš projekt ovdje — reče Mart, — i to smeće od babilonskog misticizma, astrologije i svega ostaloga... ?

— Čitav uzorak bio je postavljen tako da bude što je moguće bučniji — odgovori Berk. — Nismo znali kako da se proizvede antigravitacija, zato smo vam pružili sliku čovjeka koji je uspio, i to smo napravili što bučnije kako bismo oslobodili vaše filtere za buku u ovom slučaju. Ponudio sam ti izvjesnu količinu sveznajuće buke u predmetu antigravitacije i jedan neizbježni zaključak koji iz nje proizlazi. Svatko od vas je prethodno imao podešen filter za odbacivanje svake ideje o antigravitaciji, kao: Glupost! Nema koristi tragati za tim. Radimo na nečemu pametnijem... « Tako sam ja predložio Keyesu da sakupimo skupinu glavonja i da vam opalimo solidnu pljusku činjenicom da te nije besmislica i da se to može postići. Dati vam ponešto sveznajuće buke da slušate, da otkvačimo vaše filtere i pustimo da odgovor dođe iz vaše mentalne produktivnosti. I uspjelo je. I uvijek će uspjeti. Samo treba izbaciti olovo iz gača i kamenje iz glave, a arbitrarni filtar buke postaviti korigiran na nekoliko drugih stvari koje ste oduvijek željeli ostvariti i naći ćete točan odgovor na svaki problem koji zaželite ispitati!

Mart pogleda na mjesec koji je propisao srebro po nebu.

— Tja, tamo su zvijezde — reče. — Oduvijek sam želio k zvijezdama. Sada imamo antigravitaciju...

— Pa možeš krenuti k zvijezdama, ako želiš.

Mart zatrese glavom.

— Ti i Dunning. Najprije smo ga imali, pa onda ga opet nismo imali.

— Dobili ste nas da vam proizvedemo antigravitaciju. A to je bio običan trik! Sigurno ćemo obići planete još prije naše smrti, a možda ćemo stići i izvan našega sunčevog sustava. Ali čini mi se da ću ostati ovdje i raditi s tobom. Na kraju krajeva neka tričava planeta ili dvije nije tako mnogo. Ako saznamo kako da primijenimo najvišu razinu buke u ljudskom mozgu, možemo svladati cijeli svemir...

PENZIONER

Gerhard Zwerenz

Gemachter Mann mit 28 Jahren

Preveo Drago Bujan

Svakog jutra ustajem u 9 sati — to je moje vrijeme — stanem pred ogledalo i kažem sam sebi: »Dobro jutro, moj gospodine!«

Tako počinje moj dan.

Za jutarnje uređivanje i doručak treba mi jedan sat. Točno u 10 sati izlazim iz kuće. Do podneva je moje vrijeme pažljivo raspoređeno.

Svakog dana iznova zaključujem: »Za mene kao stručnjaka za niskogradnje i bušenja pakao se pretvorio u pravi raj!«

No, o tome poslije.

Ručam uvijek u »Platinhofu«, najboljem lokalu u gradu. Otkako me osoblje upoznalo, poslužuje me s posebnom pažnjom.

Poslije podne sam slobodan. Ljeti obično odlazim na kupanje, a zimi na klizalište. Rado bih i na skijanje, ali u blizini nema terena a putovati nekamo dalje ne mogu jer svakog prijepodneva moram posvršavati svoje poslove.

Ah, da — moram reći da imam 28 godina i da sam penzioner. Na tome mi, dakako, mnogi zavide.

Neoženjen sam i ne namjeravam se ženiti premda mnoge djevojke trče za mnom — slovim kao dobra prilika, ali ne dam se upecati.

Nikad nisam mislio da će mi jednom — i to tako brzo — biti tako dobro u životu.

Odrastao sam u siromašnoj obitelji. Moji roditelji gotovo da i nisu znali što je radost u životu. Majka mi je umrla vrlo rano, a otac nedugo poslije nje.

Neki dalji rođak plaćao je moje školovanje, ali je ubrzo nakon mog upisa na sveučilište poslovno propao. Dakako, nestalo je i novca

predviđenog za mene te sam za vrijeme studija bio više gladan nego sit. Bio sam strašno mršav — djevojke su me gledale sa sažaljenjem, nisam im se usudio ni približiti, a liječnici su se međusobno kladili o mom zdravlju i bili su razočarani otkrivajući da unatoč svemu ipak nemam tuberkolozu.

Zapravo, i sam se čudim svome zdravlju.

U početku sam studirao povijest književnosti. Povremeno sam radio u nekom građevnom poduzeću da bih zaradio bar nešto za hranu.

Pošteno rečeno, nisam im bio koristan. Ispadale su mi cigle iz ruku, a jednog sam dana pao sa skele kad mi je neki zidar — da me namagarči — pokazao pticu.

Nisam se ozlijedio, ali me poslovođa dobro izgrdio. »Pokupi svoje stvari i gubi se odavde!«, rekao mi je na kraju. »Bar se više nećemo morati bojati da nekome padneš i na glavu!«

Otada sam se zapošljavao samo još na zemljanim radovima. Za divno čudo, kopanje mi je polazilo za rukom brže i bolje nego mnogima snažnijim od mene.

Osjećao sam neki »unutrašnji zov dubine« — to mi je, očito, pomagalo. Razmišljao sam o tome i ubrzo donio ispravan zaključak: prešao sam na visoku tehničku školu i postao specijalist za niskogradnje i bušenja.

Otada mi je sve bolje polazilo za rukom. Pet godina sam studirao, četiri radio, a već sam godinu dana penzioner.

Svakog prijepodneva skupljam svoje penzije.

Počinjem u ponedjeljak sa crkvom. »Tako je najpravednije«, kažem sam sebi. Nedjeljom vjernici u crkvi ostavljaju mnogo novca, pa je ponedjeljak najpogodniji dan da podignem svoju penziju.

Odlazim, dakle, u župni ured, čavrljam s blagajnikom, hvalim župnika.

Budući da je župni ured blizu »Platinhofa« u kojem objedujem, ponedjeljkom prije podne imam, zapravo, mnogo vremena.

Utorkom primam državnu penziju. Uvjetovano je to propisom o primanju stranaka, u kojem se kaže da se državne penzije moraju podizati utorkom. Blagajna je u drugom dijelu grada i moram požuriti da bih stigao na objed. Nerado uzimam taksi. Svoje prijepodnevne obaveze smatram, naime, kombinacijom poslovne nužnosti i sportske rekreacije. Ne želim, razumije se, da mi se srce osali već u 28. godini.

Srijedom dobivam sindikalnu penziju, u četvrtak su na redu poduzetnici, u petak pravnici, a subotom se odmaram. Nedjelje provodim izvan grada u društvu svoje prijateljice.

Penzije primam i od mnogih drugih ustanova: od vatrogasaca, gimnastičkog saveza, ministarstva vojske, udruženja liječnika, saveza poljoprivrednika, društva ronilaca itd. No, oni mi plaćaju mjesečno ili

godišnje; mnogi, dapače, šalju novac po svojim dostavljačima.

Kad sam odlučio da se posvetim niskogradnjama i bušenju, nisam ni slutio koliku će mi sreću to donijeti.

Nisam hvalisav i priznajem: leguru 08/42 otkrio sam posve slučajno.

Nemalo sam se i sam iznenadio spoznavši da su moja svrdla za duboka bušenja dvadesetak puta tvrđa i bolja od do tada najtvrđih i najboljih. Moja su svrdla tonula u utrobu zemlje poput raketa. Bila je to senzacija. Svi veliki listovi poslali su posebne izvjestitelje da prate pokusna bušenja novim svrdlima. Manji listovi propali su zato što nisu poslali svoje izvjestitelje.

Razumije se, poput svih tehničara i ja sam bio ateist. Nebo i pakao — što se to mene tiče? Jednog dana, međutim, kad sam dao da se izvuče svrdlo — bili smo doprli upravo do dubine od pet tisuća kilometara — začuo se iz bušotine neki mukli žamor.

Nagnuo sam se nad bušotinu. Uto mi neki momak skoči gotovo u lice. Bio je sav odjeven u crno, a za njim su iz bušotine neprestano izlazili drugi njemu slični.

Prigovaralo mi se poslije da nisam proučio upute za duboka bušenja, ali za to nije bilo ni najmanje osnove.

Kao što spomenuh, cijelo vrijeme mog studija matematika i gladovanje neprekidno su me pratili. Unatoč tome solidno sam svladao sve stručne predmete i dobro sam znao: upute predviđaju sve moguće slučajeve nesreće i nezgode; postoje propisi o postupcima prilikom izbijanja vatre, potresa, eksplozije, pojave vode ili opasnosti od zaraze.

Nijednim pasusom — pa čak nijednom riječju — nije ukazano na to što da se radi u slučaju kakav se dogodio meni.

Danas je drukčije. Kažu: svako iskustvo se plaća. Uistinu, moje bivše poduzeće donijelo je poslije odgovarajuće propise. Istodobno je i država donijela opću zabranu: ne smije se više bušiti dublje od tri tisuće kilometara.

Čim mi se, dakle, to dogodilo, pojurio sam u svoj ured i u uputama grozničavo tražio rješenje ili barem naznaku za rješenje problema. Napolju su bića odjevena u crno i dalje izlazila iz bušotine. Što, za ime svega, da poduzmem?

Nekoliko baraka u kojima su spavali naši radnici nije moglo primiti ni desetinu tih u crno odjevenih što su izmilili iz bušotine!

Mogao bih o tome pripovijedati štošta. No, obavezao sam se da ću šutjeti, pa sam tako i postao penzioner u svojoj 28. godini.

One noći telefonom sam razgovarao sa svim vladarima ovog svijeta.

Kako li je to bilo uzbudljivo!

A u crno odjeveni mangupi sjedili su u barakama, šetali naokolo,

pušili, psovali, cerekali se, kartali, tražili rakiju i pivo. Da nisam zapovijedio da se svrdlo ponovno spusti u bušotinu, tko zna koliko bih ih još izašlo iz dubine.

Moje poduzeće prvo je shvatilo ozbiljnost situacije. »Zatvorite bušotinu!« — naredio je glavni direktor. Zatim se raspitivao da li među izašlima ima i bivših dioničara našeg poduzeća. Spomenuo sam mu broj onih koje sam prepoznao i dodao da su među njima i tri pokojna rukovodioca našeg poduzeća.

Tek što to rekoh, iz telefonske slušalice začu se neobičan zvuk, sličan onome što nastaje pri pucanju prenapete žice. Moje poduzeće trebalo je potom novog generalnog direktora.

U toku noći dežurni s bušotine izvijestio me da sada svrdlo guraju odozdo i da krajnjim naporom — strojevi su radili punom snagom! — uspijeva spriječiti da ga ti u crno odjeveni ne izbace uvis.

Pošao sam osobno pogledati što se događa. Uistinu, svrdlo je podrhtavalo pod silnim pritiskom; odozdo se čulo neobično komešanje.

Nagnuh se niže i razaznah dobro poznat glas. »Otvorite bušotinu!«, vikao je taj glas.

»Ta malo prije ste mi telefonom naredili da zatvorim bušotinu!«, odgovorih.

On je, međutim, odozdo i dalje navaljivao da otvorim bušotinu. Nudio mi je zauzvrat i velike svote novca.

Vratio sam se u svoj ured, odredio da još deset radnika dežura na bušotini i da pazi da svrdlo ne bude izgurano uvis i proklinjao sam svoj smisao za pronalaske, koji me, eto, doveo u tu nezavidnu situaciju.

Prvi pametan savjet kako da sebi pomognem dobio sam iz Rima.

Tamo sam, naime, poslao ovaj brzojav: »Bušotinom otvorila — pakao — trojica papa pobjegla — što da radimo?«

Rim je najprije odgovorio pitanjem: »Iz kojeg su razdoblja pape?«

Pošto se osobno raspitah, odgovorih da su dvojica iz srednjeg a jedan iz novog vijeka.

Na to mi je Rim kratko i jasno naznačio kako da riješim problem: »Pape su varalice — vratite ih natrag — vama nudimo penziju«.

Na sličan sam način još iste noći ugovore o penziji sklopio s ostalim zainteresiranim ustanovama.

Budućnost mi je time bila osigurana.

Moje poduzeće obavijestio je ministra unutrašnjih poslova, on ministra vojske. Sutradan su brodovi blokirali prilaz morem, a s kopna su se našem radilištu približili tenkovi. Istodobno su nebo prekrili avioni i izbacili tri puka najbolje izvježbanih padobranaca.

Kakav je to bio spektakl — to bacanje crno odjevenih mangupa u bušotinu! Kako su to padobranci spretno radili! Bili su ustinu sjajni!

Hvatali su jednog za drugim i — puf! — u visokom luku bacali u bušotinu da se sve pušilo; bujice psovki ništa nisu pomagale tim crnim vragovima. Puna dva tjedna vojnici su radili dok ne bi pali od umora — u međuvremenu su ih tri puta zamijenili drugi.

Kad je i posljednji stanovnik pakla vraćen u dubinu, zatvorili smo bušotinu i pokrili je debelim slojem betona.

Moje poduzeće poslalo mi je pismenu zahvalnicu kakvu nije dobio čak nijedan generalni direktor. Mnoge druge ustanove i poduzeća također su mi zahvalili na sličan način. Penzioniran sam u 28. godini. Ne mogu li, dakle, s punim pravom reći da je za mene kao stručnjaka za niskogradnje i bušotine pakao postao pravi pravcati raj?

Prije podne skupljam svoje penzije, a poslije podne radim što želim. Može li itko od svog zvanja tražiti više?

SAKUPLJAČKA STRAST

Roger Zelazny

Collector's Fever

Preveo Goran Pavelić

— Što radiš ovdje, čovječe?

— To je duga priča.

— Dobro. Ja volim duge priče. Sjedni i pričaj. Ne — ne na mene!

— Oprosti. Pa, sve je to zbog toga što je moj ujak nevjerojatno imućan.

— Stani. Što znači »imućan«?

— Pa, bogat.

— A »bogat«?

— Hm. Kad netko ima mnogo novca.

— Što je novac.

— Želiš li ti čuti tu priču ili ne.

— Da, ali volio bih je i razumjeti.

— Oprosti, stijeno, ali bojim se da je i ja ne razumijem.

— Zovem se Kamen.

U redu. Kamene. Moj ujak, koji je vrlo važan čovjek, trebao me poslati u Svemirsku akademiju, ali nije to učinio. Smatrao je da je liberalno školovanje bolja stvar. I tako me poslao na njegovo staro, usidjeličko sveučilište da diplomiram nehumane humanističke znanosti. Da li ti je sve do sada jasno?

— Ne, ali razumijevanje ne mora biti nužno za uvažavanje.

— To i ja velim. Nikad neću shvatiti ujaka Sidneya, ali cijenim njegove ogavne ukuse, njegov instinkt svrake kradljivice i njegovo beskrajno zabadanje nosa u tuđe stvari. Cijenim ih sve dok mi ne dođe da povraćam. Ne mogu uraditi ništa drugo. Taj je ljudožder stari porodični spomenik i voli sve uraditi na svoj način. Na žalost, on je

jedini u porodici koji ima novca. Zato i ide sve po njegovu.

— Taj je novac vjerojatno prilično važna stvar.

— Dovoljno je važna, čim me natjerala da pređem deset tisuća svjetlosnih godina do ovoga neimenovanog svijeta, koji sam slučajno nazvao Gnojište.

— Zatt leti nisko jer je strašan proždrljivac.

— To sam opazio. Ovo jest mahovina, zar ne?

— Da.

— Dobro, tada utovar neće biti velika teškoća.

— Što je to »utovar«?

— To ti je kada nešto staviš u kutiju i odneseš na drugo mjesto.

— Kao kad se nešto miče?

— Da.

— A što namjeravaš utovariti?

— Tebe, Kamene.

— Ja nisam vrsta koja se kotrlja...

— Slušaj, Kamene, moj je ujak skupljač kamenja. Kužiš? Ti si jedina vrsta inteligentnog minerala u galaksiji. Ti si najveći primjerak koji sam dosad spazio. Shvaćaš?

— Da, ali to ne želim.

— Zašto ne? Bio bi kralj u njegovoj zbirci kamenja. Neka vrst jednookog čovjeka u zemlji slijepih, ako mogu upotrijebiti tu nezgrapnu metaforu.

— Molim te, nemoj, štogod to bilo. Zvuči užasno. Reci mi kako je tvoj ujak saznao za naš svijet?

— Jedan od mojih instruktora pročitao je o ovom mjestu u nekom starom brodskom dnevniku. On je bio skupljač starih svemirskih brodskih dnevnika. Dnevnik je nekad pripadao kapetanu Fairhillu, koji se ovdje spustio prije nekoliko stoljeća i dugo raspravljao s tvojim narodom.

— Dobar stari Foul Weather Fairhill! Kako je on? Pozdravi ga kada...

— On je umro.

— Što?

— Umro. Kaput. Pojela maca Preminuo. Izdiblao.

— Oh, oh! Kad se to dogodilo? Vjerujem da je to bio izvanredno značajan estetski događaj.

— Ne bih znao reći. Ali, proslijedio sam informaciju mom ujaku, koji je odlučio da te pobere. I zato sam ja tu — on me poslao.

— Zbilja, iako mi je kompliment drag, ne mogu ti se pridružiti. Uskoro će vrijeme diblanja.

— Znam, pročitao sam sve o diblanju u Fairhillovom dnevniku prije nego što sam ga pokazao ujaku Sidneyu. Te sam strane istrgao. Želim da se nađe u tvojoj blizini kad se to bude odigralo. Tada ću

naslijediti njegov novac i na sve moguće i skupe načine ću se tješiti što nisam mogao ići u Svemirsku akademiju. Najprije ću poslati alkoholičar, a onda ću se odati kurvanju... ili je možda bolje da učinim obrnutim redoslijedom .. .

— Ali želim diblati ovdje, među stvarima uz koje sam vezan!

— Ovo je poluga. Sada ću te podignuti.

— Ako to pokušaš, diblat ću istog trenutka.

— Ne možeš. Izmjerio sam tvoju masu prije nego što smo započeli razgovor. U zemaljskim uvjetima bit će ti potrebno osam mjeseci da dosegneš veličinu za diblanje.

— U redu, blefirao sam. Ali zar nemaš milosti? Ležao sam ovdje stoljećima, još od onog vremena kad sam bio kamenčić, upravo kao i moji preci. Tako sam pažljivo izgrađivao svoju molekularnu strukturu, slažući atom na atom. A sada da budem odnesen upravo prije vremena za diblanje, pa to je vrlo nekamenski od tebe.

— Nije sve tako loše. Obećajem ti da ćeš sakupiti najfinije atome što se mogu naći na Zemlji. Posjetit ćeš mjesta koja dosad nijedan kamen nije posjetio.

— Slaba utjeha. Želim da me moji prijatelji vide.

— Bojim se da to ne dolazi u obzir.

— Ti si vrlo okrutan čovjek. Nadam se da ćeš biti u blizini kada budem diblao.

— Namjeravam biti daleko i raskalašeno se provoditi kada se to dogodi.

Zbog pod-E gravitacije na Gnojištu Kamen je lako bio odguran od svemirskog sedana, utovaren i uz pomoć vitla smješten u odjeljku kraj atomskog reaktora. Činjenica da je to bio mali sportski sedan, u kojem je njegov vlasnik odstranio zaštitne ploče, bila je razlogom što je Kamen osjetio nagli osjećaj vulkanske pijanosti; brzo je dodao izabrane atome svojoj zbirci i na mjestu diblao.

Rascvjetao se u pečurku i u širokim se valovima rasuo po ravnicama Gnojišta. Nekoliko mladih Kamenova palo je iz prašnjavog neba, glasajući se plačem novorođenčadi, nad družbom na tlu.

— Uspjela fisija — primijeti neki udaljeni susjed — i to prije nego što sam očekivao. Osjećaš li ovo toplo zračenje?

— Izvanredno diblanje — složi se drugi. — Isplati se biti pažljivi sakupljač.

UOBIČAJENI POSAO S MANJIM IZMJENAMA

Ralph Williams

Business as Usual, During Alterations

Preveo Nikola Popović

Koordinator sektora namrštio se dok je proučavao izvještaj što je ležao pred njim na stolu. U vrlo jezgrovitom proračunu simbologije-sociodinamike ipak je zauzimao nekoliko stranica.

— Besmisleno! — reče uzrujano. — Potpuno besmisleno!

Šef promatračke grupe klimnu glavom. — Gotovo da je tako — složi se on. — Ali je i neosporno.

— No to je smiješno! Vaša predviđanja govore o potpunom samouništenju urođenika na tom planetu.. »Zemlji«... za manje od jednog galaktičkog tjedna. Pa to je besmisleno!

— Točno tako — reče promatrač.

— To ne smijemo dopustiti! Nama je potreban taj planet. To je jedini planet nastanjen u okrugu od pedeset svijetlosnih godina, jedna civilizacija tek na pragu tehnološke ekspanzije, mlada, snažna — pa sada ovo. Moramo uspostaviti neposrednu kontrolu, ubaciti kompletno upravljačko osoblje, pa, da, stajat će nas to milijarde, mogli bismo za te novce osnovati jednu našu koloniju. To je vjerojatno neka greška. — Koordinator preleti opet po stranicama izvještaja.

— Ah! — uzvikne. — Tako sam i mislio. Evo, ova funkcija međusobno sukobljenih skupina čisto je induktivno poopćavanje koje vi primjenjujete na neku neprovjerenu situaciju. Ne vrijedi. Vi hoćete zapravo reći da se ti ljudi neće moći prilagoditi. Zašto, pa njihova cijela povijest je povijest prilagođavanja: oni uzimaju sve, apsolutno

sve, i prema podacima iz vaših promatranja prilagođavaju to svojim potrebama.

Glavni promatrač klimnu glavom.

— Individualnim potrebama, ali ne i društvenim potrebama. Tu je bit stvari. »Ja prije svega, a svi ostali neka idu do vraga«. To je prilično dobro načelo dok jedan čovjek ne može posegnuti dalje nego što može dobaciti kamen ili dok dovikuje naređenja nekoliko stotina metara. Ali nije dobro kad možete reći »skoči, žabo« odjednom cijelom kontinentu a iza toga leži hidrogenska bomba. Na bismo imali pod kontrolom tu razinu moći, potrebna je moć kulturne prilagodljivosti, bilo instinktivne bilo razumske. Ovaj narod nema ništa od toga.

On načini stanku i zamišljeno se počeša po bradi ili po onome što bi bila brada kada bi bio ljudsko biće.

— Ipak priznajem da su proračuni malo klimavi. Zato smo pripremili jedan pokus. S vašim odobrenjem namjeravamo tim ljudima podvaliti jednu spravicu. Nije smrtonosna, ali je zato kulturno porazna. Tako je načinjena da je mogu dobrovoljno prihvatiti ili odbaciti. Ljepota je toga pokusa u tome što ćemo pogoditi dvije ptice jednim udarcem. Ako prihvate, ode fuć, njihova civilizacija, a mi treba da samo uletimo i popunimo nastalu prazninu. Ako odbiju, onda ni ne moramo pokušavati da se ukrcamo, i ja griješim.

— Kakva je to spravica?

— Pa, kakva bi spravica najbolje odgovarala? Pomislite na neku vrlo visoku suparničku kulturu, zasnovanu na ekonomiji neimaštine; stvari, imovina ili njihova upotreba razmjenjivana za usluge na individualnoj osnovi...

— Materijalni duplikator!

— Točno.

*

Bila je sredina prijepodneva, pretpostavljam, kad su do nas došle prve glasine o duplikatoru kod »Browna«.

Jedan od službenika, blagajnika, došao je trčeći k meni da me o tome izvijesti za vrijeme jutarnje pauze za kavu. Priča je glasila da je netko izumio stroj koji može odmah, iz ničega, reproducirati bilo koji predmet. On je to čuo od neke činovnice, koja je opet čula od momka na dizalu, a on je to čuo od čovjeka kojeg je prevozio.

U velikoj robnoj kući kao što je »Brown«, s toliko mnogo zaposlenih, možete čuti raznorazne glasine.

— Dobro, to je vrlo zanimljivo — rekao sam mu. — Što će sad još izmisliti? Moram svakako požuriti da čujem vijesti u jedanaest.

Nekoliko minuta poslije nazvao je Pete Martens iz odjela Kućanskih aparata da mi kaže kako je slučaj već stigao i na TV.

— Pogledajte sami, mr Thomas — rekao mi je. — Ukoliko nije

novinarska patka, vjerojatno je nešto vrlo krupno.

— Hvala, Pete — odgovorio sam. — Sad ću doći dolje. Ne držim televizijski aparat u svom uredu — bio bi to loš primjer za jednog rukovodioca, smatrao sam.

Nekoliko kupaca i prodavača skupilo se oko demonstratora u odjelu Kućanskih aparata. Pete me je vidio kako izlazim iz dizala i napravio mi mjesta.

— Ovamo, gospodine Thomas — rekao je.

Klimnuo sam mu zahvaljujući i pogledao na ekran. Jedan je čovjek sjedio za stolom i govorio. Na stalku je bila crna kutija, kocka sa stranicama od oko dvadeset pet centimetara, sa dva pladnja sa strane, a na vrhu nešto kao kućna vaga. Crveno dugme bilo je s prednje strane na kocki. Ispod dugmeta bila je pločica s natpisom.

— ... sve što je tako veliko da se može staviti na pladanj. — čovjek je rekao »apsolutno sve«, uzeo škare za papir, stavio ih na jedan od pladnjeva i pritisnuo dugme. Identične škare odmah su se pojavile na drugom pladnju. Pročeprkao je po džepu pa izvadio kolut s ključevima. Napravio je duplikat. Skinuo je svoje naočale i napravio još jedne.

— A možete napraviti i ovo. Dodajte mi onaj drugi duplikator, molim vas. — Na ekranu se pojavi neka ruka s čudnom napravom sličnom onoj koju je demonstrator imao pred sobom. On je stavi na pladanj, pritisnu dugme i nemarnom kretnjom pokaže na original i duplikat. Odjednom rukom gurne sa stola duplikat, koji se razbio kad je pao na pod. On se nasmije i pogleda u nas s ekrana.

— Ne brinite — reče on. — Ima još puno toga. — Pokazao je da stroj može udvostručiti i sam sebe, i još jedan, i još jedan i tako unedogled dok cijeli stol nije bio prekriven tim aparatima.

— Kako to radi? — pitao sam Martensa.

On slegne ramenima,

— Nitko ne zna. Nekoliko tih kutija nađeno je jutros na stubama gradske vijećnice. Bez naziva i marke i bilo kakve oznake za raspoznavanje, samo s jednom pločicom na kojoj je pisalo kako se time rukuje i nešto o načinu isporuke. Upravo prije nego što ste vi došli pokazali su stražnju stranu tog aparata. Nalikuje na neku elektronsku napravu, ali inženjer TV studija nije mogao ustanoviti kako funkcionira, pa su nekoliko tih kutija poslali na sveučilište. I njih je to zapanjilo. — Nasmijao se nervozno. — Možda su ih ostavili oni od »Lyona«.

— Ljudi, treba zapamtiti jedno — govorio je dalje čovjek s TV. Pogledao sam na ekran. Svi su duplikatori bili uklonjeni osim jednoga. Čovjek je na dlanu držao hrčka. — Nemojte pokušavati udvostručiti malog Johnnyja jer je on tako sladak da biste odmah poželjeli desetak njih.

On stavi hrčka na pladanj i pritisnu dugme. Dvojnik hrčka poskoči u zrak čim je bio materijaliziran i pade na sto trzajući se neko vrijeme dok se nije umirio. Drugi je ostao na drugom pladnju i mirno zurio u pridošlicu trzajući njuškicom.

— Što misliš, bi li to mogla biti i prijevara? — upitao sam Martensa. — Znaš, trik fotografija i tome slično?

On zaklima glavom.

— Mislim da nije. Ovaj je čovo iz toga napravio pravi šou, ali svi tv-kanali puni su vijesti o tome. Na radiju također.

— Bogamu, zbilja je napravio dobar šou, svakako. — Pogledao sam na kupce oko sebe, svi su netremice gledali u ekran i pratili najmanju kretnju demonstratora. — Kad bismo samo imali nekoliko tisuća tih »artikala« ovdje u prodavaonici, sada, sa svim tim popratnim talambasima...

— Pa, ovaj — poče Martens — ta me stvar zapravo ipak plaši. Znaš kako je, samo tako iz ničega napraviti svaku stvar kako i kad hoćeš i koliko hoćeš, »hokus pokus« i gotovo. Što ja mislim pri tome? Moj brat radi u tvornici škara; što će biti s njim?

Klimnuo sam glavom malo zamišljen.

— Shvaćam što hoćeš reći. Taj bi duplikator sam po sebi mogao biti tvornica bez obzira na materijalne troškove i troškove rada... pa on bi srušio cijelu strukturu cijena! Ne treba kupovati, dovoljno je samo postaviti nekoliko duplikatora i razviti vlastitu proizvodnju. Nema potrebe ni za investitorom: dovoljno je imati samo po jedan primjerak od svega. Kapirate? Očistiti ćemo cijeli odjel. Skladište? Također!

Doista počinjem uviđati sve mogućnosti.

— Pete — rekoh mu — ti imaš pravo, to je velika stvar, zbilja velika. — Pogledao sam oko sebe u potrazi za nekim telefonom. — Bolje da odmah pozovem Browna.

Brown je očito gledao isti program kod kuće jer kad sam ga nazvao čuo sam u pozadini nešto kao o većem duplikatom.

— Da, znam, Johne. — Njegov glas je zvučao muklo. — Gledao sam to. Vjerojatno to znači kraj naše cjelokupne ekonomije. Jeste li pročitali što piše na pločici na toj napravi?

— Martens je rekao nešto o uvjetima isporuke.

— Samo trenutak, ja sam to presnimio, evo ga. Tu je bilo nešto kako treba rukovati aparatom i onda jedno upozorenje: »Upozorenje! Pritiskom na dugme možete ispuniti svaku svoju želju. To je ujedno i pukotina u osnovama ljudskog društva. Nekoliko milijarda takvih pukotina dovest će ga do propasti. Izbor je vaš!« Pa, pretpostavljam da te pukotine već djeluju. Moje skladište s aparatima od General Motorsa. — On se namršti.

Tamo preko u odjelu kućanskih aparata pogledao sam na čas u

ekran. Jedan automobil-igračka bio je stavljen na pladanj duplikatora, komentator se poslužio jednom igračkom-kranom da bi udvostručene automobilčiće složio u uredne redove po stolu.

— Ali što da radimo sa skladištem, Browne? — upitao sam ga zabrinuto.

— Ne znam, Johne, zbilja ne znam. Vi ste tamo pa učinite što najbolje znate, samo budite uporni pa ćemo vidjeti kako će se stvari odvijati.

Da budem uporan! Ljudi koji su uporni i čekaju da vide kako će se stvari odvijati u ovom poslu bivaju pregaženi. Ako želite ostati u poslu da se uspnete na vrhunac razvoja i držite korak s njim, pa, Brown je bio pravi trgovac, izgradio je trgovačku kuću od male prodavaonice svaštarija na uglu ulice — ali to je bilo prije četrdeset godina, a svi mi starimo brže nego što mislimo...

— Dobro, Brown, učinit ću sve što mogu — odgovorio sam mu umjesto razmišljanja.

— Dobro je, Johne, znao sam da vi to hoćete i možete. On spusti slušalicu, a prije nego što sam to i ja učinio telefonistica upade.

— Oh, gospodine Thomas — reče ona. — Gospodin Jones vas hitno zove u odjel ženske odjeće, kaže da je vrlo hitno.

Jones je jedan od ljudi kojima je sve hitno, ali odjel ženske odjeće je na prvom katu, samo nekoliko koraka od telefona na kojem sam se upravo nalazio.

— Hvala, Connie — rekao sam telefonistici. — Odmah ću vidjeti što je.

Kad sam stigao tamo, Jones se uzbuđeno vrtio oko nekoga zdepastog sredovječnog čovjeka koji je izvodio neke budalaštine oko pulta za zamotavanje robe. Bio je tamo duplikator. Pokušavao je jednoga smjestiti na pladanj drugoga. Klimao se dok ga nije podbočio olovkom. Zatim se malo odmakao. »Presto, chango, abrakadabra«, izgovorio je mistično i pritisnuo dugme. Duplikator se malo zatresao i umirio. Sada su već bila tri komada, original i po jedan na svakom pladnju. Olovka se polagano otkotrljala na pod. U jednom trenutku, tako reći, ovo je bilo mnogo upečatljivije nego ono na TV.

Čovjek skine duplikator s pladnja, onaj drugi podboči opet olovkom pa pritisnu dugme, i evo još jednoga.

— Vi ste ovdje šef? — zapita me.

Klimnuo sam glavom.

— Dakle, koliko? — Glavom pokaza na ona dva duplikatora na stolu.

— Nisam sasvim siguran da vas razumijem — počnem ja oprezno. — Hoćete reći da biste to htjeli prodati robnoj kući?

— Dakako, a što bih drugo? — Pri tom je stavio dva duplikatora u kartonske kutije i zatvorio ih. — Hajde, hajde, ja sam prezaposlen

jutros. Što imate u toj blagajni?

Mogla bi to biti neka prevarantska igra, svakako. Neka vrsta hokusa pokusa između TV i momka koji na ulici operira po poslovnim kućama. Ali nije, i gospodin Brown je to vidio kod svoje kuće. Osim toga, ne smrdi na neku prijevaru. Otvorio sam blagajnu i izbrojao devedeset tri dolara. Mislio sam prije vrlo često da je zarada na pultu mnogo veća. Stavio sam novac na pult.

— OK prijatelju, sad će ti radnja raditi — reče neznanac. Pokupio je novac i kartonsku kutiju, okrenuo se i prošao kroz gomilu namještenika i kupaca. Nitko nije na njega obratio pažnju. Bili su previše zauzeti bulјeći u duplikatore.

Uzeo sam jedan u ruke i dobro ga pogledao. Težio je oko sedam kilograma; bila je to samo crna metalna kutija s nekakvim dijelom na vrhu što je držao oba pladnja, te dugmetom koje je valjalo pritisnuti. Ispod dugmeta bila je pločica s jednostavnom uputom: »Kad pritisnete dugme, svaki predmet stavljen na jednu stranu na pladanj bit će udvostručen na drugoj strani, na drugom pladnju«, i zatim upozorenje koje mi je Brown pročitao. Izvanredno dobra roba, nije bilo nikakve sumnje u to.

— Dat ću vam dvije stotine za njega — reče jedan kupac uzbuđeno.

— Samo trenutak, molim vas — odgovorio sam mu. Postavio sam jedan duplikator na pladanj drugoga kao što sam vidio da radi demonstrator i pritisnuo dugme. Zaustavio sam dah. Uspjelo je.

— Evo izvolite — rekao sam. — Cijena će biti 19,98 dolara. Jones, primite utržak, molim vas.

Napravio sam još nekoliko komada provjeravajući funkcioniranje duplikatora. Nije bilo prigovora. Pritisni dugme. Skini ga s pladnja. Pritisni dugme opet. Ako malo pridržite rukom, neće vam biti potrebna olovka da ga podržava.

Službenik s drugog pulta stajao je uz mene pažljivo motreći bez daha.

— Jeste li vidjeli kako to radi? — pitao sam ga. — Jeste? Dobro. Hoćete li znati rukovati aparatom? Treba samo skinuti jedan i pritisnuti dugme za drugi.

Pogledao sam oko sebe i vidio da je nadglednik na tom katu među kupcima.

— Sam — rekao sam mu — uzmi nekoliko svojih ljudi i raščisti onaj pult s bluzama kod vrata. Uredi prodaju tamo, bez zamotavanja, uz cijenu od 19,98, po načelu »plati pa nosi« za svakoga kupca. Ovim ćemo se pultom koristiti da ih proizvodimo.

— Ah! — reče jedan glas pokraj mene podsmješljivo. — Posao kao i obično prije svega, dok Rim gori. — Poznavao sam taj glas kao i taj stil. Bio je to George Beedle, naš personalni direktor. U ona dobra

stara vremena prije nego što je dr Elton Mayo izmislio međuljudske odnose, oni u personalnom su ljude zapošljavali i otpuštali, »vedrili i oblačili«, izračunavali plaće i određivali kvalifikacije itd. Sada su to doktori filozofije, potpuno spremni da pruže upute službenicima u istančanostima praktične psihologije, sociologije, ekonomije, epistemologije (nauka o spoznaji) i da daju lekcije o tome kako se postiže uspjeh. Uživao sam u prepirkama s Georgeom. Čudesno je kako čovjek može biti izvanredan erudit bez i najmanje žice poslovnosti.

— Odlazi, George — rekao sam mu odlučno. — Imam posla. Pogledao me je znatiželjno.

— Zaposlen, čime? Zgrtanjem novaca za Browna? Čekaj, dopusti da ti pokažem kako ćeš to učiniti na najlakši način.

On izvadi iz lisnice novčanicu od deset dolara i stavi je na pladanj duplikatora. Lijevim kažiprstom pritisnu dugme. Kad se pojavila nova novčanica od deset dolara, on je pokupi desnim kažiprstom i opet pritisnu dugme, pa opet pokupi. Sve je bilo puno novčanica od deset dolara.

Dva ili tri čovjeka zurila su u to čudo i pokušavala pobrati novac. Ostali su samo buljili zapanjeno.

Moram priznati da sam bio i sam zabezeknut. Potencijalne mogućnosti duplikatora jednostavno još nisam bio shvatio. Roba, da, svatko proizvodi robu, ali samo vlada proizvodi novac ili, morao bih reći, do sada ga je proizvodila.

— Moj Johne — reče George — pritisni-pokupi, pritisni-pokupi! Krvotok tržišta je novac. A kakvu cijenu ima novac sada? — Uzeo je jednu novčanicu, zamotao je, zapalio svojim upaljačem i pripalio njome cigaretu. — Dobra stvar za potpalu, ako ložiš drvima.

— Uh, da — rekao sam mucajući. Jedva sam se sabrao. On nije imao pravo, svakako, u općenitom smislu. Što se tiče novčanice od deset dolara, imao je apsolutno pravo. Bila je prava sramota što smo imali upravo tako »zapaljivu« robu kao što je bio taj prokleti duplikator, ali što je tu je. U maloprodaji čovjek nauči da se ne prepire sa činjenicama ili da ne gubi vrijeme u uzaludnim žalopojkama. Zapazio sam Samov pogled i dao mu znak da priđe.

— Nema prodaje za novac — rekao sam mu. — Ni u kojem slučaju. Samo osobni čekovi.

— I čekovi mogu biti udvostručeni — podsjetio me George, ali gledajući me pomalo nesigurno.

— Čemu? — odgovorio sam. — Ček nije zakonito platno sredstvo, to je osobni nalog određeno osobe da se prebaci potraživanje. Tu ne pomaže duplikator, jer bi čekovi bili lažni i bez pokrića.

— Ah! — reče George; sada je na njemu bio red da se malo čudi.

Napeto sam razmišljao dok sam to govorio. Mnogi ljudi koji su bili

prisutni kao kupci nalikovali su na ljude koji nemaju svoj račun u banci.

— Čekaj malo, Sam — zaustavio sam ga. — Ako ovi ljudi ne mogu napisati ček, otvori za njih kredit kod nas. Glavno je da trgovina radi. Ti su duplikatori sada najtraženiji, ali će sutra biti mrtva stvar.

— Razumijem, shvatio sam. — odgovorio je Sam i požurio natrag do svojega pulta.

Nazvao sam kreditni odjel i dogovorio se s njima kako da urede kredite.

— Ako kupac ima kuću, stalno boravište, adresu i zaposlenje — rekao sam im — to je dovoljno. Uzmite njegov potpis i dajte mu robu.

George je još uvijek stajao tamo, ponovo mu se vratilo samopouzdanje i superiorni smiješak intelektualne nadmoći (kako nisam ja Babbit), iako je upravo najvulgarnija, primitivna trgovina osiguravala i plaću za njega. Ponekad me George pomalo nervirao.

— Dakle, što kažeš? — zapitao sam ga.

— Ništa — promrmljao je kroz zube — baš ništa. Samo se divim kako posao kreće. Tako prekrasno da zaboravljamo neke stvari. Tu je aparat koji znači apsolutno razaranje naše ekonomije. A, jesi li ti zabrinut? Razmišljaš samo o tome kako da napraviš što veći skok u širenju kuge!

Bilo je, vjerojatno, više od dvije stotine kupaca koji su se vrzli po odjelu ženske odjeće. Glas se bio brzo proširio, duplikatori su dolazili stalno, u pravilnim razmacima, iz odjela za pakovanje. Dvije djevojke iz kreditnog odjela upravo su izašle i žurile ovamo s velikim hrpama ugovora pod pazuhom.

— Evo, za ovo sam ja plaćen — rekao sam Georgeu. — Da unapređujem prodaju. Drugi su ljudi plaćeni da se brinu o društvenim posljedicama.

— Točno. Netko je bio zabrinut za njih. Jesi li pročitao upozorenje na pločici, jesi li?

— Pročitao sam — priznao sam. — Pa što onda? Sa svim tim pritiskanjem dugmeta danas, s tih nekoliko tisuća koje ću prodati, neće se nimalo izmijeniti situacija.

— Hoće, i te kako će to izmijeniti situaciju. Nisi ni pomislio zašto je to upozorenje tamo postavljeno. Predahni malo i prestani misliti samo na to kako će ljudi za tu napravicu platiti dvadeset baksa, razmisli malo o tome što oni nakon toga sve mogu učiniti. Što će se dogoditi Ujedinjenim čeličanama kad se ustanovi da se sve tračnice potrebne za željeznicu mogu proizvoditi na licu mjesta, ondje gdje ih treba zakovati za pragove, jednim duplikatorom na ručnim kolicima? Što će se dogoditi željeznicama ako ljudi sve što treba slati mogu proizvoditi na licu mjesta ni iz čega, ako ne moraju ništa voziti s jednog kraja zemlje na drugi? Što će se dogoditi General Motorsu ako

svatko tko želi novi chevrolet može posuditi kola od susjeda i napraviti sebi duplikat? Što će se dogoditi Westinghouseu ako gospođa Jones može prošetati do Browna sa svojim duplikatorom pod pazuhom, uzeti novi toster, staviti ga na pladanj i za trideset sekundi odšetati s još jednim koji je upravo napravila pomoću duplikatora? Ako te Westinghouseove nevolje ne diraju, što će se dogoditi Brownu ako se to dogodi? Što će se dogoditi?

Nisam čekao nastavak. To se ne može izbjeći, George doista ima vrlo slikovit način objašnjavanja stvari. Sada sam uvidio da ima pravo. Nisam razmišljao o tome na taj način, nego sam samo reagirao spontano, trgovački. Telefon je bio na drugom pultu.

— Connie! — povikao sam — zakaži odmah konferenciju sa svim šefovima odjela. — Mislio sam zbilja odmah. Pozivi su počeli čim sam spustio slušalicu.

Prvi je kupac upravo dobivao svoj duplikator. Većina ih je žurno odlazila iz robne kuće, a nekolicina se oklijevajući zadržavala tu i lukavo mjerkala robu. Jedna je žena s pohlepnim pogledom u očima i vrlo određenom namjerom žustro pokrenula svoje glomazno tijelo i laktovima prokrčila put između kupaca prema polici sa skupocjenim koktel-haljinama.

— George! — viknuo sam. — Pripazi na telefon! — Kada sam stigao do nje, ona je već zgrabila jedan svečani komplet s vješalice i smotala ga želeći ga staviti na pladanj svojega upravo kupljenog duplikatora. Pružio sam ruku preko njena ramena i podigao komplet prije nego što je ona pritisnula dugme.

— Žao mi je — rekao sam strogo. — Ne možemo dopustiti kupcima da udvostručuju robu.

Pogledala me ratoborno.

— Tko to kaže?

— Zakon tako nalaže. — Možda to i nije bila prava istina, ali nisam joj dao vremena da o tome razmišlja. — Vi ste željeli ovaj komplet? — rekao sam joj ljubaznije. — Dopustite mi. — Stavio sam haljinu opet na pladanj i pritisnuo dugme. — Evo izvolite — rekao sam joj još ljubaznije. Pogledao sam na cijenu: 98,75. — Sada je cijena dolar i devedeset. Imate li svoju kreditnu karticu?

Ona nesigurno klimnu glavom, sva zbunjena ali ne i do kraja uvjerena.

— Možda želite — nastavio sam — još nekoliko lijepih komada po ovako povoljnim cijenama? — Otišao sam do polica i vješalica, uzeo s reda tucet haljina i stavio ih redom na duplikator. — Ako vam neki od ovih neće pristajati, samo nam pošaljite natrag, mi ćemo vam odobriti kredit za nešto drugo. Možda bi vam se svidjela ova lijepa sintetična pseudomarten haljina, ova krasna sinto-svilena ženska torbica, sve to po izvanredno sniženim cijenama, bez ikakva plaćanja sada; ne

dugujete nam ništa sve do slijedećega prvog u mjesecu.

Prodavačica je stajala kraj mene bespomoćno usta otvorenih od čuda.

— Ja ću napisati račun za ovo — rekao sam prodavačici kratko. — Vi samo zamotajte robu.

Napravio sam nekoliko krupnijih paketa, koje je jedva mogla nositi zajedno s duplikatorom. — Izvolite, gospođo — rekao sam pomažući joj da stigne do vrata — i zapamtite: ova prodaja nije samo danas takva, svaka stvar koja se prodaje kod Browna može se udvostručiti po sličnoj, nevjerojatno niskoj cijeni, nije potrebno čak ni da donesete svoj duplikator, mi ćemo imati po jedan na svakom odjelu s robom, vama na usluzi.

Usput sam se očešao o Sama.

— Pokušaj otpremiti te ljude s duplikatorima — rekao sam mu — zaštiti nekako pultove, blokiraj prolaze do robe i postavi stražara na vratima. Nikome nije dopušten ulazak s duplikatorom. Postavi duplikatore što brže možeš u sve odjele, pokupi sve ljude koji ti mogu pomoći.

Vratio sam se do Georgea koji je držao slušalicu videofona u rukama.

— Svi su na okupu — rekao mi je.

— Hvala ti, George. — Digao sam slušalicu. — Pretpostavljam da ste svi čuli o ovom duplikatom — rekao sam staloženo. — Ima li nekoga tko nije? — Nitko ne odgovori. — Dobro, onda, evo što smo mi radili sada ovdje dolje na prvom katu. — Ukratko sam objasnio što se sve dogodilo. — Do sada je sve to bila hitno improvizirana akcija. Da vidimo da li možemo cijelu stvar malo bolje organizirati i predvidjeti razvoj malo unaprijed. Ima li netko neki prijedlog?

— U tom poslu s kreditima — reče Markov — način na koji mi to pišemo. Većina ljudi je nepoznata, s nekim izuzecima. Bude li mnogo prodaje, bit ćemo zagušeni ovdje gore s provjeravanjem njihovih tekućih računa kod banaka. Što ćemo s tim?

— Za danas ih tretirajte po načelu plavih kreditnih kartica — odgovorio sam. — Temeljito ćemo se vratiti na naš prijašnji način poslovanja kad se sve ovo smiri i sredi.

Kod Browna je plava kartica kao gotov novac, samo mnogo brže i bez ograničenja kredita. Mušterija treba samo da pokaže karticu, prodavač uzima broj računa s bloka i to je sve.

— U redu, ali da li je svatko kreditno sposoban?

— Taj komadić papira samo je kreditno pismo za olakšavanje knjigovodstvenog posla. Je li tako, Joslyn? — rekao sam.

— Manje-više tako — odvrati mala iz računovodstva.

— A sada o toj cijeni od 1,98 dolara tamo dolje u odjelu ženske odjeće. To je tamo u redu, a što će biti s artiklima kojima je cijena

ispod jednog dolara? Možemo li prodavati artikle od dva centa za dvije tisućinke dolara? I što će biti s robom koja se ne može udvostručiti? Ne možeš staviti na pladanj frižider od dvije stotine i pedeset kilograma. S duplikatorom ne moramo biti zabrinuti za cijenu one robe koja se može udvostručiti, i inače se u suvremenoj maloprodaji ne radi sa čvrsto određenim cijenama. »Brown« je imao elektronska računala vrijedna nekoliko stotina tisuća dolara, koja izračunavaju točnu cijenu za svaki predmet na temelju postojećeg skladišta robe, stvarnih troškova odjela, troškova manipulacije, fiksne i varijabilne amortizacije i još desetak drugih činilaca u kalkulaciji.

— A kako bi bilo ovo? — rekoh. — Oznaka s popustom: od 90 posto na jeftinijim artiklima do 99 posto na skupljima koji se mogu udvostručiti. Na predmetima koji se ne mogu udvostručiti naša će cijena biti točno 10 posto od naznačene cijene. Jer zapamtite, ti se predmeti ne mogu sada udvostručiti, ali to će se moći sutra, čim netko napravi veći duplikator.

Mi ćemo morati raščistiti sve zalihe. Ako bismo ovaj dan mogli završiti time da nam ostane po jedan primjerak od svakog artikla koji možemo udvostručiti i ako priručno skladište ispraznimo, bit će više nego odlično. Sve što nam je potrebno da bismo nastavili posao punom parom jesu duplikatori.

Gotovo da sam mogao čuti kako se okreću kotačići u Joslyninoj glavi, imali su istovjetan zvuk s IBM računarom.

— Prihvaćam — reče ona napokon — kao privremenu mjeru, da pokrenemo stvar s kliznim kalkulacijama. Pretpostavljam da želite da izbacim stare kartice i započnem nove kalkulacije cijena, od početka?

— Upravo to želim da uradite. Tko će biti slijedeći?

Toivo iz personalnog, čovjek koji radi Georgeov posao dok on filozofira, htio je znati kakva će biti politika prema namještenicima u pogledu popusta na duplikatore.

— Nema prodaje duplikatora namještenicima — objasnio sam. — Svaki namještenik dobiva besplatno jedan duplikator s pozdravima kuće »Brown«. — »Ne smiješ škopiti bika za rasplod« pomislio sam. »Isto tako ne smiješ mu pred nosom držati zatvorena vrata sjenika za hranu«. — Dobit će svaki po jedan duplikator danas kada krene kući i neće ih smjeti donositi natrag u robnu kuću.

Nakon toga je Sam postavio pitanje o pločici s uputama na duplikatoru. On nije bio šef nekog odjela ali doveo sam ga jer je bio zajedno sa mnom u prvoj borbenoj liniji.

— Zar ne bismo morali prebojati tu pločicu ili nešto slično napraviti s njom? — pitao je. — To baš nije dobra preporuka za prodaju.

— Jesi li izgubio ijednu mušteriju do sada? — pitao sam ga.

— Pa, nisam — odgovori on malo zbunjeno.

— Mislim da je bolje da je ostaviš takvom kakva je. Mogla bi iskrsnuti sumnja u našu odgovornost ako je maknemo. Na ovaj način sve je prepušteno kupcu, on je upozoren.

Ne bih mogao reći da smo riješili sve teškoće u vezi s duplikatorom u pola sata, ali napravili smo dobar početni korak.

— Sve je prekrasno — reče mi George kad sam ostavio slušalicu videofona — ali što ćeš uraditi s gomilom?

— Gomilom? Kakvom gomilom?

— Gomilom — reče George odlučno. — Ti možda ne misliš da je to upozorenje važno, ali ima ljudi koji misle drukčije. Oni su zabrinuti što će se dogoditi kad se osnove na kojima počiva ovo društvo izmaknu ispod nogu. Pa, tako, »daj da zgrabim moje sada, a vrag neka nosi ostalo«, možda i nije najpametnije rješenje. Ja sam o tome samo nagađao. Gledao sam TV dok si ti govorio. Veći dio nevolje još je u donjem gradu, ali nadolazi ovamo. Što namjeravaš učiniti u vezi s tim?

Nisam mogao mnogo učiniti. Nije to bila stvar koja se može čuti pri konverzaciji o maloprodajnim teškoćama. Akcija rulje-stihije jedna je od onih stvari na koju samo povremeno pomisli onaj koji ima velike staklene površine nasuprot velikoj ulici s velikim prometom, obično na to pomisli u onim mračnim prilikama kada se probudi u tri i trideset ujutro i ne može više zaspati. U mojem slučaju ja sam sam sa sobom dogovorio i utvrdio jedno osnovno načelo za te stvari: »Ne možeš se boriti protiv njih, smatraj ih elementarnom nepogodom, dobro pritegni kaput i pusti se niz vjetar.«

Na svu sreću ispraznili smo sve ostale odjele do kraja, da bismo imali leteće rezerve na prvom katu za nepredviđene slučajeve. A takvi su se počeli pokazivati već sada i ja sam počeo reagirati na njih.

— Raščistite sve izloge — rekao sam službenicima — izvadite sve iz njih, nemojte ostaviti nijednu kravatu. Kad će stići ti natpisi? Već sam zaposlio jednu ekipu na izradi velike kolekcije natpisa i transparenata: I VI IMATE OTVORENI KREDIT KOD BROWNA — 99% POPUSTA — NA SVAKU STVAR POPUST DO 99%, DUPLIKATORI PO 19,98 DOLARA; BEZ UDJELA IMATE KREDIT KOD BROWNA; ŠIROKA RASPRODAJA SVE ROBE, POPUST DO 99% Nije osobito suptilno, ali kad sam ih izmislio nije bilo vremena za suptilnosti. Kasnije možemo malo ublažiti grubosti, sada je bilo važno održati stvar u pogonu.

— Stavite te natpise u izloge — naredio sam. — Brzo! Ne želimo da išta skrene pažnju lopovskog pogleda, nego samo pažnju lovaca na povoljnu kupnju.

Markov je sada bio na prvom katu. Pozvao sam ga k sebi.

— Koji je apsolutni minimum vremena potreban za jednu od tvojih djevojaka da ispuni ugovor i kreditnu karticu? — upitao sam ga.

— Djevojke kod duplikatora uspjele su ga ispuniti za dvije minute

— odgovorio je zadovoljno.

— Nije dovoljno brzo. Od sada pa nadalje ne želim da u ovaj odjel dođe osoba bez kreditne kartice. Bit će ih puno i oni neće biti raspoloženi da stoje u repovima. Ako je potrebno, uzmite samo njihova imena, adrese i potpise. Mi ćemo se pobrinuti da ih malo usporimo prilikom dolaska na ulazu, a da pri tome izbjegnemo bilo kakav pritisak. Na taj način će oni nestrpljiviji i divljiji moći prošišati dalje niz ulicu dok ćemo mi malo ohladiti one koji će se kretati polaganije, koji će biti naši pravi kupci. Možete li to?

Markov me je gledao zamišljeno.

— Pa, mislim da ćemo moći. Blokirat ćemo prolaz oko deset stopa do ulaza. To će napraviti lijepi mali tampon od oko pedeset ljudi, koji će usporiti čitavu stvar! Dalje ćemo ih voditi kroz četiri prolaza sa po dvije djevojke sa svake strane, koje će ispunjavati ugovore, s najmanjim brojem informacija, upravo kako ste vi rekli. Mislim da bismo ih mogli propustiti oko osam stotina na sat na svakom ulazu.

— Zvuči prilično dobro — suglasio sam se. — Krenite, dakle.

Zatim sam dohvatio nadglednika kata i objasnio mu što očekujemo.

— Kad počne gužva — objasnio sam mu potanko — uzmite samo broj kreditne karte i račun za robu. Pokrenite sve što možete, ali nemojte gubiti vrijeme i ne upuštajte se u prepirke. Ako netko postane tvrdoglav, nakrcajte ga robom i izbacite van. Ako te ljude jednom pustimo bez kontrole, imat ćemo problema.

— Ako će to biti tako gadno, gospodine Thomas — reče Samson iz odjela obuće — zašto jednostavno ne zatvorimo za danas?

— Iz dva razloga: prvo, ako tek tako zatvorimo i odemo kući, oni ipak mogu provaliti i ovdje nećemo imati nikoga da kontrolira događaje. Drugi je razlog što mi ovdje nismo za zabavu nego da prodajemo robu... A sada, ima li još neko pitanje?

Bilo je nekoliko tehničkih pitanja, kako da se postupa s gomilom. Riješili smo ih na brzinu jer su stvari bile zrele da prasnu. Vani je bilo komešanja, a desetak ljudi zaglavilo je južni ulaz. Stajali su tako za trenutak i ogledavali se nesigurno. Prije nego što su imali vremena da se na nešto odluče, Markov ih je uputio da požure do službenica koje su čekale s ugovorima. Dobar je čovjek taj Markov, zbilja nije trebalo da radi u kreditnom nego tu na katu.

Dva su kupca imala duplikatore sa sobom i sasvim sigurno ih nisu donijeli da bi ih vratili. Uvidio sam da moja odredba »bez duplikatora« nije danas funkcionirala.

— Ne obraćajte pažnju na njih — rekao sam službenicima. — Samo vodite računa što će uraditi s njima i robu stavite na račun.

Za to vrijeme Markov je propustio prvu skupinu ljudi i pustio ih dalje s novim kreditnim kartama u rukama. Svi ulazi bili su zakrčeni.

Na svu sreću za nas, draguljarnica dvije kuće dalje nije bila obaviještena na vrijeme ili možda jednostavno nisu mislili dovoljno brzo. Najagresivniji su prošli pored naših izloga punih natpisa i zaustavili oči na draguljima, i tres-tras udri po njima, a miroljubivi su bili okupljeni u »Brownu«. U svakoj skupini kao što je ova uvijek ima mali postotak aktivnih asocijalnih pojedinaca i mnogo onih koji su tu bez nekoga čvrsto određenog razloga. Poslije prvih nekoliko trenutaka uzbuđenja mnogi bi od ovih potonjih zaželjeli da su kod svoje kuće. »Brown« doduše nije bio baš zamjena za kuću, ali je bio »kućevan«. Imali smo nekoliko grubijana, koje smo zadržali tamo dolje gdje smo mogli s njima izaći na kraj. Ostali su bili normalni ljudi, malo uzbuđeniji nego obično ali ipak samo kupci.

Ne bih rekao da nismo imali uzbuđenja. Svaki put kad imate oko tri do četiri tisuće ljudi u robnoj kući sasvim je sigurno da će biti iznenađenja i uzbuđenja.

»Brown« ima odjel žestokih pića na četvrtom katu, gdje nije tako upadljiv. Naša je politika da prodajemo piće za kuću i inače u većim količinama, a ne po jednu bočicu na licu mjesta pijancima. Unatoč tome nekolicina grubljih pojedinaca pronašli su put do tog odjela. Dobio sam poziv zbog nevolje na tom odjelu malo kasnije, poslije jedan.

Jedan crvenokosi momak bio je iza pulta i bacao boce na prolaznike-kupce.

— Izvoli, prijatelju — reče on kad sam se probio do pulta. — Evo ti jedna na račun kuće »Brown«, na račun dobroga starog Browna.

— Odlično — odgovorio sam umjesto bilo čega drugog i dobačenoj boci viskija s crnom markicom odbijem grlić na pultu. — Na zdravlje — obratim se njemu i podignem bocu.

Crvenokosi je zurio u mene.

— Oprezno prijatelju — reče. — Prerezat ćeš jezik tako, meni se to dogodilo kada sam to pokušao.

— Znaš kako to treba napraviti — objašnjavao sam mu ja — rukom obuhvativši razbijeni grlić tako da staklo ne dolazi do usta i piješ viski preko svojih prstiju. — Pokazao sam mu kako se to radi. — Evo i tebi jedna. — Zgrabio sam drugu bocu, razbio grlić i pružio mu. On je pokušavao piti, no bez upjeha.

— Ne tako, prijatelju — rekao sam nestrpljivo — samo prisloni usne na prste i nagni. Ovako.

Zgodna je stvar pri tome bila ta što se pažljivim postupkom mogao ostaviti dojam da ste dobro potegnuli a zapravo ste popili vrlo malo. To sam naučio u mlađim danima, dok sam bio u vojsci i promatrao svoga trupnog narednika. Njega je tukao glas da je žestoka ispičutura, ali je pijanku uvijek završavao na vlastitim nogama.

Jedna je ruka pored mene pokušala dohvatiti bocu koju sam

ostavio. Odalamio sam je i čovjek iza mene je zajaukao.

— Kupi sebi piće ako hoćeš piti — rekao sam mu hladno. — Hej, ti tamo! — obratio sam se jednom službeniku. — Ovaj čovjek hoće bocu viskija. Iskoristite priliku i počnite služiti mušterije.

Riđokosi je već bio dobro pod gasom kad sam se vratio njemu. Rum koji sam mu dao bio je odličan. On je u međuvremenu savladao trik s ispijanjem preko ruke iz razbijene boce i ocijenio sam da nas više ne može zabrinjavati.

— Uzmite njegovu kreditnu kartu — rekao sam jednoj prodavačici — i zaračunajte mu dvije boce viskija s crnom markicom, dvije litre ruma, i sve ostalo što je oštetio ili uzeo, a onda pozovite policiju neka ga odvede.

Ovakve stvari nije teško srediti ako nastupite brzo i održite prednost. Osnovno je načelo: nikada nemojte reagirati onako kako to neki očekuju, pustite ga nek se preznojava od zabrinutosti što ćete vi uraditi, bolje tako nego obratno. I razumljivo: imajte na umu ono glavno, a to je u našem slučaju prodavati robu. Iznenađuje kako nekim prodavačima još dan danas ta ideja nije prodrla u glavu. Ostavljaju mušteriji inicijativu. Kad to jednom napravite, vi ste izgorjeli. Tada vi više ne prodajete robu za novac nego kupujete novac za robu.

Imao sam prilike o tome razmišljati nekoliko puta toga poslijepodneva. Mladi ljudi, prodavači koje smo imali na tom katu, mogli su se snalaziti u gužvi, ali oni nisu odista prodavali. Poziv SOS dobio sam na primjer iz odjela sportske opreme.

— Ovaj gospodin želi kupiti pištolj, ali nema dozvole — reče mi prodavač nervozno. Visoka, na mrtvaca nalik individua, stajala je kraj pulta.

— Evo moje dozvole — progunda čovjek. Okrenuo se prema meni. Našao sam se pred otvorom pištolja kalibra 30. — A sada hoću metke, i to brzo.

— Razumijem — odgovorio sam. Opazio sam da je pištolj bio zakočen. Pogledao sam na pult. Nije bilo nijedne otvorene kutije s municijom. Mi dakako ne držimo napunjene pištolje na pultu. — Samo recite zašto želite upotrijebiti pištolj, gospodine — rekao sam mu. — Za vježbanje u gađanju, za sport Ili za... obranu?

— Želim pucati na ljude njime — reče čovo mračno. — Od sada nema više zakona, to će biti bitka za opstanak. A ja namjeravam preživjeti.

— U tom slučaju — rekao sam mirno — predlažem nešto suvremenije oružje. Sony, dodaj mi jedan od onih sten-automata s gornje police, molim te.

— Bez i jednog pogrešnog poteza! — upozori čovjek promuklo. — Imam vas obojicu na nišanu.

— U redu — umirim ga. — Bez pogrešnih poteza. Evo, izvolite, pravi originalni »sten«, automatski pištolj koji su osobito upotrebljavali britanski komandosi u drugom svjetskom ratu. Jedno od najpouzdanijih i najbržih ručnih oružja koje je ikada izumljeno.

Pokazao sam mu nekoliko puta kako se njime rukuje, kako se ubacuje i izbacuje šaržer s mecima. Dok sam to radio, prstom sam zamrljao cijenu na njemu. — Samo za 179,50 dolara, gospodine — rekao sam pri tom — zajedno sa dva puna šaržera municije zajedno s garancijom na dvije godine.

Zgrabio ga je željno, dok su mu oči svjetlucale kao u djeteta od četiri godine koje je upravo ugledalo Buntline Special Wyatta Earpa kako visi na novogodišnjoj jelki.

— A sada — okrenuo sam se opet k njemu — molim vas vašu kreditnu karticu dok službenik ne donese municiju... uzmi desetak kutija onih metaka kalibra 38 s donje desne police, one s bijelom oznakom na zelenim kutijama. — Dobio sam broj računa i počeo pisati račun. — Bit će vam potrebno nešto da nosite municiju i drugi šaržer, svakako. Hoćete li torbu oblikovanu prema onima koje su upotrebljavali šerpa Tenzing i Sir Edmund Hillary prilikom osvajanja Mount Everesta? i jednu futrolu za pištolj, koju je oblikovao Lawrence, specijalno za brzo potezanje iz bilo kojeg položaja?

— Nije li to bilo malo nehumano? — pitao me službenik gledajući za čovjekom kako razmetljivo izlazi s torbom tipa Everest na svojim uskim ramenima, s ručno izrađenom futrolom koja se nametljivo isticala na njegovu boku i sa sten-automatom pod rukom.

— U normalnijim okolnostima — priznao sam — jest. Ali danas više ne. Po zakonu smo obavezni onesposobiti te sten—auto-mate, ali od nas se ne zahtijeva da mušteriji kažemo što smo s njima učinili, pretpostavlja se da on poznaje taj zakon. Da smo dali tom prijašku pištolj koji puca ili municiju za takav pištolj, bio bi mrtav za pola sata, a mogao bi još nekoga i raniti. Ovako će biti uhapšen za deset minuta bez ikakve štete po bilo koga, nitko neće biti ranjen. Ne vjerujem čak ni da ćemo mi biti kažnjeni, što smo prodali pištolj bez dozvole. Ako i budemo kažnjeni, imamo sto šezdeset dolara viška od prodaje tog pištolja i to će nam poslužiti da platimo kaznu, to je naš porez za rizik u koji smo se upustili. I sada još nešto. Kad se stvari opet srede, sjeti me da ti dodam nekoliko poena za umješnost u trgovanju i za poznavanje robe, da ne spominjemo i inicijativu u ophođenju s mušterijama. Teško će biti naći posla, sinko moj, kad ovi duplikatori doista prorade.

Ostatak dana protekao je u stalnom nadolasku rijeke kupaca, koji su odjel za sportske potrepštine napuštali sa sten-automatima pod rukom i s torbama tipa Everest na leđima. Morao sam mu poslati u pomoć još tri prodavača, i kad sam nešto kasnije pogledao on je već

izvadio svu municiju staru od bog te pitaj kada, čak i onu iz vremena kad sam još ja radio u odjelu sportske opreme i prodavao vrlo dobro a ne po 99% popusta. Što se tiče pištolja i municije, mi smo se držali određene liste cijena, osim za sten-automate, kojima smo digli cijenu za tisuću posto.

To nije nimalo smetalo kupce. Oni su sasvim ozbiljno prihvatili da će doći do pomicanja temelja društva i svi su bili uvjereni da će već sutra Times Square biti džungla na asfaltu, uglavnom tipovi kao onaj s pištoljem u ruci. Zapazio sam još prije da najviše povjerenja u djelotvornost pucanja u druge ljude vrlo često imaju upravo oni koji to nikada nisu ni pokušali.

Napokon je negdje oko deset navečer došla nacionalna garda i mi smo mogli zatvoriti robnu kuću.

U to vrijeme prvi val iznenađenja je već bio prošao i ljudi su se navikli na duplikator. Više nisu buljili kada bi se duplikat pojavio ni iz čega na drugom pladnju. Povoljni uvjeti i niske cijene nisu bile više nikakva novost, jednostavno su počeli birati i uzimati.

Nitko nije bio u stanju otkriti na kojem načelu radi duplikator, inženjeri su otkrili da se transmisija provodi preko jednostavnoga kovinastog provodnika. I samo s tim znanjem o duplikatom mogla se očekivati pojava većih primjeraka. Čim se u to uvjerimo i budemo sigurni, morat ćemo javiti svim našim dobavljačima da otkazujemo narudžbe, iako će oni, sigurni smo, davati tome otpor. Mi se pak ne bavimo tim poslovanjem za babino zdravlje nego da bismo zaradili novac.

Tamo kod nas u prijemnom odjelu naša ekipa za održavanje zgrade i popravke već je radila na većem duplikatoru. Jednostavno su na postojeći duplikator postavili veće pladnjeve od aluminija i sada su proizvodili televizore. Kad sam pogledao u odjel nakon zatvaranja, vidio sam da su svi prodani. Zbog nekog razloga nastala je velika potražnja za televizorima. Čovjek bi pomislio da ga svatko već ima, međutim, očito je bilo da nije tako. Jedan je čovjek pritiskao dugme a druga dvojica su samo skidala nove televizore s duplikatora i slagala ih u skladištu uza zid. Čini mi se da su bili malo previše revnosni u tome. Htio sam imati u skladištu nešto više krupnijih komada robe, tako da ne moramo naš model donositi i praviti nove komade svaki put kad ga prodajemo. Ostale manje komade mogli smo praviti upravo na pultu na kojem bismo ga prodavali, ali dok se stvari ne budu sredile ne bih želio imati veće količine na skladištu.

— OK, momci — rekao sam im. — Možete zatvoriti i ići kući. Kraj izlaza imate red duplikatora i uzmite po jedan kad krenete, uzmite i nekoliko komada za vašu djecu, ako želite. — Odlučio sam odbaciti pravilo »jedan komad jednom kupcu«. Prodali smo toga dana više od dvije tisuće komada po dvadeset dolara, daljih petnaest stotina po

sniženoj cijeni od pet dolara, potkraj dana smo ih već prodavali po dolar i po. Sutra će cijena biti još niža.

Otišao sam u stražnji dio robne kuće. Prodajni odjeli su bili u neredu, ali su police imale prekrasan izgled praznine, a šefovi odjela i blagajnici još su nosili hrpu za hrpom ugovora prema dizalu. Osjećao sam se vrlo dobro, kao uspješan biznismen.

Naš mali kafe-restoran pretvorili smo u komandni položaj za vojsku, jer sam još bio zabrinut zbog vandalizma. George je bio tamo, sjedio je s jednim poručnikom. Na stolu su bili voki-toki i ostale sitnice. Neki je narednik čitao nekakav stripić s police kraj vrata. Nekoliko je stražara spavalo u naslonjačima. Osjećao sam se vrlo miran i kao kod kuće.

— Eh — reče George — sjedni, Johne, i popij jednu kavu s nama. Ovo je poručnik Simond, gospodin Thomas. Ti i poručnik biste se morali slagati, Johne, on je također trgovačka budža iz supermarketa u susjednom bloku.

Simond je malo pocrvenio, bio je to zgodan mladi čovjek, vrlo društven. George se čini pomalo nezgrapnim ako ga dobro ne poznajete, a večeras je bio izvanredan. Zapravo, za čovjeka koji je preko glave prebacio veliki dan — a George je obavio lavovski dio posla — bio je nešto previše žovijalan. Pogledao sam ga malo bolje i malo oštrije.

— Sve je u redu, Johne — rekao je veselo. — Na kraju tako napornog dana, koji nas je do kraja okupirao, kad svijet izgleda pokvaren i kiseo, dolazi nužno potrebna stanka za predah, koja je poznata kao »vrijeme za koktel«.

Izvukao je bocu iz džepa.

— Evo stavi malo ovoga u svoju kavu, odmah ćeš se bolje osjećati.

— Hvala ti, George — odgovorio sam. — Boca s pićem u donjoj ladici stola nije običaj kod »Browna« i ja ne trpim kad se pije na radnom mjestu. George je to znao, no postoji mjesto i vrijeme kad se može napraviti iznimka od pravila, a ima mjesta i vremena kad se to nikako ne može dopustiti.

George podiže svoju šalicu.

— Za zapadnu civilizaciju — izgovori svečano komično — koja se nasukala na tlo obilja.

— Oh, ne! — odgovorio sam uzrujano.

— Oh, da, Johne. Pa nemojmo se zavaravati samo zato što će biti dovoljan dan-dva da se cijeli sistem raspadne. Održao si se na površini zbog toga što si reagirao brzo i djelotvorno i iskoristio glupost mase. Još uvijek ostaje činjenica da ovaj stroj čini da svaki čovjek bude dovoljan sam sebi, što će potkopati temelje našeg društva. Uskoro će ljudi postati svjesni toga. Tko će onda kupovati te napravice od tebe, tko će onda kupovati grah kod poručnika Simonda kad mogu staviti

bocu s kavijarom na pladanj i .. — napravio je gestu kao da pritišće dugme.

— Živi bili pa vidjeli! — rekao sam. — Možda i neće biti tako crno kako ti misliš.

— Gore je nego što ja mislim — odvrati George tvrdoglavo.

Slegnuo sam ramenima i natočio sebi kavu. Nisam u to vjerovao, uvijek je bilo trgovaca od kamenog doba naovamo, bio rat, revolucija ili kataklizma, ljudi su kupovali i prodavali. Vrlo je teško ipak prepirati se s logikom. Simond malo pročisti grlo.

— Ne želim mijenjati temu — rekao je — ali u vezi s tim poslom oko graha što ga je spomenuo George Beedle. — On načini pauzu, oklijevajući.

— Da? — rekao sam. Što se mene ticalo, ja bih rado promijenio temu. Ugodno raspoloženje koje sam osjećao kad sam sjeo bilo je otišlo unepovrat. George je to češće izazivao. — Pa što je s grahom?

— Dakle, znate, ja sam razmišljao o tome, on ima pravo, i vi to znate, nema mnogo ljudi koji će kupiti grah i odbaciti pečenku kad mogu jesti divlju rižu i dimljena prsa od fazana. I znate što sam mislio? Mislim da ćemo morati umjesto super-marketa otvoriti neku vrstu superdelikatesa. Samo po jedan primjerak rijetkih jela iz raznih krajeva svijeta, tisuće i tisuće raznoraznih...

— To neće ići — upadne George sa svojom zabrinutom ljubaznošću. — To je ono što sam upravo objašnjavao Johnu. Zašto bih ja morao kupiti specijalno priređene jezike od kolibrija od vas kad bih mogao držati konzervu na vlastitoj polici pa je umnogostručavati?

Simond je rekao vrlo ozbiljno:

— Grah možete jesti svaki dan, a konzervirane jezike od kolibrija ne možete. Sjećate se kad smo prvi put počeli prodavati one smrznute TV večere, uletjeli smo u nešto vrlo čudno. Prvih nekoliko tjedana išle su kao lude. A zatim je sve prestalo. Promijenili smo sadržaj, ista priča. Prvo vruće, pa zatim hladno. Napokon je netko ustanovio zašto je to tako. Uzmite, na primjer, meksikansku večeru: ona se dobro prodaje i ja je mnogo volim. Kad je kušate prvi put, odlična je. Drugi put vam već nije više tako dobra. Treći put ili četvrti put jedete je već na silu, a deseti put ne možete podnijeti više ni etiketu na konzervi.

— Obrok C — dodao sam.

— Upravo to, ista stvar. Nevolja je u tome što je svaki rađen točno kao i onaj drugi. Pojedete jedan obrok i dosta vam je. Zato smo javili našem dobavljaču. I tada je on počeo mijenjati sastav svakog tjedna, malo više papra, nešto manje graha, nešto drukčije meso i tako dalje. Ljudi su mislili da dobivaju istu stvar, ali ona je bila uvijek toliko različita da su stalno ponovo dolazili po nju.

— Razumijem što hoćete time reći — rekao sam zamišljeno. — U prošlosti smo prodavali standardiziranu robu jer nije bilo komfora.

Sada se pojavila druga strana medalje i moramo prodavati raznolikost. Umjesto što mušterijama nudimo frižidere od General Electrica ili od Westinghousea, mi ćemo ponuditi bilo koji frižider, izrađen bilo gdje... — iznenadna misao me trgne. — Prokletstvo — promrmljao sam nesretan. — Ipak se nećemo moći otarasiti naših dobavljača.

— I ne samo to — pridoda George suosjećajući. — Svi ti modeli-uzorci koje ćeš ponuditi kao izbor praktično će biti rukom izrađeni, zapamti to. Isto tako nećemo moći izbjeći da ih ne udvostručavaš praktično ni za što. Mislim da si već prekršio zakon kad si udvostručio zaštitni znak na onim kutijama. Čak i da nisi prekršio zakon neće biti potrebno mnogo proširivati postojeći zakon da bi se proglasilo ilegalnim kopiranje bilo kojeg proizvoda bez plaćanja zakonskih dažbina.

Doista je imao pravo. No ja sam bio u mislima malo ispred njega. Čitava slika počela mi se ocrtavati sada u predodžbi i nisam bio osobito zadovoljan onim što mi se činilo da vidim.

Pogledao sam na sat.

— Upali taj TV, George, molim te — rekao sam. — Upravo je vrijeme za posljednje vijesti.

»... i to vam je situacija s duplikatorima, najvećom novosti dana na cijelom svijetu — rekao je spiker. — A sada leteći pregled mišljenja stručnjaka o tome kako će duplikator djelovati na vas, na mene slijedećih dana pa nadalje. Prvo iz Detroita William Peterkin. «

»... Gospodine Peterkine, koji će po vašem mišljenju biti najvažniji utjecaj duplikatora na automobilsku industriju?«

Peterkin je izgledao izmučeno, s podočnjacima, upalih obraza, bilo je očito da je i on imao mučan dan.

»Pa, ja bih rekao: eliminiranje naše ovisnosti o skupim alatima i nizu opreme. Osim toga, mi imamo prilično stvari u nacrtima — ubrizgače goriva, zanimljive ideje o oblikovanju karoserije, elektronsku opremu, pa i neku vrst mogli bismo reći 'elektronskog šofera' koji će pamtiti prijeđeni put i koji će voziti umjesto vas, različne stvari koje nismo mogli baciti na tržište zbog proizvodnih poteškoća. Dakle, sve što mogu reći jest: obratite pažnju na novitete slijedećih nekoliko mjeseci. Odjednom neće više biti 1980. godina nego 2180.«

»A kako će biti sa zapošljavanjem? Mnogo ljudi je zabrinuto za svoje zaposlenje. Kako to izgleda u vašoj industriji?«

»Ta je stvar vrlo čudna. Kad je prvi put stigla vijest o tom aparatu, tom duplikatoru, mi smo odmah počeli razmišljati o uvjetima drastične restrikcije i smanjenja troškova. Kad smo počeli proučavati gdje da počnemo s restrikcijama, ispalo je da nemamo mnogo mjesta gdje bismo nešto trebali smanjiti. Inženjeri, crtači, dizajneri — pa njih

trebamo šest puta više nego što ih imamo. Zabušanti i pritiskivači dugmadi na montažnoj traci će otići, ali mehaničare i radnike koji mogu uzeti uzorak i po njemu napraviti pravi komad s određenom tolerancijom odstupanja možemo uzeti iz drugih grana industrije, no i one su u istom sosu. Čini nam se da ćemo odmah ući u veliki program osposobljavanja radnika i ostalog osoblja, povezan s oštrijim kriterijima primanja ljudi.«

— Odlično — prokomentirao sam. — Evo, odatle nam stiže pomoć, kao u ratnim danima. Ne možemo im konkurirati kad će oni prodavačici Rosie dati četiri dolara na sat da bude Rosie zakivač zakovica.

»A sada — reče spiker — Washington, ministarstvo trgovine. Izgledi svih oblika površinskog transporta i nekih kategorija zračnog transporta su nesigurni. Za sada još nije zaključeno da li duplikator može utjecati na daljinu, žičanim ili bežičnim putem. Ako se udvostručavanje na daljinu pokaže mogućim, željeznički će prijevoz, ceste, kamioni i teglenjaci postati suvišni. Povećanje predviđene ukupne tonaže koja se prevozi može zahtijevati znatno proširenje dosadašnjih olakšica.«

»... Wall Street... Poslije velikog vala prodaje i industrijalci, i korisnici proizvođači, i kupci brzo su se snašli potkraj dana... «

»... Iznenadno povlačenje vrijednosti svih ulagača. Dok duplikator može pomoći da se olakša ogroman zadatak proširenja i moderniziranja čitavog bankovnog fizičkog postrojenja, jednostavno nema dovoljno ljudi... «

— Je li ti sada jasno? — rekao sam. — Ista stara rasa štakora, samo sada dvostruko žešća. Mi smo jurili kao ludi cijeli dan da bismo došli onamo gdje smo već bili.

George je polagano klimao glavom.

— Nemaš pravo, Johne. Ne natrag na polaznu točku. Jutros smo još imali ekonomiju oskudice. Večeras imamo ekonomiju izobilja. Jutros smo imali novčarsku ekonomiju, to je bila stopostotna novčana ekonomija. Ovoga jutra ste još ti i poručnik prodavali standardiziranu robu. Večeras je to raznovrsnost. Cijela se slika našega društva okrenula naglavce.

Namrštio se nesigurno.

— Pa ipak, i ti imaš pravo, ne čini se da ima bilo kakve razlike, to je još uvijek ona stara rasa štakora. Ja to jednostavno ne shvaćam.

— Pa možda slika i nije tako važna kao što si ti mislio, George — rekao sam utješno. U svakom slučaju, ti se bavi tom zagonetkom, ja nemam vremena za to. Sutra će biti ludi dan što se posla tiče, a vjerojatno i nekoliko slijedećih dana. — Popio sam svoju kavu i ustao. — Izvinite, dragi prijatelji, ali ja idem spavati.

I to je bio prvi dan duplikatora, dan koji je zacrtao ostale.

(Objavljeno proma dogovoru s G.P.A. München)

I TI KRAJ MENE

Mack Reynolds

And Thou Beside Me

Preveo Goran Pavelić

Martin Wendle ostavi svoj sportski Jaguar dolje pod brijegom i pješice se uspne do kuće na vrhu. Na pola puta zastane i razmisli. Za čovjeka s njegovim snovima i s njegovim horizontima bila je to mala stvar. Zar uistinu? Zašto je utrošio toliko vremena? Njegovo slijeganje ramenima bilo je ljudsko slijeganje, a osmijeh mu je bio kiseo. On se nastavi penjati.

Kad je zakucao na vrata, gotovo istog trena začuje glas.

— Je li profesor kod kuće? — upita on. Onaj drugi je oklijevao.

— Imate li ugovoren sastanak s njim? Martin Wendle ga pogleda.

— Molim vas, odgovorite na moje pitanje. Sluga popusti.

— Profesor Dreistein je u radnoj sobi. Wendle mu preda šešir i štap.

— Hvala — reče.

Stajao je na ulazu u matematičarevu radnu sobu, razgledajući je prije nego što se javio. Bila je to soba znanstvenika i muškarca. Namještaj bijaše udoban, namijenjen da se na njemu ispruži i da podnese grebanje cipela i gašenje cigareta. U kutu je bio mali pomični bar; bilo je tamo i nekoliko kutije duhana te stalci s lulama. Na zidu su bile slike; Wendle prepozna radove Rivere, Granta Wooda, Hartleyja, Bellowsa, Marina.

U velikom kožnom naslonjaču do kamina šćućurio se Hans Dreistein, a nad knjigom mu se vidjela samo njegova slavna ćupa sijede kose i dio visokog čela. Na prostirači pred njim, s glavom na šapama, ležao je čudovišni crni pas, jedinstvene vrsti.

Pas otvori oči i tiho oglasi svoje negodovanje.

— Profesore Dreistein? — reče Martin Wendle.

Znanstvenik proviri iznad knjige i pogleda čovjeka pred sobom — visoka stasa, lica nalik na Lincolnovo, čiste odjeće i izraza gotovo drskog zapovijedanja.

Hans Dreistein prstom označi gdje je stao na štivu, ispravi se i namršti.

— Naredio sam Wilsonu... — počne, no Martin Wendle ga prekine:

— Ovo nije obično puštanje stranca da vam smeta. Neophodno moram provesti pola sata s vama.

Pas ponovo zareži.

— U redu je, mali, tiho, mali! — reče Dreistein, a zatim se obrati posjetitelju:

— Moj je raspored ispunjen. Ovo moje povlačenje jedina je prilika da nađem mir, da se oporavljam od staračkih bolesti i da ponekad produžim istraživanje i učenje.

Visoki posjetitelj sjedne u stolicu nasuprot profesoru.

— Moje je vrijeme dragocjeno kao i vaše. Nemam ga namjeru tratiti. — Pogleda psa. Kimne i vrati pogled na negostoljubivog domaćina. — Poznat vam je život Rogera Bacona, engleskog filozofa i monaha?

Znanstvenik uzdahne. Označivši stranicu u knjizi stavi je na stolić. Zatvori oči i reče:

— Rođen je 1215. i umro je u dobi od otprilike osamdeset godina. Školovao se u Oxfordu i Parizu. Stekao je titulu doktora prava. Pristupio je franjevačkom redu i naselio se u Oxfordu gdje se posvetio alkemiji i optici. U onim je danima trebalo da svoje poslove obavlja tajno. Nije to činio, pa je 1257. optužen kao vještac i proveo je u zatvoru deset godina. — Glas Hansa Dreisteina bio je već oslabljen od starosti, no starac je još zadržao nešto od svoga proslavljena humora. — Uistinu zanimljiv čovjek — završi on. — Ali kakve veze ima taj stari filozof sa uplitanjem u moj mir, gospodine...

— Martin Wendle — reče posjetitelj. — Bez sumnje će vas zanimati to što ću vam sad reći: Bacon je bio mutant Homo superior. Jedan od prvih o kojima imamo podataka.

Čupave bijele obrve se uzdignu.

— Kakve li nesreće što se zaredio!

— Vrlo nezgodno, profesore. — U Wendleovom glasu čulo se prikriveno zapovijedanje. — No, vidjet ćete da se ja ne zanimam za besmislene stvari!

Matematičar ga odmjeri dugim pogledom, napokon ustane i ode do pomičnog bara.

— Nešto ćete popiti, Wendle?

— Ne, hvala.

Dok je pripravljao piće za sebe, profesor reče:

— Otkrio sam, suprotno popularnom vjerovanju, da je alkohol, hm, u pravilnoj količini, sasvim koristan za znanstvenike.

— Ja to nisam otkrio.

— Doista? — Profesor Dreistein vrati se do svoje fotelje. Pseće oči slijedile su ga od naslonjača do bara i natrag. — A sada imate na raspolaganju onih pola sata mog vremena što ste ga željeli.

— Ovu priču nikad dosad nisam ispričao — reče Wendle — iako sam proveo mnoge godine da je sastavim. Profesor je pijuckao piće.

— Oduvijek mi se sviđala priča o Baconu, legenda—mit.

— Priča samo počinje s Baconom. Vama je, naravno, poznato da je on znatan dio života proveo u traženju kamena mudrosti i eliksira života.

— Dijelio je zablude drugih alkemičara svog vremena.

Martin Wendle otrese glavom.

— Krivo ste shvatili. Roger Bacon nije se bavio tričarijama.

Profesor ponovo srkne iz čaše i oči mu zasvijetle.

— Zaboravio sam da ste rekli da je bio Homo superior. Pa, pretpostavimo da je pronašao eliksir života i kamen mudrosti.

— Profesore — Wendle odbrusi — ne možete poricati mogućnost da se ti ciljevi drevnih alkemičara dosegnu u naše doba: trajni život i transmutacija metala.

Profesor se nasmiješi.

— Ipak, bilo je to prije sedam stotina godina, prijatelju moj.

— Ali Bacon je bio Homo superior, i ako me nastavite ovako prekidati neće mi biti dovoljno vaših pola sata. — Profesor je šutio, smiješeći se, i Wendle nastavi. — Koliko znam, Bacon nije nikada ostvario transmutaciju metala i vjerojatno nije bio svjestan da je pobijedio smrt. Znate, zatvorili su ga prije nego što je dovršio svoje pokuse. Kada je bio oslobođen, duh mu je bio toliko slomljen da nikada više nije dosegao nekadašnje vrhunce.

Profesora je sve to stalo zanimati. Bilo je to nešto novo, a iako star tijelom, profesor je bio mlad duhom. Martin Wendle nastavi:

— Sada ću malo o nečem drugom. Profesore, jeste li ikada razmišljali o tome što bi se dogodilo kada bi Čimpanzi bio omogućen život dug kao čovjekov?

— Mislim da vas ne shvaćam.

— Imajte na umu činjenicu da čovjek nije zreo, nije sposoban ići vlastitim putem dok ne navrši otprilike četrnaest godina, a to je doba kad je većina ostalih sisavaca već sazrela, ostarjela i umrla. A jeste li zapazili koliko je čimpanza razvijeniji od čovjeka u dobi između druge i četvrte godine?

— To je poznata stvar — prizna profesor. Nije mogao povezati smisao ovoga sa prethodnim razgovorom.

— Mnogo prije no što ljudsko dijete ostavi igračke, čimpanza je

već prošao čitav životni krug. Ali pretpostavimo da mu možemo podariti ljudski vijek, razdoblje od četrdeset ili pedeset godina intelektualnog razvoja!

— Shvaćam — reče profesor. — Smatrate da je Bacon ubrizgao čimpanzi životni eliksir...

Wendle otrese svojom dugačkom, uglastom glavom.

— Ne, to sam upotrijebio samo kao zgodnu usporedbu, jer su čimpanzine sposobnosti svima poznate. Bacon je upotrijebio za testove svog psa Vraga, životinju koja je i sama bila rezultat pokusa mutacije.

Profesor se ponovo zainteresirao.

— I produžio mu je život u ljudski?

Čovjek tiho odgovori:

— Mnogo više od toga, profesore. Bacon je svojem ljubimcu podario vječan život.

Čupave se obrve ponovo uzdignu.

Wendle se ovoga puta nije osvrtao na starčevu sumnjičavost i nastavio je:

— Moramo pomisliti još na nešto. Shvatite profesore: čovjek i pas. Kroz sva vremena, od najranijeg doba. Od pećine, profesore, uvijek su bili čovjek i pas. Simbiotički odnos dviju vrsta.

Profesor Dreistein pusti da mu ruka padne i pomiluje gubicu crne ružne zvijeri što je ležala pred njim.

— Pretpostavimo, profesore — nastavi Wendle — da je čovjekov stari prijatelj, pas, bio u stanju razviti svoju inteligenciju do točke s koje je mogao analizirati, a i kritizirati, svoga partnera kroz tisućljeća. Sto mislite, kako bi čovjek prošao u analizi takvog psa?

Profesor se kiselo nasmiješi.

— Znate — reče — drago mi je da ste došli. Mislim da su popiti još jednu. Ovo me odmara, ali i potiče.

Ustane i ode do bara.

— Jeste li sigurni da ne želite ništa popiti?

— Sasvim siguran. — On nastavi; — Takav bi pas ubrzo otkrio da gospodaru nešto manjka. Zamislite životinju. Njezin kvocijent inteligencije vjerojatno ne bi bio jednak ljudskom, iako u to nisam previše siguran, no sedam bi stoljeća prošlo i njegovo bi znanje nakupljeno za to vrijeme premašilo znanje bilo kojeg čovjeka što je ikad živio.

Hans Dreistein vrati se do naslonjača s novim pićem.

— I vi mislite da bi taj hipotetični, ah, Canis superior, nazovimo ga tako: nad-pas, našao da gospodaru nešto manjka, ha?

— Može li biti ikakve sumnje u to? Zar ne možete zamisliti njegov progresivni razvoj kroz stoljeća što prolaze? Prvo, povrijeđeno iznenađenje, a tada gađenje i prezir. A tada? Spoznaja da je potrebno

zbaciti to najdrskije, najokrutnije razarajuće stvorenje na Zemlji.

Profesor se umalo uguši pićem.

— Revolucija! — progrca kroz smijeh. — A zašto onda taj Baconov pas, kako se ono zvaše, Vrag, nije podigao revoluciju?

Wendleovo ružno lice bilo je zamišljeno, a pogled mu je lutao negdje daleko.

— Nisam siguran, ali mislim da prvo mora ostvariti dva cilja.

— A to su?

— Prvo, mora nanovo otkriti neka Baconova dostignuća iz inducirane mutacije te formulu eliksira, tako da može to dati i drugim životinjama, barem psima. Inače bi se revolucija, kako vi to zovete, razvijala tako da bi životinje otišle u džunglu i čekale novog gospodara.

Profesor je sada željno očekivao nešto zabavno.

— A koji je drugi cilj? — upita.

— Revolucija mora pričekati — reče Wendle — dok ne zastari čovjekov drugi vrhovni dar što mu ga je priroda dala. — On se nagne prema naprijed da bi to bolje objasnio. — Ruka je bezgranično korisna u ranom razvoju civilizacije. Ali kada smo stigli do točke gdje i šapa može pritisnuti dugme ili okrenuti prekidač što stavlja u pogon i najsloženije strojeve, tada čovjek uistinu više nije potreban.

Oči profesora Dreisteina svjetlucale su od konjaka i intelektualne zabave.

— Vrhunac! — poviče. — Znači, imamo tog besmrtnog Baconovog Vraga koji pokušava ponovo pronaći eliksir života i čeka trenutak kada će čovjekova industrija biti toliko elektronski razvijena da može ruku nadomjestiti šapom.

Martin Wendle trijezno reče:

— On ne čeka, profesore, već potiče čovjekov razvoj da taj dan dođe čim prije. Rekao sam vam da to proučavam već godinama. U prošlosti su bili Leonardo i Galileo, između ostalih, nešto kasnije tu su Newton, Priestley, Faraday, Marconi, čak i Edison. Imam dokaze da je taj pas živio u domu svakoga od njih.

— Oh, molim vas. Ovo je već nalik na sprdnju. Zamišljam kako taj vaš Vrag šapće savjete u uho...

Martin Wendle reče vrlo polako;

— Čini se da ima dokaza o telepatskim moćima. Njegovi, hm, gospodari, nisu ništa sumnjali dok je Vrag upravljao njihovim interesima i njihovom naukom.

Profesor naglo skine naočale. Trepćući je gledao u posjetitelja, a iz očiju mu je nestalo vedrine. Napokon reče:

— Temelj mojih najvećih otkrića bili su bljeskovi inspiracije Što... — On svrne pogled s posjetitelja na crnog psa šio je ležao na prostiraču. — Ali to je potpuno glupo!

Pas se digne, a dlaka na leđima mu se nakostriješi. Oba čovjeka obuzme ista misao: Morat ću vas ubiti. Je livam to jasno?

Profesor otvori usta u šokantnoj tišini.

Martin Wendle otrese glavom. Po prvi puta Dreistem spazi beskrajnu ljepotu i ponos u tužnoj ružnoći tog linkolnovskog lica.

— Ne, Vraže — reče on. — Dugo sam te tražio, znaš.

Pas tiho zareži i misao dođe do profesora: Prisiljen sam ubiti te. Kako si to otkrio?

— Sjećaš li se svog prvog gospodara, Vraže? — reče Wendle. — Sjećaš li se Rogera Bacona?

Nikada neću zaboraviti gospodara. On nije bio poput drugih ljudi.

— On nije bio čovjek, Vraže. Pogledaj me u oči.

Dlake se spuste. Glava se pogne iz napadačkog položaja. Oči postanu nježno ispitivačke. Vrh repa zadrhti. Martin Wendle reče:

— Dugo sam te tražio. Vraže. Put do boljeg svijeta je dug, težak i usamljen. Homo sapiensu bio je pas potreban da mu pomaže dok je to išlo. A Homo superior će lakše naći put ako ga bude pratio Canis superior... Dođi. Vraže.

Da, gospodaru. Zajedno ćemo ići tim putem.

Kad su stigli do vrata, pas se osvrne na profesora preko svoga jakog ramena.

Nije važno, reče Martin Wendle telepatski. Ni on, ni sluga neće se ujutro ničega sjećati.

Vrag, suglasivši se, duboko uzdahne i pode, mašući repom desno, lijevo, desno, lijevo.

(Objavljeno prema dogovoru s G. P. A. München)

DODATAK

Kongresna pilula Stanislava Lema

Roman Stanislava Lema »Futurološki kongres«, čiji prijevod bismo toplo preporučili izdavačima, zacijelo nije antologijsko djelo ovoga pisca, ali bez svake sumnje uvrštava se među ona djela suvremene znanstvene fantastike koja pamtimo po izražajnosti i aktuelnosti kojom slika imaginaciju svijeta budućnosti.

U očekivanju novih svemirskih avantura, Ijon Tihi, popularni lik brojnih Lemovih priča, ovoga puta prisustvuje jednom sasma zemaljskom događaju: osmom kongresu futurologa, u Costa Rici. Na sto i pedeset stranica džepnog formata prepričana je fantastična avantura hrabroga Ijona Tihog, suočenoga ovoga puta sa svijetom »kemokracije« — konačnom i pravom Utopijom, čije krhke i lažne temelje Stanislav Lem razotkriva užasnutom čitaocu s takvom razrađenom pedanterijom da se čovjeku naprosto kosa diže na glavi. Vrlo vjerojatno da bi tome i bilo tako, da Lem nije ugradio u svoj roman znatnu dozu humora, jetkog crnog humora, koji bez sumnje pomaže da se mračne strane drogiranog košmara 21. stoljeća savladaju s mnogo više optimizma, nego što nam to pozitivne činjenice i piščeva imaginacija dozvoljavaju.

Roman je komponiran od dva gotovo zasebna dijela, s interludijem hibernacije Ijona Tihog u kojemu se ne događa ništa. Prvi dio romana obrađuje i opisuje kongres futurologa. Mi ne raspolažemo podatkom na koliko je svjetskih kongresa Lem bio prisutan, ali opis ovoga u tolikoj je mjeri minuciozan i vjerodostojan da nam je potpuno jasno zbog čega Lem nije bio prisutan na prošlogodišnjem EUROCONU u Poznanju.

Opis kongresa kojemu prisustvuje Ijon Tihi pisan je u prvom licu, fantastična je freska kongresnih kreatura, koje se kreću u rezervatu kostarikanskog Hiltona po tapeciranim hodnicima, barovima i kristalnim kongresnim dvoranama, dok istovremeno izvan zidova hotela bjesni građanski rat, nižu se terorističke akcije, a pojedini manijaci planiraju ubistvo Pape. U tom hotelskom muvanju prepliću se kongresmeni različitih zemalja, kongresmeni različitih kongresa koji se istovremeno održavaju u golemom Hiltonu, diplomati-polušpijuni, vrlo informirani novinari, obavezni Japanci, čitavo uredništvo »Playboya«, policajci, američki marinci. O svakome Lem znade ponešto, o svakome znade toliko tipično, da svaka

karakterizacija, svaka metafora, zapanjujuće pogađa svoj cilj. Toj panorami likova Lem je đodao slatkasti okus halucinogena, droga, plinova, vode zatrovane raznim sedativima, što sve dovodi njegove likove u stanja inverzna normalnom; to je ujedno uvod u drugi dio romana — košmar sna i jave, kojega Ijon Tihi proživljava ponovo oživljen poslije hibernetskog interludija. Taj košmar Lem započinje godinom 2039-tom, u svijetu totalne i legalne upotrebe droga u kojemu izopačena slika svijeta postaje prava, a prava — izopačena. To je svijet »farmakokracije«, ili »kemokracije« svijet fantazmagorija na bazi najrazličitijih pilula kao što su na primjer: pjesničke pilule (lyristan, soietol, rapsodin, dantin), vjerske pilule (kristedin, antikristedin, ormuzal, anabaptin, bramax, itd.), pilule zaborava (amnesol), pilule za arhitekte (urbifab i edifin). U jednom izvanrednom dijalogu Lem objašnjava što se zapravo dogodilo. Ako je svijet Futurološkog kongresa u Costa Rici bio drogiran, to ne znači da je bio stvoren drugi svijet, već samo drugačije individualno viđenje svijeta. Sada pak — pronalaskom droge daleko snažnijeg djelovanja, tako zvanog mascona, svijet se falsificira in toto, to znači da su svi drogirani, i da su svi centri percepcije pod utjecajem droge. »Omnis est pilula« — kaže profesor Trottelreiner, jedan od ključnih likova ovog uzbudljivog romana. Jedina alternativa jest snažni protulijek, protupilula, derivat dimethylethylhexabutylpeptopeyotina. koji zaprepaštenom Ijonu Tihom otkriva stvarni, strašni svijet bijede u kojemu se našao. To je svijet dostojan nadrealističkih vizija, košmar čudovišne scenarije i likova, kojega Lem sarkastično napušta drastičnim rezom buđenja Ijona Tihog iz tog drogiranog sna u podrumima costaricanskog Hiltona.

Na kraju čovjek gotovo da više i ne razlikuje što je bio san, a što java. Ostaje stravični panoptikum Lemove distopije, jednog mogućeg svijeta, čije pojedinosti s nelagodom — pošto smo pročitali Lemovu knjigu.— prepoznajemo već danas oko sebe. »Čovjek može upravljati samo onim što razumije, a razumije samo ono što je moguće definirati riječima« — kaže Lem na jednom mjestu u svojemu romanu »Futurološki kongres«. Lem prema tome nije stvorio samo futurološki panoptikum, već i alarmantnu i angažiranu viziju protiv ovakvog razvoja, i premda roman završava jednim beskrajnim i gromoglasnim smijehom Ijona Tihog, na kraju ostaje naša jeza što se polako diže odozdo, kičmom, prema gore.

Ž. K.

Kako da napišem bolju priču?

Početak

Ben Bova: Kaljuža

Ljeto je prošlo, doba odmora i plandovanja je za nama. Valja prionuti na posao.

Obećali smo vam pomoć u pisanju priča. Evo, pred vama je prvi nastavak. Ovdje još neće biti riječi o konkretnim stvarima, tako se i pristoji. Svemu valja dati uvod, zar ne?

Ovo je, dakle, uvod.

U uvodu se obično ukratko brblja o onome, što slijedi. Često je to opravdanje, zašto je uopće napisano ono, što slijedi.

Pa, dobro. Zašto smo, uopće, počeli ovu seriju?

Frank Herbert, jedan od velikana moderne američke znanstvene fantastike (Dune!), kaže:

Ja sam pokušao podučavati ljude pisanju pa sam otkrio, da se to ne može. Ljude možete naučiti vodoinstalaterstvu — koju će cijev spojiti u koje koljeno. Pisanje je nešto, čemu se čovjek mora učiti sam. Valja pisati, to je jedina škola.

Krasno! Tek što smo počeli, a već, naizgled, negiramo vlastitu namjeru.

Ne! Samo želimo raščistiti, odmah u početku, da valja razlikovati umjetnički talent od tehničkih trikova — zanatskog umijeća. Talent je vaš, samo vaš; nitko vam ga ne može dati. Kako da svoj talent praktično iskoristite — to je tema ove serije.

Primjer: zamislite modnog kreatora koji vrvi divnim, originalnim idejama. Što mu vrijede ideje, ako ne zna odabrati odgovarajuću tkaninu za svoj model, ako ne zna baratati iglom i koncem?

Kaže Herbert:

Mnogi dožive šok kad saznaju, da je jezik, osnovni alat svakog pisca, prvenstveno usmeni, govorni fenomen, a ne pisani. Razmislite o onim tisućama godina usmene tradicije prije otkrića pisma.

Ako želite da ljudi vjeruju u ono, što ste napisali, netko mora ustati s tiskanih stranca teksta i govoriti. Njegove riječi moraju posjedovati karakteristike govora One moraju kroz vaše oči doprijeti do vašeg uha. Ovo je naročito važno u današnje doba zvučnih medija (radio. TV, ploče, kasete...).

Napisana riječ zapravo nikad nije dokraja zamijenila izgovorenu.

Kad ljudi od mene traže da im nabrojim »pravila pisanja«, sjetim se Plave knjige, pravilnika, kojeg dobiju regruti američke Ratne mornarice. Poput svakog pravilnika, i ovaj daje iluziju urednog, sređenog svijeta, skrivajući pri tom sve one nevolje i poteškoće što proviruju iza naizgled očiglednih, dakle nepotrebnih pravila.

Plava je knjiga puna klasično očiglednih pravila:

»Apsolutni je imperativ da brod bude u svako vrijeme održavan vodonepropusnim.«

I još:

»Disanje se pri plivanju postiže putem držanja glave povrh površine vode u kojoj se pliva.«

Tu smo. Između pravila o obavljanju nečega razumljivog samo po sebi i cilja zacrtanog tim pravilom prostire se široko polje kreativne originalnosti.

Između »pravila pisanja« i gotove priče prostire se, dragi naši pisci, vaš talent i vaša sposobnost da oživite izmišljene osobe i događaje.

Evo, kako ja zamišljam »pravilnik pisanja«:

Pravilo prvo: Uspostavite organsku vezu između vas i vašeg osnovnog oruđa.

Pravilo drugo: Vaše osnovno oruđe je jezik.

Pravilo treće: Pišite stalno; ne čekajte, da vas posjeti vaša omiljena muza.

Itd.

Freud jednom reče: Kad pokušate sakriti svoje misli, iz svake se vaše pore cijedi prevara.

Kad pišete, napisani tekst apsorbira vašu unutrašnjost, vašu ličnost — vašu mudrost, vašu budalaštinu, vašu dubinu, vašu plitkost...

Eto, tako Herbert. Kako mnogo ljudi zna neki događaj usmeno opisati nadasve živo i zanimljivo, ali kad se prihvate pisanja ukrute se, odnekuda vade čudne, neprirodne riječi i slažu ih na čudan, neprirodan način!

Pričajte, dragi naši pisci, pričajte!

Dajmo sad riječ Benu Bovi, Amerikancu, rođenom u Filadelfiji, piscu uredniku Analoga (najznačajnijeg časopisa znanstvene fantastike u SAD), dobitniku nagrade Hugo 1973. i 1974. za svoj uređivački rad.

KALJUŽA

Ovo pišem u samoobrani.

Urednik sam časopisa Analog Science Fiction-Science Fact. Svakog tjedna na moj stol stiže pedeset do sto priča koje su napisali mladi muškarci i žene, a kojima je to prvi put da se okušaju u pisanju beletristike. Sve se te priča slažu na hrpu koju mi žurnalisti našim žargonom blazirano zovemo »kaljuža«. Svaki novi pisac počinje od kaljuže, Većina ih nikad iz nje ne izađe; jednostavno im dojadi konstantno odbijanje, izgube nadu, i konačno se okane pisanja.

Ipak, teško je opisati kako je veseo onaj urednik kojemu se posreći da u kaljuži pronađe dobru, zanimljivu, objavljivu priču. To vam je kao da ste u pustinji naišli na grumen zlata. Takav pisac avanzira u rang objavljenih autora i nikad se više ne vraća u kaljužu. Na žalost, to se događa vrlo rijetko. Većinom su priče u kaljuži dozla boga dosadne.

Analog njeguje dugogodišnju tradiciju: urednik čita sve ponuđene rukopise. Kod nas nema čitača-recenzenta. Urednik čita sve. Taj mu posao ispunja mnoge duge večeri. Duge — i frustrirajuće.

Vidite, iz priče u priču se susrećem s istim osnovnim greškama; ignoriraju se uvijek ista osnovna pravila pričanja. Priče sagrađene oko dobre osnovne ideje ili priče koje imaju pasuse vrlo dobra teksta, ruše se i postaju neupotrebljivima samo zato, jer je pisac zaboravio — ili nije nikad ni poznavao — neke osnovne principe pričanja.

Priča se može ispričati na dobar način i na loš način, baš kao što se i kuća može zidati na dobar ili loš način. Ako pisac ne upotrijebi ispravnu tehniku, priča će se raspasti, baš kao i neispravno sagrađena kuća.

U svaku priču valja unijeti tri glavna faktora: ideje, umjetničke odlike i zanatsku vještinu. O idejama ćemo kasnije; zasad neka bude dovoljno ustvrditi da se ideje rađaju i razvijaju kud i kamo lakše nego što to misle novi pisci. Umjetničke odlike ovise o piščevu talentu i volji da piše; ovo se ne može podučavati, premda su mnogi pokušali. Umjetnost leži u piscu — urođeni talent, srce i duša, hrabrost, nagon za pisanjem.

Zanatske se vještine mogu naučiti, a to je područje na kojem novi pisci najčešće posrnu. U velikoj većini slučajeva samo nepoznavanje zanatske vještine, i ništa više, upropaštava novopečene pisce. Poput stolara koji nikad nije naučio kako se zabijaju čavli, pisci koji ne vladaju zanatskom vještinom pisanja neće zaraditi ništa do vječnog odbijanja. Baš zato i pišem ove retke: želim pomoći novim piscima da nauče nešto od vještine koja priče čini uspješnima. Kao što već rekoh, pokušavam si olakšati čitanje kaljuže. Ja jesam veseo kad u kaljuži pronađem dobru priču!

Ovdje će biti govora samo o pisanju novela, posebice o pisanju znanstveno-fantastičnih novela. Tri su razloga za to:

1. Većina novih pisaca lome zube na novelama prije nego što se prihvate nečega većeg.

2. Današnja komercijalizirana izdavačka politika daje najveće šanse baš novim piscima znanstvene fantastike. Krimići, priče strave i užasa, romantične ljubavne priče, ograničene su i specijalizirane, preteške za novopečenog novelistu. Znanstvena fantastika je, naprotiv, otvorena poput neizmjernih nebesa. Pisac je smije smjestiti bilo kamo, u bilo koje vrijeme. Ne postoje granice u smislu gdje i kada. Jedina je granica piščeva mašta.

3. Znanstvena fantastika pred pisca stavlja izazove i probleme kakve je nemoguće naći u bilo kojem drugom obliku književnosti. Osim uobičajenih, redovnih problema pisanja dobre beletristike, SF postavlja i zahtjev čvrste i vjerojatne znanstvene podloge. Isaac

Asimov često naglašava da je pisanje znanstvene fantastike teže od bilo kojeg drugog oblika pisanja. A on zna što govori; pisao je već sve od krimića do učenih svezaka o Bibliji i Shakespeareu. Ako ste u stanju da napišete dobru SF priču, sve su šanse da ćete s lakoćom napisati dobar tekst bilo čega drugog

O znanstvenoj se fantastici govori kao o »literaturi ideja« ; štoviše, neki kritičari prezirno ističu kako SF priče imaju za svog protagonistu ideju, i ništa više vrijednog. Ideje su važne u znanstvenoj fantastici. One su neophodni faktor u dobroj SF priči, ali same ideje ne bi smjele biti alfa i omega svake priče.

Vrlo često je baš ideja ono, što najviše zanima početnike u ovom uzbudljivom i teškom obliku književnosti. Povlači ih »osjet začudnosti«. Zašto ne? Razgledajte njihovo igralište! Pred njima je cijela Svemir pun zvijezda i galaktika, cjelokupna prošlost, sadašnjost i budućnost!

Tu je međuzvjezdano putovanje, putovanje kroz vrijeme, besmrtnost, manipulacija genima, kontrola ponašanja, telepatija i drugi oblici Ekstra-Senzorne Percepcije (ESP), kolonizacija drugih svjetova, razvitak tehnologije...

Ipak, zanimljivije i od samih ideja je način na koji će te ideje pisac upotrijebiti da piše priče o ljudima. A baš o tome i govori književnost: o ljudima. U znanstvenoj fantastici »ljudi« mogu izgledati vrlo neljudski, i mogu se naći u čudnim, divljim, egzotičnim svjetovima. Oni će se suočiti s fantastičnim problemima i nastojati da ih riješe. Kojiput će pobijediti, kojiput izgubiti bitku. Ali, oni se uvijek trude, jer srž svake dobre znanstvene fantastike leži u fundamentalnoj vjeri da ćemo pomoću svoje inteligencije jednom shvatiti svijet i riješiti sve probleme.

Sve ove neobične situacije i fantastične ideje, sve ove specijalne značajke znanstvene fantastike, samo su trikovi koje pisci koriste da bi stavili svoje junake u situaciju gdje moraju uposliti i posljednji atom svoje snage i sposobnosti da bi se održali. Sva se književnost bavi ispitivanjem ljudskoga duha, stavljajući taj duh na križ gdje možemo istražiti njegovu pravu vrijednost. U znanstvenoj fantastici, pruža nam se mogućnost da odemo daleko izvan granica stvarne realnosti, da ispitni križ stavimo u bilo koje vrijeme i na bilo koje mjesto, kako bismo ispit učinili onoliko teškim koliko se samo može zamisliti.

Tu je snaga znanstvene fantastike, i njen i izazov: ona ide van granica ovdje i sada da bi testirala ljudski duh u novim i težim situacijama.

Ovaj sam tekst planirao ovako: pretpostavljam, da želite pisati objavljive SF novele. Govorit ću vam direktno, baš kao da sjedimo u Analogovu uredu i diskutiramo o zanatskom aspektu pisanja u četiri oka.

Govorit ćemo o četiri glavna aspekta pisanja novele: o karakterizaciji, inscenaciji, konfliktu i zapletu. Svaki od ova četiri aspekta ilustrirat ću vlastitom kratkom pričom. Ima mali milijun boljih i poznatijih priča koje bih mogao upotrijebiti za primjer, naravno. Ipak, upotrijebit ću svoje, jer znam točno kako i zašto su napisane, točno poznajem probleme koji su se javili pri njihovu nastanku, gdje su objavljene, u čemu su uspjele, a u čemu nisu.

Svako od ova četiri područja — lica, scena, sukob i radnja (što su samo drugi naziv za već spomenuto) — bit će podijeljeno u dva dijela: prvi će biti teorijsko razglabanje, drugi priča kao ilustracija. Prvo će poglavlje biti »Lica: teorija«. Poslije toga, vidjet ćete priču koja služi za primjer, a onda poglavlje »Lica: praksa«, gdje ćete vidjeti kako je teorija iz prvoga poglavlja primijenjena u praksi.

Ben. Konačno, na kraju će doći nešto kao zaključak, gdje ću govoriti o idejama, problemu pisanja rukopisa, i još nekoliko sasvim praktičnih stvari.

Ben, čekaj malo! Slušaj.

Hm, što je?

Ben, nadamo se, da se nećeš ljutiti ako ti pomognu, neki drugi pisci, Delany, Silverberg, Williamson...??

Ne, dapače, bit će mi drago.

Hvala, Ben, Dakle, dragi čitaoci, kako ste vidjeli, Benu će pomoći neki njegovi kolege. Ne ljutite se na ovaj prekid, ali htjeli smo to raščistiti na vrijeme. Hvala, Ben, nastavi.

Hvala. Gdje sam ono stao? Ah, da.

Nekoliko riječi o onome, što ovaj tekst nije.

Ovo nije opširan priručnik o tehnikama pisanja. Pretpostavljam, da svi znate složiti gramatički i jezično ispravnu rečenicu. Isto tako, da znate složiti svoje rečenice u odlomke. Neću se zadržavati na opisu što je to stanovište, što je to flešbek (scene iz prošlosti ubačene u tok priče), kako se ispravno upotrebljavaju i prijedlozi. To su stvari, koje se uče u školi.

Ipak, mnogi su sposobni da napišu divne odlomke, a ne znaju kako da ih slože u priču. Ovdje će biti riječi o tehnici pričanja priče, pisanja novela, za tisak. Ovo bi trebao biti vodič onima, koji žele pisati novele i prodati ih izdavačima.

Koncentrirat ćemo se na zanatski aspekt pisanja, na tehniku pisanja novele. Bit će kritičara koji će prigovarati da je to prejednostavan, mehanički pristup problemu. Sjetite se, rekao sam već, da je upravo taj zanatski aspekt pisanja najčešće kočnica da priče koje pročitam u kaljuži objavim u Analogu.

Ne mrštite se na mehanički, zanatski aspekt pisanja! Čitaoce neće zanimati priča sagrađena oko dosadnog, glupog glavnog junaka, baš kao što ne možete sagraditi kuću počevši od krova.

Ili novela koja uopće nema glavnog junaka, zar ne, Ben? Jasno.

Otkako se pričaju priče, tamo negdje od Ledenog doba, ljudi su upotrebljavali korisne, uspješne tehnike pričanja. Pa i dandanas se upotrebljavaju iste tehnike, bilo da ih koristi seoski bard na sijelu, daroviti drvosječa uz logorsku vatru, ili profesionalac u Hollywoodu. Te se tehnike ne mijenjaju već stoljećima, jer se ni ljudski mozak nije promijenio. Mi i danas primamo informacije i pamtimo ih baš kao što se to radilo u Ledeno doba.

Homer je upotrebljavao te tehnike. Pa i Goethe, i Shakespeare.

Tako ćete i vi, kad postanete uspješnim piscem.

Nadam se, da ću vam p¬moći n tome, bar malo!

SF vijesti

Frederik Pohl, Brian W. Aldiss i Harry Harrison članovi su organizacionog komiteta novog udruženja znanfana. Organizacija će se zvati WORLD SF <sf u svijetu), formalno će se konstituirati u lipnju slijedeće godine u Dublinu, Irska, a okupljat će sve one koji imaju bilo kakva profesionalnog interesa u SF-u. članstvo je individualno. Dakle, to neće biti još jedan fan-klub, nego organizacija profesionalaca. Bit će međunarodna, a svaku će zemlju zastupati tzv. nacionalni komitet.

Na sastanku jugoslavenskih pregalaca na polju SF održanom za vrijeme Drugog sajma SF u Zagrebu odlučeno je, da Jugoslaviju zastupa SFera. SFera je već stupila u kontakt s WORLD SF-om javlja, da svi zainteresiran: (nije potrebno znanje engleskog jezika!) mogu dobiti potrebne informacije na adresu SFera, Ivanićgradska 41a 41000 Zagreb.

DODIJELJENE NAGRADE NEBULA ZA 1977!

Lik stravičnog doktora Moreaua, kojega je 1932. godine igrao poznati glumac Charles Laughton, ponovo na ekranu! Ovoga pute u režiji Don Taylora, poznati roman H. G. Wellsa doživljava svoju modernu verziju. Glavnu ulogu, samog doktora Moreaua, igra Burt Lancaster. Najbolji roman:

1. Frederik Pohl: Man Plus
2. Kate Wilhelm: Where Late the Sweet Birds Sang
3. Robert Silverberg: Shadrach in the Furnace

Najbolji kratki roman:

1. James Tiptree, Jr.: Houston, Houston, Do You Read?
2. Michael Bishop: The Samurai and the Willows
3. Richard Cowper: Piper at the Gates of Dawn

Najbolja novela:

1. Isaac Asimov: The Bicentennial Man

2. John Varley: In the Bowl
3. Steve Utley i Howard Waldrop: Custer's Last Jump
Najbolja kratka priča:
1. Charles L. Grant: A Crowd of Shadows
2. Joe Haldeman: Tricentennial
3. Lisa Tuttle: Stone Circle
Najbolja dramatizacija: Nagrada nije dodijeljena
Nagrada Velemajstor (za životno djelo) Clifford D. Simak
Nagrađeni naslovi će biti objavljeni u knjizi Nebula Award Storieis 12, urednik Gordon R. Dickson, izdavač Harper and Row.